HELSINGIN YLIOPISTO
RURALIA-INSTITUUTTI

RAPORTTEJA 207

KAIKEN TAKANA KAIVOS
MERAFONGIN KOTISEUTUKESKUSTELUT ETELÄ-AFRIKASSA

SULEVI RIUKULEHTO

KAIKEN TAKANA KAIVOS

MERAFONGIN KOTISEUTUKESKUSTELUT ETELÄ-AFRIKASSA

SULEVI RIUKULEHTO

2020

NWU
NORTH-WEST UNIVERSITY
NOORDWES-UNIVERSITEIT
YUNIBESITI YA BOKONE-BOPHIRIMA

HELSINGIN YLIOPISTO
RURALIA-INSTITUUTTI

Julkaisija Helsingin yliopisto
Ruralia-instituutti
www.helsinki.fi/fi/ruralia-instituutti

Sarja Raportteja 207

Kannen kuva Badirilen lukion opiskelijoita syksyllä 2015. Taustalla näkyvän kyltin mukaan oppilaitosta rahoittaa Harmony Gold -kaivosyhtiö.

ISBN 978-951-51-3794-4 (pdf)
ISSN 1796-0630 (pdf)

KOTISEUTU MERAFONGISSA

Merafongin kotiseutuaineiston kerääminen oli osa kuukauden mittaista tutkijavierailuani 9.11.–4.12.2015 North-Westin yliopistoon. Kollegani aluehistorian professori Elize S Van Eeden oli valmistellut minulle kiivaan työskentelyrupeaman. Etukäteen oli sovittu, että tulen vierailuni aikana tekemään noin viikon verran kotiseutuun liittyvää kenttätutkimusta ja kaksi viikkoa käytetään verkostoitumiseen, tulevan yhteistyöhankkeen suunnitteluun, tutkijatapaamisiin, jatko-opiskelijoiden ohjaukseen ja työskentelyyn Vanderbijlparkin Vaal Triangle -kampusalueella. Vierailun ensimmäinen viikko oli vapaata orientoitumisaikaa, jota tarvitsin kirjalliseen työskentelyyn ja tulevien tehtävieni taustatutkimukseen Johannesburgissa.

En osannut kuvitella, kuinka paljon yhden kuukauden aikana ehtisi tapahtua ja kuinka upeasti kaikki toteutuisi. Yhteistyöni professori Van Eedenin kanssa oli alkanut vain vuotta aiemmin. Tapasimme Rural Studies Associationin maailmankongressissa Brasiliassa järjestämässäni aluehistorian työryhmässä vuonna 2014, jonka tuloksista toimitin myös artikkelikokoelman.[1] Professori Van Eeden oli kiinnostunut Helsingin yliopiston monitieteisestä kotiseutututkimuksesta ja erityisesti sen etnografiaa soveltavista aineistonkeruumenetelmistä sekä kokemuksellisesta kotiseututeoriasta. Meitä suomalaisia kiinnosti menetelmien ja teorian testaaminen ja edelleen kehittäminen afrikkalaisella aineistolla.

Molemminpuolinen kiinnostus jalostui yhteisen tutkimushankkeen käynnistämiseen vuonna 2015. Liikkeelle lähdettiin ilman ulkopuolista rahoitusta siten, että kumpikin yliopisto rahoitti omien tutkijoidensa työpanokset. Home in Merafong (HoMe) -hankkeen kenttätyö tehtiin marraskuussa 2015 Merafongin kunnassa Gautengin osavaltiossa Etelä-Afrikassa. Merafongissa sovelletut tutkimusmenetelmät ja teoriakehys nojautuivat Ruralia-instituutissa kertyneisiin kokemuksiin. North-Westin yliopiston Vaal Trianglen yksikössä vastuullisena tutkijana oli professori Van Eeden ja tutkimusavustajana sosiologi Eric Stoch. North-West vastasi tutkimusalueen valinnasta, järjesti tarvittavat kontaktit ja huolehti tilaisuuksien käytännön järjestelyistä. Kiivaasta aikataulusta huolimatta aineisto todella saatiin kerätyksi vierailuni aikana. Siihen tarvittiin monien ihmisten apua. Kiitos tilaisuuksissa videokameraa ja äänitallentimia käyttäneille Heidi ja Jonathan Stochille. Pieter Möller ja Wynand Meiring olivat avuksi vierailuni käytännön järjestelyissä. Aineiston litterointiin osallistuivat monet avustajat North-Westin yliopistossa. Heidän nimiään en tiedä. Kiitos jokaiselle.

Yhteistyö Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin ja North-Westin yliopiston kanssa on jatkunut ja edelleen vahvistunut molemminpuolisilla tutkijavierailuilla, konferenssiesiintymisillä, yhteisillä julkaisuilla ja tutkimushankkeilla. Yksi yhteistyön lujittumisen merkki on, että vuodesta 2018 olen päätoimeni ohella toiminut ylimääräisenä professorina myös North-Westin yliopiston yhteiskuntatieteellisessä korkeakoulussa. Siksi minulla erityinen aihe liittää tämän suomenkielisen dokumentoinnin julkaisutietoihin myös NWU:n logo. Tämä julkaisu on molempien yliopistojen yhteinen tuotos.

Sulevi Riukulehto

Aluehistorian ja kulttuuriperinnön tutkimusjohtaja
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti
Ylimääräinen professori
North-Westin yliopisto, Vaal Trianglen Kampus, Yhteiskuntatieteellinen korkeakoulu

[1] Ks. *Between Time and Space*. Sulevi Riukulehto (ed.) Cambridge Scholars Publishing. Newcastle upon Tyne 2015.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ 7
ABSTRACT 9

MERAFONG – SIJAINTI JA RAKENNE 11

MERAFONG OSANA ETELÄ-AFRIKAN HISTORIAA 14

KOTISEUTU – LEGAE – HEIMAT – HOME MERAFONGISSA 19
Virikeaineiston kuvaus 21
Eettiset kysymykset 22

KESKUSTELUKUVAUS 1 24
Merafongin taajamat ilmakuvissa 24
Kotiseutu, Home, Heimat, Legae, Ekhaya 28
Mikä tekee kodista kodin? 29
Kuva kotiseudusta – kaukaisia paikkoja ja läheisiä ihmisiä 29
Luonnonympäristön kuvakenttä – Ihminen ja luonto 31
Kulttuuriympäristön kuvat – *Happy days are here again!* 31
Rakennetun ympäristön kuvakenttä – Pitääkö teollisen näyttää rumalta? 33
Mitä ihminen voi tehdä kotoutuakseen? 34
Hasardikuvat – kotiseudun synkkä puoli 35
Onko jokin muuttanut tai jopa hävittänyt kotiseutuasi 37
Mikä ei saisi muuttua? 38

KESKUSTELUKUVAUS 2 40
Fochville ja Khutsong 41
Ylilento jatkuu: Welverdiend, Wadela, Blybank ja Carletonville 46
Kotiseutu 48
Mikä tekee kodista kodin? 48
Millä valokuvalla esittäisit kotiseutuasi? 50
Luonnonympäristön kuvakenttä 52
Rakennetun ympäristön kuvakenttä 53
Kulttuuriympäristön kuvakenttä 54
Kotiseudun uudet asukkaat 56
Hasardikuvasarja 56
Kotiseudun muuttuminen: mikä on muuttanut kotiseutuasi tai jopa tuhonnut sitä 58
Mitkä tekijät eivät saa muuttua 59

KESKUSTELUKUVAUS 3 61
Welverdiend ilmakuvassa 61
Mikä tekee kodista kodin? 62
Valokuvia kotiseudusta 62
Luonnonympäristön kuvakenttä 63
Rakennetun ympäristön kuvakenttä 64
Kulttuuriympäristön kuvakenttä 65
Mitä uusi asukas voi tehdä kokeakseen olonsa kotoisaksi? 65
Vaarallinen kotiseutu 66
Kotiseudun muutokset 67
Mitkä tekijät eivät saa muuttua, jotta kotiseutusi tuntuisi samalta? 69

KESKUSTELUKUVAUS 4 70
Merafong ilmakuvissa 70
Mikä tekee kodista kodin? 73
Valokuvia kotiseudusta 74
Luonnonmaisemat 76
Rakennettu ympäristö 78

KESKUSTELUKUVAUS 5 81
Ilmakuvia 81
Monipaikkaisuutta 83
Valokuvia kotiseudusta 85
Kotiseudun ihmisiä 86
Luonnonympäristön kuvakenttä 87

KIRJOITUSTEHTÄVIEN KUVAUS 90
Kotiseudun tärkeät asiat 90
Paikkoja 90
Rakennuksia 92
Irtaimistoa 94
Ihmissuhteita ja yhteisöjä 95
Luontoa 96
Tekemistä ja ajallisuutta 97
Kulttuuria 98
Tilanhallintaa ja turvallisuutta 98
Toimivaa ja miellyttävä elämää 99
Sisäinen koti 99

ELÄYTYMISTEHTÄVÄN KUVAUS 100
Kielteisiä vaihtoehtoja 102

LIITE Havaintoja Etelä-Afrikasta tutkimusmatkalla marraskuussa 2015 103
Johannesburg 9.11.–15.11.2015 103
Merafong 15.11.–22.11.2015 104
Centurion 21.–23.11.2015 108
Vanderbjlpark 23.11.–4.12.2015 108

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS 111

TIIVISTELMÄ

Tämä julkaisu avaa näkymän eteläafrikkalaisiin kotiseutukokemuksiin Far West Randin alueella Gautengin osavaltiossa sijaitsevan Merafongin asukkaiden kuvaamana. Aineisto kerättiin 17.–20.11.2015 virikekeskustelumenetelmällä ja kahdella kirjallisella tehtävällä. Kuuteen aineistonkeruutilaisuuteen osallistui yhteensä 31 keskustelijaa. Keskustelijat olivat Merafongin kunnan suunnittelijoita, Khutsongin asuinalueen mustia miehiä, De Beerin alakoulun oppilaita, paloasemalla työskenteleviä siirtotyöläisiä sekä *Carleton Herald* -lehden toimituksen kokoama keskustelijaryhmä. Keskustelujen kuvaukset raportoidaan omina lukuinaan siinä järjestyksessä kuin tilaisuudet pidettiin. Loppuun on koottu kahden kirjallisen tehtävän tulokset. Niissä käsitellään kotiseudun tärkeitä asioita ja vieraalle alueelle muuttamista. Home in Merafong oli Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin ja North-Westin yliopiston Vaal Trianglen Kampuksen yhteishanke.

Asiasanat: kotiseutukokemus, kaivosyhteisö, Merafong, Far West Rand, virikekeskustelu

ABSTRACT

BEHIND IT ALL IS A MINE

The present publication provides an outlook on South African home experiences, as described by the inhabitants of Merafong, located in the area of Far West Rand, in the Gauteng province. The data were collected 17–20 November 2015 with the elicited discussion method and two written assignments. The six data collection sessions were attended by a total of 31 participants. The discussants consisted of planning officers employed by the Merafong Muncipality, colored men from the Khutsong township, pupils of the De Beer elementary school, immigrant workers working at a fire station, as well as a group of discussants gathered by the editorial staff of the *Carleton Herald* newspaper. The descriptions of the discussions are reported as separate chapters in chronological order. The results of the two written assignments are presented at the end of the publication. These relate to important issues regarding the interviewees' own region and relocation to a strange one. Home in Merafong was a joint project of the Ruralia Institute of the University of Helsinki and the Vaal Triangle Campus of North-West University.

Keywords: home experience, mining communities, Merafong, Far West Rand, elicited group discussion

MERAFONG – SIJAINTI JA RAKENNE

Merafongin luonnonmaantieteellinen sijainti on Far West Randin alueella noin 65 kilometrin päässä Johannesburgista. Hedelmällinen maaperä houkutti alueen kiinteään asuttamiseen 1800-luvulla. Myöhemmin kehitystä ovat enemmän ohjanneet alueen mineraalivarat. Merafongissa sijaitsee monta maailman tuottoisimmista kultakaivoksista. Ne hyödyntävät West Witsin suurmalmisuonta, joka kiertää kaarena Johannesburgin itäpuolelta kohti länttä Merafongiin ja takaisin Johannesburgin eteläpuolelle Kroonstadtiin.[2]

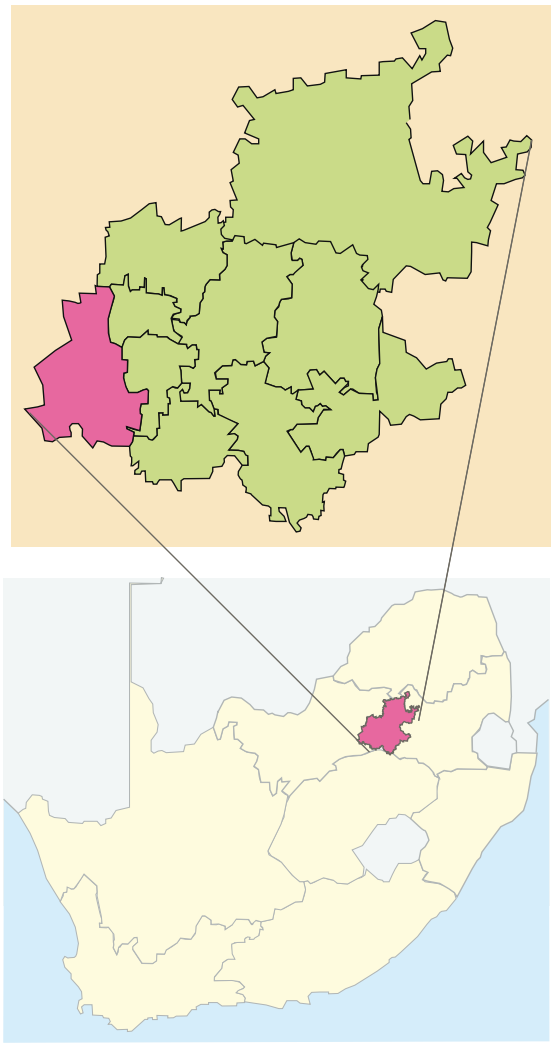

Etelä-Afrikan kunnat ovat kovin erilaisia luomuksia kuin emäpitäjistä autonomisiksi maalais- ja kaupunkikunniksi aikojen saatossa eriytyneet suomalaiset kunnat. Monessa maassa suurkaupunki voi koostua useista kunnista, Etelä-Afrikassa on toisinpäin: *city municipal* on oikeastaan suurkunta, jossa yksi kunnanvaltuusto (*Municipal council*) voi yhdistää useita kaupunkitaajamia ja laajoja maaseutumaisia alueita. Merafongin suurkuntaan kuuluu kymmeniä erikokoisia taajamia, joista monilla on ollut aikaisemmin oma kaupunginvaltuustonsa.

Hallinnollisesti Merafong on horjunut North-Westin ja Gautengin maakuntien rajalla. Eri taajamista on asioitu ja luotu kulttuurisia yhteyksiä eri suuntiin. Merafongin suurkunta muodostettiin perustuslain lisäyksellä vuonna 2005 North-Westin maakunnan osaksi, mikä merkitsi Khutsongin ja Carletonvillen siirtymistä rikkaammasta Gautengin maakunnasta köyhempään North-Westin maakuntaan. Muutosta saattelivat raivoisat mielenosoitukset Khutsongissa. Vuonna 2009 koko Merafong siirrettiin uudella perustuslain lisäyksellä Gautengiin, jälleen mielenosoitusten saattelemana.[3]

[2] Van Eeden 2012, 56.

[3] Perustuslain 12. lisäyksellä muutettiin seitsemän maakunnan rajoja. RSA NA 15.11.2005. "Constitution Twelfth Amendment Bill (Second Reading debate)" 99–102. Parliamentary Debates (Hansard).

Asukasluku on ollut 2000-luvulla hienoisessa laskussa. Vuoden 2011 väestönlaskennassa asukkaita oli 197 520, ja 2016-vuonna kunta ilmoitti väkiluvukseen 188 843 asukasta. Se on noin 22 prosenttia Far West Randin alueen väestöstä, mutta vain puolitoista prosenttia koko Gautengin asukasluvusta (2011 noin 12 miljoonaa). Vuoden 2011 väestönlaskennassa työvoiman suuruus oli 91 521 asukasta, työttömiä oli 66 635 (27,2 %). Yli 50 % kunnan kansantuotteesta ja -tuloista on peräisin kaivosteollisuudesta, palvelujen osuus on yli 40 %, maatalouden osuus jää alle yhden prosentin.[4] Kaivosteollisuuden merkitys on kuitenkin vähenevä. Lähes koko asukasluvun menetys selittyy vanhojen kaivosten sulkemisella. Asukkaista selvä enemmistö on miehiä (54 %), sillä kaivokset ovat perinteisesti työllistäneet paremmin miehiä. Kuten kaikkialla Etelä-Afrikassa, Merafongissakin väestö on nuorta: 57 % asukkaista on alle 35-vuotiaita. Suurin ikäluokka on 25–29-vuotiaat.[5]

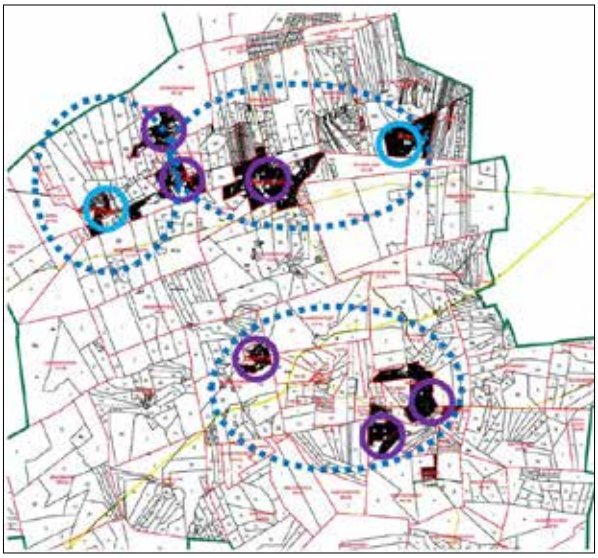

Merafongin asutus keskittyy kunnan pohjoisosaan. Välissä on laaja teollisuusalue. Lähde: IDA 2017–2018, 121.

Fochvilleä lukuunottamatta Merafongin taajamat ovat syntyneet kaivostoiminnan vaikutuksesta, mutta kulttuurisesti ne ovat keskenään hyvin erilaisia. Valitettavasti Merafongin kunnalla ei ole yksiselitteistä taajamaluetteloa. Vaikuttaa siltä, että taajamien omaa identiteettiä ei haluta korostaa. Suunnittelun työkaluna käytetään mieluummin asuinalueita, joita yhden taajaman sisällä voi olla kymmeniä. Yksi mahdollisuus tarkastella Merafongin osakeskuksia ovat koulualueet.

[4] Integrated Development Plan 2017–2018, 15, 17.
[5] Integrated Development Plan 2017–2018, 12–13, 61.

Taulukko: Merafongin koulualueet[6]

KOULUALUE	ASUKASLUKU	PUHUTUIN KIELI
Merafong City NU	7 020	ei tietoa
Khutsong	62 457	tswana
Carletonville	28 386	afrikaans
Welverdiend	2 706	afrikaans
Fochville	9 504	afrikaans
Greenspark	2 586	ei tietoa
Kokosi	26 400	tswana
Blybank	3 140	zulu
Wedela	17 931	xhosa

Asutus painottuu kunnan pohjoisosaan. Siellä sijaitsevat sekä Khutsong, Welverdiend että Carletonville. Välissä on laaja kaivosteollisuuden alue, jonka eteläpäässä on Wedelan taajama. Etelässä on jälleen tiiviimmin asuttu vyöhyke. Siellä sijaitsevat Fochville ja Kokosi.[7]

[6] Integrated Development Plan 2017–2018, 117. Lisätty kielitieto.
[7] Integrated Development Plan 2017–2018, 64.

MERAFONG OSANA ETELÄ-AFRIKAN HISTORIAA

Gautengissa historian jäljet yltävät häkellyttävän kauas muinaisuuteen. Hominidilöytöjä on tehty ja tehdään jatkuvasti varsinkin Sterkfonteinista, sillä alueen dolomiittipitoinen maaperä karstivajoamineen ja luolastoineen tarjoaa otolliset olosuhteet eloperäisten jäännösten ja jälkien säilymiselle yli kolmen miljoonan vuoden takaa. Kilpailu ihmislajin alkukodista näyttää kuitenkin lopullisesti kääntyneen Itä-Afrikan hyväksi.[8]

Etelä-Afrikan nykyisistä asukkaista vanhimpia ovat sanit, joiden kulttuurin tiedetään vaikuttaneen alueella vuosituhansia. He saattavat olla alueen alkuperäisten asukkaiden jälkeläisiä. Näkemystä puoltavat sekä paleoantropologiset että kielitieteelliset perusteet. Sanien kalliomaalaukset muodostavat yhtenäisen 27 000 vuoden – kenties jopa 77 000 vuoden – jatkumon, ja heidän kielissään on piirteitä, joiden arvellaan periytyvän 100 000:n vuoden takaa. Khoisan[9]-kielet poikkeavat olennaisesti kaikista muista puhutuista kielistä. Niille tyypillisiä ovat naksahdus- ja maiskausäänteet (ns. klik-äänteet), joita tunnetaan eteläisen Afrikan ulkopuolelta vain kahdesta kielestä Itä-Afrikasta.[10] Väitetään, että jos maailman kaikki kielet jaettaisiin vain kahteen tyyppiin, toisen muodostaisivat khoisan-kielet yksinään ja toisen kaikki muut yhdessä.

Eurooppalainen asutus alkoi levitä eteläiseen Afrikkaan Hollannin siirtolaisuutena Kapin niemimaalle vuodesta 1652. Afrikassa hollantilaisista tuli buureja. Heidän maanviljelykseen perustuvaa kulttuuriaan leimasi voimakas reformistinen usko ja pyrkimys riippumattomuuteen, joka näkyi myös kielen eriytymisenä hollannista afrikaansiksi. Se on nuorin indoeurooppalainen kieli. Afrikaans otettiin kouluissa opetuskieleksi vuonna 1914.[11]

Hollantilaisten saapuessa läheni pohjoisesta myös bantuasutus. Bantuvaellukset olivat jatkuneet enemmän ja vähemmän satunnaisina keskisestä Afrikasta kohti etelää jo parin vuosituhannen ajan, ja 1500-luvulla siirtolaisuus ylsi jo Oranje- ja Vaal-jokien yhtymäkohdan pohjoispuolelle sekä Intian valtameren rannikolle, Nataliin.[12] Bantuihin kuuluvat esimerkiksi Etelä-Afrikan ylivoimaisesti suurin väestöryhmä zulut sekä sothot ja tswanat, joiden asutus keskittyy maan pohjoisosiin. Nämä muuttovirrat tekivät khoisan-heimoista pieniä vähemmistöjä. Bantut perustivat eteläisen Afrikan alueelle myös useita kuningaskuntia, joista monet osoittautuivat kestäviksi. Nykyisillä Swazimaan ja Lesothon alueilla oli samannimiset kuningaskunnat – ja rajatkin – jo ennen siirtomaa-aikaa. Niiden välissä oli Zulumaa (länsimaisessa merkityksessä itsenäinen 1819–1897), joka yhdessä Natalin kanssa muodostaa nykyisen KwaZuluNatalin provinssin. Valkoisten ja bantujen puristuksessa pieneksi vähemmistöksi jäänyt alkuperäinen san-väestö tuhoutui vääjäämättä 1770-luvulta alkaen. Ne, joita ei surmattu, joutuivat orjiksi, pakenivat pohjoiseen ja sulautuivat muihin väestöryhmiin. Nykyään sanit asuttavat ennen muuta Kalaharin autiomaata Namibiassa ja Botswanassa, Etelä-Afrikan pohjoisosissa heitä elää vain hyvin pieni vähemmistö.[13]

8 Barham ja Mitchell 2009, 215–216, 291; Blundell 2006.
9 Khoi- ja sankansojen yhteisnimitys.
10 Crawhall 2006.
11 Afrkaans language. Encyclopaedia Britannica.
12 Blundell 2006.
13 Blundell 2006.

Britit saapuivat Kapiin vuonna 1795 ja ajautuivat kohta selkkauksiin kaikkien kanssa. Erimielisyydet johtivat hollantilaisperäisen väestön väistymiseen vuosina 1835–1843 joukkosiirtolaisuutena Vaal-joen pohjoispuolelle, jossa asutus oli edelleen äärimmäisen harvaa. Tapahtuma tunnetaan nimellä suuri trek, ja sillä oli mullistava asutushistoriallinen vaikutus juuri läntiseen Transvaaliin, jossa myös nykyinen Gautengin maakunta sijaitsee.[14]

Vuonna 1838 uudisasukkaat saapuivat alueelle, jonka nimeksi tuli Gatsrandi. Nykyinen Merafongin kunta on tuon alueen pohjoisosassa. Nämä niin sanotut trekkerit perustivat Gatsrandiin muutamassa vuodessa useita kymmeniä uudistiloja. Alue ei ollut täysin koskematon: esimerkiksi Deelkraalin tilan mailla oli jälkiä 1700-luvun puolivälin tswana-asutuksesta, ja vuonna 1823 Gatsrandin eteläosiin Kokosiin (Losberg) asettui kwena-nimisen heimon toinen haara, jolla oli Mare-niminen johtaja. Trekkereiden saapuessa tämäkin ryhmä oli siirtynyt myöhemmän vapaavaltion ja Lesothon puolelle. Vaikka alueen geologia on epävakaa, maaperä sopi hyvin viljelyyn, ja vuosisadan loppuun mennessä buuriasutus kattoi koko Gatsrandin.[15]

Englantilaisuhan kasvaessa afrikaanit muodostivat maistansa tasavaltoja. Rannikolla sijainnut Natal jäi lyhytikäiseksi (1839–1843), mutta Transvaalin[16] (1852–1902) ja Oranjen (1854–1902) vapaavaltiot saivat 1800-luvun lopussa ihannoivaa huomiota Suomessa asti. Asenteessa, jolla pienet buuritasavallat uhmasivat Britanniaa, nähtiin yhtymäkohtia suomalaisten omaan pyristelyyn keisarillisen Venäjän kainalossa. Buuritasavaltojen talous perustui itsellisiin maatiloihin. Kaupungit kuten Johannesburg ja Potchefstroom olivat pitkään olemassa lähinnä maatalouskaupan ansiosta. Viljelijöiden tarpeisiin syntyneistä vanhoista kärryteistä Potchestroomista Johannesburgiin ja Pretoriaan ovat kehittyneet nykyiset alueen päätiet.[17] Idylliä ravisti maailman suurimpien kultavarantojen löytyminen 1800-luvun lopussa.

Brittien ohjelmallinen pyrkimys laajentaa siirtomaaimperiuminsa läpi Afrikan sai lisää vauhtia kultalöydöistä. Britannia kävi 1800-luvulla toistakymmentä sotaa eteläisen Afrikan mustia kuningaskuntia vastaan. Niistä merkittävin oli vuoden 1879 zulusota, jossa panoksena olivat itärannikon hyvät merisatamat ja tuleva rautatie – molemmat tärkeitä kultavarantojen hyödyntämisessä. Vuoteen 1897 mennessä Iso-Britannia oli alistanut kaikki bantuvaltiot siirtomaa-asemaan.[18]

Jo 1880-luvulla alkoi kaivosyhtiöiden kilpajuoksu afrikaanien asuttamille randeille.[19] Sitä vauhditti kaksi julmaa ja veristä buurisotaa 1880–1902. Sodat osuivat rajusti myös siviileihin, kun britit yhdistivät maailman ensimmäisen keskitysleirijärjestelmän poltetun maan taktiikkaan. Talot ja omaisuus poltettiin, naiset ja lapset koottiin keskitysleireihin. Brittitulkinnan mukaan leirien joukkokuolemat johtuivat piittaamattomuudesta, afrikaanien mielestä kyseessä oli suunnitelmallinen kansanmurha.[20] Kaikki arvet eivät ole vieläkään parantuneet.

Pakkoyhtenäistäminen synnytti ensin Englannille kuuliaisen Etelä-Afrikan unionin vuonna 1910 ja parikymmentä vuotta myöhemmin itsenäisen Etelä-Afrikan tasavallan (EAT) vuonna 1931. Siitä tuli yksi Brittiläisen kansainyhteisön vahvimmista jäsenmaista.

---

14 Oakes 1992, 110–120.
15 Van Eeden 1988.
16 Virallisesti Zuid-Afrikaansche Republiek, 'Etelä-Afrikan tasavalta'.
17 Van Eeden 1997, 105–106.
18 South-African History Online. Anglo-Zulu Wars 1879–1896.
19 1883–1884 maata ostivat mm. African Gold Recovery Proprietary Limited, Bertha Estate Gold Mines and Company, Battery Reef Gold Mines Company Limited, Moddervlei Prospecting Syndicate, Randfontein Estate Gold Mines Company, Witwatersland Limited, GM Sutton Gold Mines Company ja West Battery Reef Gold Mines Company Limited. Van Eeden 1988.
20 Pakenham 2014, 10, 248–250.

Keskinen Witswatersrand oli Etelä-Afrikan kaivosteollisuuden keskus 1800-luvun lopussa. Randfonteinin eteläpuolella oli huomattavaa kaivostoimintaa 1899–1911. Sen jälkeen vuorossa oli Far West Randin alue. Sen osana myös pohjoinen Gatsrand sai kasvusysäyksen kaivosteollisuuden levitessä Venterspostiin ja Lebanoniin vuosina 1937 ja 1939. Kaikki mainitut kaivokset hyödynsivät samaa jättimäistä West-Witsin malmisuonta.[21]

Kaivostyöntekijöille perustettiin useita asuinalueita ensin Witswatersrandin puolelle (West Wits 1937, Oberholzer 1939, Bank 1940), sitten myös Gatsrandin pohjoisosaan, jonka ainoa taajama oli toistaiseksi Fochville (1920). Kaupungeiksi ne olivat kooltaan vaatimattomia – oikeastaan pelkkiä taajamia. Kaivosteollisuuden tarpeisiin nousi ensin Welverdiend (1942). Liikkeelle lähtö oli kuitenkin nihkeä. Vuonna 1945 kaupungissa ei vielä ollut vettä eikä sähköä. Blybank perustettiin 1947, mutta varsinaiseksi seutukeskukseksi kehittyi Carletonville (1948). Se sai nimensä kaivosinsinööri Guy Carleton Jonesin mukaan, joka oli keskeinen henkilö West-Witsin rikkaan malmisuonen löytämisessä. Carletonvilleen keskittyi ennen muuta rahoitusala. Teollisuuden perässä tulivat myös kaupat ja palvelut, ja monesti niidenkin perustamisessa oli osallisena kaivosyhtiö.[22]

Luonnonantropologinen ja rotuopillinen hygieniaihanne kiehtoi monia eurooppalaisia jo 1900-luvun alussa, eritoten kansallissosialisteja 1920- ja 1930-luvulla. Oppi sai kannatusta myös Etelä-Afrikassa ja vahvistui sikäläisessä omaperäisessä muodossaan hallitsevaksi poliittiseksi ideologiaksi II maailmansodan jälkeen. Kehitys oli siis tyystin toisenlainen kuin Euroopassa, jossa ani harva tunnustautui rotuhygienian kannattajaksi maailmansotien jälkeen. Vuosina 1948–1994 Etelä-Afrikassa harjoitettiin järjestelmällistä rotuerottelua, apartheidia. Väestö jaettiin valkoisiin, mustiin, intialaisiin ja värillisiin. Vaikka apartheidin juuret olivat 1800-luvun rotuopeissa, se vahvistui laillistetuksi rotusorroksi vasta 1950-luvun lainsäädännössä. Se merkitsi mustien, värillisten ja valkoisten erottamista arjessa ja juhlassa. Parhaat asuinalueet, työpaikat, koulut, kaupat, linja-autot ja puistonpenkit oli varattu valkoisille. Erottelupolitiikka synnytti vastustusta ja johti vääjäämättä yhä paheneviin sananvapaus-, yhdistymisvapaus- ja ihmisoikeusloukkauksiin. Kirjoja ja lehtiä hävitettiin, toisinajattelijoita vangittiin ja karkotettiin, yhdistyksiä lakkautettiin.[23]

Kaikki pohjoisen Gatsrandin kaupungit pysyivät valkoisina, vaikka kouluttamattomille mustille työntekijöille avautui tuhansia työpaikkoja kaivoksissa. Mustat ja värilliset asutettiin omille asuma-alueilleen, joita kutsuttiin *townshipeiksi*. Suurin oli Carletonvillestä luoteeseen vuonna 1958 perustettu Khutsong. Se ei kuulunut Carletonvillen suurkunnan alueeseen.[24] Toinen mustien asuinalue Wedela (usein myös muodossa Wadela) syntyi Western Deep Levels (WeD) ja Elandsrand Gold Mine (Ela) -nimisten kaivosten väliin 1978. Pikkunäppärä nimi on siis yhdistelmä kaivosten lyhenteistä.[25] Syntyi myös epävirallisia hökkelikyliä. Tämä virallisen ja epävirallisen alueen kaksijakoisuus leimaa edelleen eteläafrikkalaisia taajamia.

Valkoisten eteläafrikkalaisten hyvinvointi oli maailmanluokkaa, mutta mustien tilanne koheni epäilyttävän hitaasti. Vuonna 1960 mustien ikäluokasta pääsi korkeakouluun 3,5 %, kymmenen vuotta myöhemmin osuus oli noussut 4,5 %:iin. Samaan aikaan toisen asteen oppilaitokset ruuhkautuivat. Näissä oloissa mustien opiskelijoiden poliittinen tietoisuus kasvoi. Suorastaan ikonisen merkityksen on saanut Soweton kansannousu. Se huipentui 16.6.1976

[21] Van Eeden 2015, 55–56.
[22] Van Eeden 1988; 1997, 106.
[23] Crime Against Humanity 1998. Ks luku: The many faces of apartheid repression.
[24] Van Eeden 1997, 108.
[25] Merafong City Council; Van Eeden 2006, 415.

opiskelijoiden mielenosoitusmarssiin, johon hallitus vastasi kovin ottein.[26] TV-kuvat nostivat Soweton koko maailman tietoisuuteen. Se oli kuitenkin vain yksi monista mustien asutusalueista. Monet tämän tutkimuksen taustoittajat korostavat nykyisessä Merafongissa sijaitsevan Khutsongin merkitystä. Apartheidin vastaisen tietoisuuden muodostumisessa Khutsong oli mustalle väestönosalle ehkä Sowetoakin tärkeämpi. Khutsong oli poliittisesti latautunut 1970-luvulla, ja se on sitä yhä.

Apartheidin olennaisena osana oli mustien asuinalueiden muodostaminen. Maahan perustettiin kymmenen bantustania eli niin sanottua mustien kotimaata omine ”kansallisine” instituutioineen, joihin siirrettiin kokonaisia kansallisuuksia. Rotuerottelun loppuvaiheissa 1980-luvun puoliväliin mennessä neljä bantustania oli julistettu ”itsenäisiksi”, yksi niistä oli tswanoille osoitettu, lukuisista erillisistä saarekkeista koostuva Bophuthatswana (1977). Sillä oli jopa oma yliopisto Mehikengissä[27]. Näin eteläafrikkalainen poliittinen järjestelmä tuli erikoisella, käänteisellä tavalla tunnustaneeksi lukuisten mustien kulttuuristen identiteettien olemassaolon.[28]

Apartheid-järjestelmä jäykisti ja lopulta kriisiytti Etelä-Afrikan poliittisesti, yhteiskunnallisesti ja jopa taloudellisesti, sillä sen poliittiselle järjestelmälle löytyi hyvin vähän ymmärrystä maailmalta. Etelä-Afrikka oli 1980-luvulla jo lähes täydellisessä eristyksessä.

Poliittisen järjestelmän kriisiytyminen merkitsi myös taloudellista epävakautta. Carletonvillen suurkunnassa vanhimmat kaivokset tulivat tiensä päähän, ja vuonna 1988 teollisuus ensimmäisen kerran pieneni. Uusimmat Deelkraalin ja Elandsrandin kaivokset menestyivät kuitenkin hienosti. Kun asutusalueita rakennettiin järjestelmällisesti, Carletonin alueen asutus kasvoi nopeasti, 1990-luvun kuluessa peräti 30 000:lla. Vuonna 1996 väkiluku kipusi 204 000:een.[29]

Järjestelmän kaatamiseksi syntyi useita suuria poliittisia ryhmittymiä, joilla oli myös ankaria keskinäisiä välienselvittelyjä. Koti- ja ulkomaisen paineen kasvaessa apartheidia ylläpitänyt kongressipuolue siirtyi neuvottelujen tielle 1990-luvun alussa. Satoja poliittisia vankeja vapautettiin ja 34 kiellettyä järjestöä laillistettiin vuonna 1990. Uuden Etelä-Afrikan tasavallan perustamisessa ratkaisijaksi nousi Etelä-Afrikan kansalliskongressi ANC Nelson Mandelan johdolla. Apartheidin aikana pitkään vankilassa istunut Mandela onnistui kokoamaan koalition, joka sai ensimmäisissä vapaissa vaaleissa 1994 peräti 62,7 % kannatuksen. Presidentiksi kohonnut Mandela sai lähes tarunhohtoisen maineen vapauttajapuolueen johtajana. Uusi värikäs lippu symboloi kulttuurista sateenkaarivaltiota. ANC:n poliittiset vastustajat heikkenivät nopeasti, myös suurinta väestöryhmää edustanut zulujen inkatha-puolue. Sen hallitsemilla alueilla käytiin lähes sisällissotaa ANC:n ja inkathan kannattajien välillä. Tuhannet inkathan kannattajat kuolivat väkivallassa, monet johtajista polttomurhattiin kadulle.[30] Vaikka ANC on myöhemmin saanut osakseen ankaraa arvostelua myös omista riveistä, värillinen äänestäjäkunta on pysynyt sille vaaleista toiseen hämmästyttävän uskollisena. Kaikki uuden Etelä-Afrikan presidentit ja hallitukset ovat kannattaneet ANC:tä.

Uuden Etelä-Afrikan aloittaessa Welverdiend, Carletonville, Khutsong ja Wedela muodostivat kukin oman kunnallisen yksikkönsä. Van Eedenin kokoamien tietojen mukaan alueen työpaikat jakautuivat vuonna 1995 seuraavasti:

[26] Toisen asteen oppilaitoksissa opiskeli vuonna 1965 n. 67 000 mustaa ja värillistä, 1975 määrä oli noussut 389 000:een. Nieftagodien 2014, 18–19, 81–116.
[27] Nykyään yksi North-Westin yliopiston kampuksista.
[28] Mathekga 2016, 92.
[29] Van Eeden 1997, 111.
[30] Håstad 2015; Hirsch 2015, 9–10.

Merafongin alueen työpaikat 1995[31]

Carletonville	5 712	6,5 %
Welverdiend	155	0,2 %
Khutsong	-	-
Wedela	-	-
Maatalous	1 761	2,0 %
Kaivokset	78 791	89,8 %

Karu taulukko kertoo omalla tavallaan kaivosteollisuuden merkityksestä alueella. 23,56 % Etelä-Afrikan kullasta tuli Merafongista (silloinen Carletonville).[32] Khutsongissa ja Wedelassa asui ehkä noin 80 000 asukasta, mutta niissä ei ollut yhtään virallista työpaikkaa. Ne olivat täydellisesti kaivoksien varassa. Carletonin tilanne ei ollut paljonkaan vahvempi.

Uusi Etelä-Afrikka on joutunut kantamaan sekä siirtomaavallan että apartheidin perintöä. Monet rakenteelliset vaikeudet juontavat juurensa kaukaa menneisyydestä. ANC on kiistattomasti saanut paljon aikaan, muun muassa demokraattiset vaalit ja tasa-arvoisen koulujärjestelmän. Yksitoista virallista kieltä takaa omakieliset palvelut suurimmalle osalle väestöä. Maa on myös kohdannut uusia ongelmia, joille historian painolastilla ei ole olennaista merkitystä. Järkyttävä epäonnistuminen HI-viruksen torjunnassa, korruption ja epäpätevien viranhaltijoiden määrän kasvu, asutusohjelmien ja demokratiaohjelmien vaikeudet sekä suunnattomat ympäristöongelmat saavat paljon huomiota tutkijoilta, mutta myös tämän julkaisun kotiseutukeskustelijoilta.[33] Merafongin asukkaat eivät epäröi esittää arvostelua. Paikoin kritiikki on suorastaan murskaavaa. Se kohdistuu suurelta osin hallitsevaan puolueeseen.

Vain muutama kuukausi Home in Merafong -hankkeen keskustelujen jälkeen järjestetyt viidennet kuntavaalit 2016 eivät muuttaneet Etelä-Afrikan kurssia. ANC:n kannatus väheni, mutta se säilytti ehdottoman enemmistönsä: Merafongin 55 paikasta se sai 30. Suurimpien puolueiden järjestys oli sama kuin koko maassa: Demokraattinen allianssi (DA) sai 12 paikkaa, ja uusi tulokas Economic Freedom Fighters (EFF) 9 paikkaa. Muut ryhmät saivat yhteensä 4 paikkaa.[34]

PUOLUE	ETELÄ-AFRIKKA %	GAUTENG %	MERAFONG %	PAIKAT
ANC	52,91	53,96	50,4	30
DA	26,9	21,72	21,7	12
EFF	8,19	16,18	16,2	9
AIC	0,78	2,14	2,1	1
VFPlus	0,77	2,01	2,0	1
IFP	4,25	1,36	1,4	1
UDM	0,56	1,34	1,3	1

Puolueiden prosentuaalinen kannatus vuoden 2016 kuntavaaleissa Etelä-Afrikassa, Gautengin maakunnassa ja Merafongin kunnassa ja Merafongin paikkajako.[35]

[31] Van Eeden 2006, 415–416.
[32] Van Eeden 2006, 415–416.
[33] Mbeki 2009, 63–100; Aïko Zike 2010.
[34] Local Government Elections Report 2016; LGE results dashboard.
[35] Local Government Elections Report 2016; LGE results dashboard.

KOTISEUTU – LEGAE – HEIMAT – HOME MERAFONGISSA

Home in Merafong -hankkeen aineistokokonaisuuden kautta pääsemme kurkistamaan eteläafrikkalaisiin kotiseutukokemuksiin Far West Randin alueella Gautengin ja North-Westin provinssien rajalla sijaitsevan Merafongin asukkaiden kuvaamana.

Hanke toteutettiin Helsingin yliopiston ja North-Westin yliopiston yhteishankkeena siten, että kumpikin yliopisto rahoitti omien tutkijoidensa työpanokset. Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa vastuullisena tutkijana oli alue- ja kulttuurihistorian tutkimusjohtaja Sulevi Riukulehto. Tutkimuksessa sovelletut tutkimusmenetelmät ja teoriakehys nojautuivat Ruralia-instituutissa kertyneisiin kokemuksiin. North-Westin yliopiston Vaal Trianglen yksikössä vastuullisena tutkijana oli professori Elize S. Van Eeden ja tutkimusavustajana sosiologi Eric Stoch. North-West vastasi tutkimusalueen valinnasta, järjesti tarvittavat kontaktit ja huolehti tilaisuuksien käytännön järjestelyistä.

Professori Elize S Van Eeden.

Hankkeen kenttätyö tehtiin 17.–20.11.2015 Merafongin kunnan alueella. Menetelmänä oli virikekeskustelu, jota täydennettiin kahdella kirjallisella tehtävällä. Kuuteen aineistokeruutilaisuuteen osallistui yhteensä 31 keskustelijaa. Keskustelujen kuvaukset raportoidaan tässä julkaisussa omina lukuinaan siinä järjestyksessä kuin tilaisuudet pidettiin. Keskustelukuvaus ei ole litterointi, vaan sujuvoitettu kuvaus keskustelutapahtumasta.

Tutkimusavustaja Eric Stochin monipuolinen osaaminen osoittautui kenttätyövaiheessa arvokkaaksi. Paikallisena asukkaana hän tunsi Merafongin seudun, sen asukkaat, lähihistorian ja maantieteen kuin omat taskunsa ja – mikä erityisen tärkeää – hän hallitsi moitteettomasti alueen tärkeimmät kielet afrikaansin ja tswanan. Hän puhui myös sujuvaa englantia ja enemmän tai vähemmän täydellisesti pariakymmentä muuta kieltä ja toimi aineistonkeruussa tulkkina.

Koska aikaa oli vähän, kenttätyöskentelyviikosta 15.–22.11. tuli kiivastahtinen mutta molemmille yliopistoille erittäin antoisa. Aluksi opiskelimme puolin ja toisin: minä kulttuuria ja eteläafrikkalaiset kollegani tutkimusmenetelmää. Nämä harjoittelukierrokset mukaan lukien valmistelimme ja toteutimme yhden viikon kuluessa 17 tilaisuutta. Tämän kirjan aineiston muodostavat kuitenkin vain Merafongin alueelta kerätyt kuusi virikekeskustelua.

Eric Stoch valmiina teemahaastatteluun.

Aineistossa on yhteensä 31 informanttia:
Merafongin kunnan työntekijät 17.11.2015,
5 informanttia, suunnittelijoita
Khutsong township 17.11.2015,
6 informanttia, mustia miehiä
Laerskool De Beer 18.11.2015,
4 informanttia, koulun tyttöoppilaita
Carletonvillen paloasema 20.11.2015,
6 informanttia, päivystäviä siirtotyöläisiä
Sanomalehti Carletonville Heraldin toimitus 20.11.2015,
5 informanttia, toimituksen kokoama keskustelijaryhmä
Kuudennen ryhmän muodostivat De Beerin alakoulun 5 poikaoppilasta 20.11.2015 (vain kirjallinen aineisto).

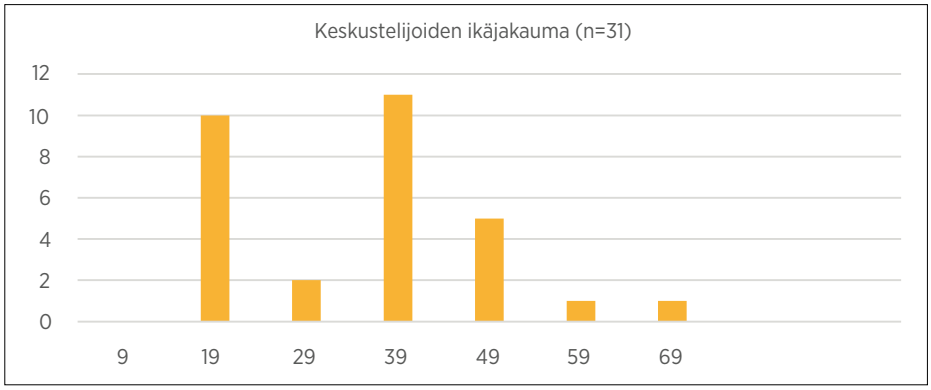

Keskustelijoista miehiä oli 22, naisia 9. Keskimääräinen ikä oli 29,6 vuotta. Yksi osallistuja ei ilmoittanut ikäänsä.

Tässä julkaisussa raportoitujen virikekeskustelujen lisäksi järjestimme virikekeskusteluja myös Merafongin lähialueilla, Boskopissa ja Potchefstroomissa sekä joukon taustahaastatteluja, jossa kaikissa hyödynsimme samaa virikemateriaalia vai pienin muutoksin. Tämän raportin loppuun liitetty epävirallinen ”tutkimuspäiväkirja” sisältää viittauksia myös Boskopissa ja Potchefstroomissa tehtyihin virikehaastatteluihin.

VIRIKEAINEISTON KUVAUS

Home in Merafong -tutkimushankkeen päämenetelmänä oli virikekeskustelu. Se toteutettiin siten, että osallistujille esitettiin tietokoneen näytöltä tai valkokankaalta virikkeitä, jotka olivat sanoja, kysymyksiä, kuvia tai usean kuvan ryhmiä. Virikkeet esitettiin yksitellen. Jokaisesta virikkeestä käytiin oma keskustelu. Sanalliset virikkeet esitettiin kolmella kielellä (englanti, tswana ja afrikaans). Tarvittaessa niitä selitettiin myös muilla afrikkalaisilla kielillä.

Home in Merafong -hankkeen keskustelutilaisuuksissa käytiin läpi 12 keskusteluvirikettä ja 2 kirjallista tehtävää. Kunkin tilaisuuden alussa osallistujille annettiin suullinen informaatio tutkimuksen toteuttajista, tarkoituksesta ja tilaisuuden kulusta. Esiteltiin paikalla olevat tutkijat ja avustajat. Tutkimuksen toteuttajien yhteystiedot olivat saatavilla käyntikortteina. Samalla pyydettiin lupa tallentaa keskustelu tutkimuskäyttöön. Tallentamiseen käytettiin videokameraa. Tilaisuuksista otettiin myös valokuvia. Osallistujille kerrottiin, että tutkimuksesta tullaan tekemään kirjallisia tutkimusjulkaisuja, kuten artikkeleita ja tutkimusraportteja. Kerrottiin, että julkaisuissa kenenkään yksittäisen osallistujan henkilöllisyys ei ole tunnistettavissa.

Ensimmäinen virike oli kahdeksan kuvan sarja Merafongin alueelta valittuja ilmavalokuvia. Kuvat poimittiin Google Earth -palveluntarjoajalta. Ne esittivät Merafongin suurkunnan keskeisiä taajamia järjestyksessä Fochville, Welverdiend, Wadela, Carletonville, Blybank, Elandsrand ja Khutsong. Kahdeksannessa kuvassa näkyi koko kunnan alue isossa ilmakuvassa. Tässä kuvassa näkyivät taajamien lisäksi myös kunnan alueella sijaitsevat laajat teollisuusalueet. Kuvasarjasta ei kysytty mitään. Keskustelijoille annettiin mahdollisuus kertoa vapaasti, mitä ajatuksia kuvat herättivät. Kuvat pyrittiin näyttämään peräkkäin. Usein keskustelijat halusivat käyttää puheenvuoroja jo kuvasarjan aikana. Sekin sallittiin.

Toisena esitettiin yksinkertainen sanavirike: isoilla kirjaimilla kirjoitettu yksi sana viidellä kielellä, kotiseutu, legae (tswana), home (englanti), Heimat (afrikaans) ja ekhaya (zulu).

Kolmannessa virikkeessä kysyttiin Mikä tekee kotiseudusta kotiseudun? Tämä kuten kaikki sanalliset virikkeet esitettiin kolmella kielellä: englanniksi, tswanaksi ja afrikaansiksi.

Seuraavassa virikkeessä pyydettiin ottamaan valokuva, joka parhaiten esittäisi kotiseutua. Mitä kuvassa olisi?

Seuraavaksi pyydettiin miettimään kotiseudun tärkeitä henkilöitä. Avuksi mainittiin kaksi piirrettä: pyydettiin nimeämään henkilöitä, jotka herättävät kotiseututunteen tai kotoisuuden tunteen tai ovat tehneet jotain tärkeää alueen hyväksi.

Kuudes virike oli luonnonympäristöä esittävä neljän kuvan ryhmä. Kaikki kuvan kohteet olivat Suomesta, Nurmosta: 1. Peltomaisema, jossa erottui useita latoja, 2. Nurmonjoki ja poika onkimassa laiturilla, 3. Paukanevan luonnonpuisto pitkospuineen ja lintutorneineen, 4. tiheä kuusimetsä. Tarkoitus oli, että kukaan keskustelijoista ei voisi tarkasti tunnistaa kuvissa näkyviä paikkoja. Ne nähtäisiin vain esimerkkeinä luonnonympäristöstä, eivätkä lähtisi ohjaamaan keskustelua nimenomaisen paikan tapahtumiin ja niihin liittyviin muistoihin. Keskustelijoille ei kerrottu, mistä kuvat ovat, ei edes sitä, että ne ovat Suomesta. Halusimme antaa kuvavirikkeiden toimia vapaasti.

Samaa periaatetta käytettiin rakennetun ympäristön kuvakentässä. Nähtävillä oli neljä nurmolaista rakennusta: 1. talvikuva Nurmon kirkosta, 2. viistokuva Kivirannan ostoskeskukseen, keskellä Hyllykallion Prisma, takana asuinaluetta, 3. näkymä pohjalaistalon pihalta Nurmon kotiseutumuseosta, 4. Nurmon liikuntahalli.

Kolmas kuvakollaasi keskittyi kulttuuriin ja sosiaaliseen ympäristöön. Toisin kuin edelliset kollaasit, nämä kuusi kuvaa oli valittu Etelä-Afrikasta. Kuvissa erottuivat 1. sähköyhtiö Eskomin logo, jonka takana näkyi suurjännitelinja ilta-auringossa, 2. ryhmä afrikkalaisia

katutanssijoita, 3. grillimakkaroita lähikuvassa, 4. kartonkitölkki Tlokwe-perinneolutta, 5. Etelä-Afrikan jalkapallojoukkueen kannattajia värikkäissä asuissa sekä 6. valkoisilla kivillä rajattu mustien ulkoilmakirkko suurten puiden katveessa. Odotuksena oli, että ainakin osa kuvista tunnistettaisiin, jolloin keskustelu tulisi todennäköisesti käynnistymään näistä aiheista. Jos kuvassa on Eskomin logo, Eskomista luultavasti myös puhutaan. Tutkimuksen kannalta ei ole kiinnostavaa pelkästään, miten virikkeeseen valittuihin kuva-aiheisiin suhtaudutaan, vaan myös miten keskustelu leviää muihin teemoihin.

Seuraavaksi esitettiin kysymys: mitä uusi asukas voi tehdä tunteakseen olonsa kotoiseksi uudella asuinalueella?

Seuraavassa virikkeessä esitettiin kolme eteläafrikkalaista kuvaa vaaratilanteista Merafongin alueelta: 1. karstivajoama ja ihmisiä kurkottelemassa romahtaneeseen kuiluun, 2. kaivosperäisen maa-aineksen avovarastointialue, 3. tulipalo.

Viimeiset kaksi virikettä olivat kysymysmuodossa. 11. virike: oletko huomannut ympäristössäsi jotakin, mikä on muuttanut tai jopa hävittänyt kotiseutusi tärkeitä piirteitä? Tämän jatkeeksi kysyttiin 12. virikkeenä toisin päin: mitkä tekijät kotiseudullasi eivät saa muuttua?

Lopuksi osallistujille annettiin kaksi kirjoitustehtävää. Ensin pyydettiin nimeämään kolme kotiseudun tärkeää asiaa. Mitä ne ovat, missä ne ovat ja miksi ne ovat tärkeitä?

Viimeinen tehtävä oli eläytymistehtävä. Annettiin kaksi vaihtoehtoa, joista kukin vastaaja sai valita oman mielensä mukaan joko myönteisen tai kielteisen:

A) Olet muuttanut uuteen asuntoon. Tunnet olosi kotoisaksi. Kuvaile uutta kotiasi ja elinympäristöäsi.
B) Olet muuttanut uuteen asuntoon. Et tunne olosi kotoisaksi. Kuvaile uutta kotiasi ja elinympäristöäsi.

De Beerin alakoulun poikaryhmältä 20.11.2015 aineistossa on vain kirjalliset vastaukset. Tälle afrikaansinkieliselle ryhmälle järjestettiin myös epäonninen virikekeskustelu. Oppilaat itse halusivat, että keskustelu käydään englanniksi. Näin tehtiin, mutta osoittautui, että oppilaiden kielitaito ei riittänyt. Vaikka keskustelu epäonnistui, kirjalliset tehtävät sujuivat mallikkaasti oppilaiden omalla äidinkielellä, ne sisällytettiin aineistoon ja käsitellään myös tässä raportissa.

EETTISET KYSYMYKSET

Alkuperäinen aineisto on tallennettu pysyvästi North-Westin yliopistoon Vaal Trianglen kampukselle. Se sisältää videotaltioinnit keskusteluista, niiden litteroinnin tai translitteroinnin englanninkielelle, kirjallisten kysymysten vastaukset litteroituina sekä valokuvia virikekeskustelutilaisuuksista. Samat aineistot ovat myös suomalaisen tutkijan käytössä Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa, mutta niitä ei tulla arkistoimaan pysyvästi Suomessa. Tämän dokumentointijulkaisun tarkoituksena on raportoida Merafongin keskustelut sellaisella tarkkuudella, että aineistojen monipuolinen tutkimuskäyttö on jatkossa mahdollista sen varassa.

Tämä dokumentointijulkaisu sisältää litterointeihin perustuvat keskustelukuvaukset kaikista kuudesta aineistonkeruutilaisuudesta omina lukuinaan sekä kuvailun kahdesta kirjallisesta tehtävästä niin ikään omina lukuinaan. Etnografisen tutkimusperinteen mukaisesti raportoinnissa annetaan päärooli informanteille ja heidän omaääniselle kerronnalleen. Luettavuuden helpottamiseksi keskustelut on kuvattu osin suorina lainauksina ja osin vapaasti kerrottuina. Puhujien henkilöllisyydet eivät ole tunnistettavissa. Lainaukset on erotettu leipätekstissä lainausmerkkeihin. Luettelonomaiset monen henkilön vuoropuhelut on kuiten-

kin kirjoitettu romaanitaiton tapaan ajatusviivalla puheenvuorot toisistaan erottaen. Pois jätetyt kohdat on merkitty suomenkielisessä kuvauksessa kahdella yhdysmerkillä, englanninkielisessä litteroinnissa kolmella pisteellä. Lainauksen sisään tehdyt lisäykset, selitykset ja täydennykset on merkitty hakasulkeisiin.

Viitteessä puheenvuoro on aina esitetty litteroinnin mukaisessa asussa mitään pois jättämättä. Koska tämän julkaisun ensisijainen tarkoitus on Merafongin aineistojen kuvaaminen – ei selittäminen – tutkijoiden tulkintaa on lisätty kuvauksiin mukaan vain sen verran, kuin on tarpeen keskustelun ymmärtämiseksi. On selitetty esimerkiksi termejä ja kerrottu taustoja, joihin keskustelijat viittaavat. Jonkin verran tulkintaa on tehty myös tekstin sujuvoittamiseksi, mutta tällaiset lisäykset on helppo erottaa lainausmerkkeihin kirjoitetuista suorista lainauksista ja myös epäsuorista lainauksista, joissa viitteestä löytyy alkuperäinen vieraskielinen muotoilu.

Keskustelijoiden henkilöllisyys on häivytetty litteroinnin yhteydessä. Tässä dokumentointijulkaisussa puheenvuoroihin ei ole jätetty edes anonymisoituja tunnisteita. Kaikki keskusteluissa esitetyt langanpäät on pyritty sisällyttämään keskustelukuvauksiin mahdollisimman alkuperäisinä.

Valitettavasti käännöksissä aina menetetään osa informaatiosta. Viitteiden suorat lainaukset litteroinneista ja translitteroinneista korjaavat tätä puutetta jonkin verran, mutta eivät kokonaan. Vaikka Merafongissa puhutaan, kuten Etelä-Afrikassa ylipäätään, yleisesti englantia, lukijan on hyvä pitää mielessä, että vain pieni osa keskustelijoista puhuu sitä äidinkielenään. Puhekieleen sisältyviä epäformaaleja ja sekakielisiä muotoja ei ole siivottu litteroinnista, ja ne esitetään sellaisenaan myös tämän dokumentointijulkaisun viitteissä. Tällä pyritään siihen, että julkaisu palvelisi tutkijoita monipuolisesti myös lähdejulkaisuna.

Home in Merafong -tutkimushankkeen alustavia tuloksia on jo esitelty ainakin aluehistorian, kansatieteen ja folkloristiikan, kulttuurihistorian, maaseutututkimuksen, hyvinvointitutkimuksen ja naistutkimuksen tiedeyleisöille tutkijatapaamisissa Euroopassa ja Afrikassa.[36] Ensimmäiset aineistoon perustuvat tieteelliset artikkelit ovat tätä kirjoitettaessa julkaisuprosessissa. Ne käsittelevät metodologiaa ja kolonialismin vaikutusta kotiseutukokemukseen.[37] Suunnitteilla ovat artikkelit yritysten kotiseudusta sekä Suomen ja Etelä-Afrikan kotiseutukokemuksia vertaileva artikkeli.

---

[36] Reporting from the first "Homey" project in Merafong region. Stoch Eric, Sulevi Riukulehto, Elize S Van Eeden: 2nd symposium on regional history studies in South Africa. 'Cross-border'- issues in provincial regions of South Africa. 25.11.2016 Krugersdorp.
Home Experience in Merafong, South-Africa. Sulevi Riukulehto, Elize S. Van Eeden, Eric Stoch. The Ways of Dwelling. International Society for Ethnology and Folklore, 13th ISEF congress. 29.3.2017 Göttingen.
Feeling Danger and Home in South African Mining Town. Van Eeden Elize S. Sulevi Riukulehto, Eric Stoch. Senses, Emotions Recent Perspectives and New Challenges in Cultural History & the Affective Turn. 10th ISCH annual conference, 26.6.2017 Umeå.
Kaivosyhtiön varjossa – kotiseutukeskusteluja Etelä-Afrikassa. Maaseutututkijatapaaminen 31.8.2017 Leppävirta.
Feeling danger and home in a South African mining town. Van Eeden Elize, Sulevi Riukulehto, Erik Stoch. 8th Annual Eco-Health and Wellbeing Conference. Exploring the past, present and future of citizen science knowledge contributions in Ecohealth and Wellbeing research. 16–17 November 2017, Vaalpark, Sasolburg.
Feeling Danger and Home in Merafong, South Africa. Riukulehto Sulevi, Elize S Van Eeden: Home Matters: Meanings, metaphors and practices. Helsinki Collegium for Advanced Studies. 1.6.2018 Helsinki.

[37] Sulevi Riukulehto & Timo Suutari: "Exploring experiences. Ethnographic tools for experiential field research. In *Community Engagement research in South Africa: Methods, theories, histories and practice*". Elize S Van Eeden (ed.). Van Schaik 2020 [tulossa].

KESKUSTELUKUVAUS 1

MERAFONGIN KUNNAN TYÖNTEKIJÄT 17.11.2015
KESKUSTELIJOINA VIISI KUNNAN SUUNNITTELIJAA KUNNAN TOIMISTOSSA CARLETONVILLESSÄ.

Keskustelu oli järjestyksessä ensimmäinen. Juontaja vielä opetteli keskustelumenetelmään kuuluvaa hiljaisen tutkijan roolia. Hän ei aina malttanut pysyä keskustelun ulkopuolella, vaan veti tilaisuutta huomaamattaan haastattelun suuntaan. Monin kohdin toteutuksesta tulikin käytännössä virikehaastattelu.

Fochville. Kuvalähde: Google Earth 2014.

Welverdiend. Kuvalähde: Google Earth 2014.

MERAFONGIN TAAJAMAT ILMAKUVISSA

Tilaisuus aloitetaan ylilentokuvilla, jotka juontaja näyttää yksitellen: Fochville, Welverdiend, Wadela. Jokaisen jälkeen pysähdytään ja juontaja odottaa mahdollisia kommentteja. Mitä ajatuksia näkymä herättää?

Ensimmäisenä näkyy Fochvillen taajama. Keskustelijat ovat tässä vaiheessa vielä enemmän kiinnostuneita menetelmän ja kuvien tekniikasta kuin itse kuvan sisällöstä. Todetaan, että kyseessä ei taida ole ihan samanlainen karttapohja kuin kaavoittajien pöydällä.

Welverdiendin näkymä siirtää keskustelun tilaisuuden toteutuksesta sisältökysymyksiin. Yksi osallistujista toteaa, että kuvan taajamaa ei koskaan olisi pitänyt perustaa. Carletonville – jossa keskustelu käydään – on koko Merafongin keskus, mutta Welverdiendin olemassaolon vuoksi se ei koskaan päässyt kasvamaan otollisiin mittoihinsa.[38] Kuullaan myös vastaväite: oikeastaan Fochville on se taajama, joka olisi pitänyt jäädä syntymättä.[39]

Wadelan ilmakuva vie keskustelun kaivostoimintaan ja sen ympäristölle aiheuttamiin ongelmiin. Sanoja ei säästellä: ”Wadelassa ruumiillistuu kaivosten täydellinen piittaamattomuus ympäristöstään.” Puhujan mielestä alueella ei ole otettu huomioon sen paremmin ympäristön kuin alueella elävien ihmisten tarpeita. Kaikki on tehty kaivostoiminnan ehdoilla ja hyväksi.[40] Muut yhtyvät ajatukseen, mutta asuinalueessa nähdään myös onnistuneita piirteitä. Wadela edustaa uudempia ja edistyneempiä kaupunkisuunnittelun periaatteita. ”Pohjakaava on parempi kuin vaikkapa Welverdiendissä.” Alueiden välillä on 50 vuoden kehitys, Wadela on uudempi.[41]

Juontaja kysyy, mitä Wadelalle tapahtuu, kun kaivosyhtiöt ovat saaneet, mitä halusivat. Keskustelijat kertovat, että alue perustettiin työntekijöiden asuinalueeksi lähelle kaivoksia minimoimaan yhtiöiden ongelmia, mutta toimintaa ei pidetä enää kestävänä. Toinen puhuja tarkentaa: kaivosten lopettaessa taajamalle ei jää kestävää pohjaa.[42] Juuri nyt mietitään, mitä Wadelalle tapahtuu. “Kaivosteollisuus ei enää elätä Wadelan asukkaita. En käy arvaamaan, mikä on Wadelaan jääneiden työttömyysaste, mutta kaikilla ei työtä ole.”[43]

Wadela. Kuvalähde: Google Earth 2014.

[38] ”The place that never should have been.”
”If all the disjointed developments around Carletonville were in Carletonville, Carletonville could have been a proper place.”

[39] “Fochville should never have been.”

[40] “Wadela is the epitome of the mines total disregard of the environment. They built Wadela only for their own wishes. Just to please themselves. They did not think of the community or nothing.”

[41] “It’s a better layout than for example Welverdiend. Its more recent town planning. Better principles.”
“Wadela is the newer one.”

[42] ”Wadela was built as a residential development for mine workers that were working in close travelling distance of the mine, so in my mind the mines made sure that their workers were close by & organized there around the workplace which resulted in minimum troubles for the mines.”
“After mining the town cannot be sustainable.”

[43] “It is a current question, because the mining industry is not sustaining the people that are living in Wadela. I do not know what the unemployment rate of the people staying in Wadela is, so I will not venture a guess but all of them are no longer employed.”

Keskustelijoiden mielestä alue näyttää ilmakuvassa paremmalta kuin luonnossa. Kaikki eivät sinne mielellään edes mene. Epäilevästi suhtautuva osallistuja tunnustaa, ettei tunne taajamaa kunnolla. Hänen mielestään Wadela on seudun häpeäpilkku, mutta hänkin myöntää, että ilmakuvassa se näyttää siistiltä ja järjestäytyneeltä.[44] Toinen keskustelija näkee alueessa sekä hyvää että huonoa. "Wadelassa on hyvin mukavia alueita, mukavia taloja, puutarhoja ja muuta sellaista." Hänen mielestään kaoottisen vaikutelman syynä ovat uudempien asuinalueiden pienet tukiasunnot eli RDP-talot.[45] Nykyiset tukitalot eivät tunnu olevan kunnanvirkailijoiden suosiossa. Kyseessä on vähävaraisille suunnattu valtion tukema omistusasuntomalli ensiasunnoksi. Ne ovat todella pieniä. "Talojen koko vaihtelee 40 ja 45 neliön välillä. Ne tehdään valtion rahoituksella, ja tukikelpoisten on ansaittava vähemmän kuin 3500 randia kuussa."[46] Tuen voi saada vain yhden kerran, ja järjestelmä kattaa koko Etelä-Afrikan. Yksi keskustelija pitää hieman ongelmallisena sitä, että asunnon voi saada täysin ilmaiseksi: "valitettavasti tämä ilmaisperiaate johtaa siihen, että ihmiset eivät pidä huolta omaisuudestaan, esimerkiksi puutarhoistaan." Ilmainen talo ei herätä ylpeyttä.[47] Kaivosyhtiön Wadelassa tarjoamat talot ovat hänen mielestään parempi vaihtoehto – nekin ovat halpoja, mutta näyttävät paremmilta kuin RDP-tukiasunnot.[48]

Carletonvillen kuva saa keskustelijat tiedustelemaan kuvalähdettä. Juontaja kertoo, että kyseessä on Google Earthin ilmakuva, jonka kulmaa on hieman käännetty. Kuva on peräisin vuodelta 2014. "Mukavaa ja vihreää", arvioidaan tyytyväisinä.[49] Vuonna 2015 koko Merafongin alueella on ollut pitkä kuiva kausi. Carletonvillekään ei näytä yhtä vihreältä kuin kuvassa. "Minun on vaikea uskoa, että oikeasti asun tuossa kaupungissa, sillä näkymä ylhäältä on niin toisenlainen kuin oma kokemukseni".[50] Keskustelijat arvelevat, että kaikki taitaa näyttää ilmakuvassa paremmalta kuin todellisuudessa. Samoin kuin Fochvillen kaupunki vuorelta lähestyttäessä näyttää metsäiseltä lakean ruohotasangon keskellä.[51]

[44] "I try to stay out of it as much as possible. I don't really know the town, but being in there, it is a disgrace, but from the aerial view it looks neat & organized."

[45] "There are areas in Wadela that are very nice, nice houses, nice gardens and things like that, but then there are the newer areas where the RDP houses are built, and that is chaos."

[46] "The size of the house ranges between 40 & 45m^2. It's built with Government funding, and people qualify if they earn less than R3500 per month."

[47] "Unfortunately the whole principle of getting something for free results in people not looking after the properties – e.g. no gardens etc. No pride in it."

[48] "In Wadela town the houses are owned by the mine – people lived there quite cheap. Those stands look a bit better than the subsidised housing."

[49] "It's nice & green."

[50] "Well I can't believe that I am actually living in THAT town that you see over there, because what you see from the top is just so different from what you experience."

[51] "I think with all of them – the aerial photographs looks much better than the reality on the ground."
"It's the same if you come from Fochville over the mountain, and you see the open grasslands, and then this woody town."

Carletonville. Kuvalähde: Google Earth 2014.

Blybank. Kuvalähde: Google Earth 2014.

Blybankin kohdalla reaktio on toisenlainen. ”En olisi tuntenut kaupunkia, jos sen nimi ei olisi näkyvillä”.[52] Vihreys on poissa: ”Siellä puita ei ole niin kuin Carletonvillessä”.[53] Tiestö on keskeisessä osassa. Tässäkin kuvassa nähdään kaivostoiminnan vaikutus: kaikki kuvien taajamat on rakennettu kaivosten ehdoilla ja hyödyksi.[54]

Seuraava kuva tunnistetaan heti Khutsongin pohjoisosaksi. Tämä alue saa keskustelijoilta kaikkein tylyimmän vastaanoton. ”Aina kun tunnen toivottomuutta ja lohduttomuutta, ajan Khutsongin läpi. Se saa minut ymmärtämään, että oikeasti olen hyvin, hyvin onnekas.”[55] Keskustelijat yrittävät etsiä kuvasta jotain vihreää ja ilahtuvat, kun puutarhoja ja hedelmäpuitakin löytyy.[56]

[52] “If you did not put the name of the town I would not have recognized it.”
[53] “There are no trees. Whereas Carletonville had trees.”
[54] ”Everything is confined to roads.”
“You can show us all of these towns’ pictures; they are all built for the mines pleasure.”
[55] “Each time that I feel despondent & hopeless I just go and drive through Khutsong and that makes me realize that I am actually very very lucky.”
[56] “Do you see any trees there?“ “Nothing.” “There are gardens.” “And fruit trees.”

Viimeisenä ilmakuvana nähdään Merafongin teollisuusalueiden yleisnäkymä, niin sanottu iso kuva. Nyt ei puhuta asuinalueista, puutarhoista, metsistä tai teistä. Aluetta hallitsevat kaivokset vievät keskustelijoiden kaiken huomion. Suurin huoli kohdistuu alueelle varastoituihin jätemaihin (*tailings dams*). Kaivosyhtiöt ovat läjittäneet osittain käsittelemänsä maa-ainekset valtaviksi kummuiksi. Minulle kerrotaan, että näissä keinotekoisissa vuorissa muhii tuleva suuronnettomuus.[57] Kasat sisältävät edelleen arvokkaita mineraaleja ja raskasmetallijäämiä, joita päätyy väistämättä myös ympäristöön, kun tuuli pöllyttää ja sadevesi vihmoo kasoja. Alueen vesistöt ja maaperä ovat vaarassa saastua perusteellisesti. Aihe on näille keskustelijoille tuttu, sillä jätekummut ovat jo aiheuttaneet paljon ongelmia. Virallisten, paperinmakuisten arkistonimien ohella kummuilla on myös tuttavallisia kutsumanimiä.

– Missä on *Old Smokey*? Missä on tuo surullisen kuuluisa läjä?
– Sitä sanotaan numero kuutoseksi.
– Täytyy tunnustaa, että minulla ei ole minkäänlaista intoa katsella tuota kuvaa, kun me ei olla koskaan työskennelty kaivoksilla. Meille niistä on pelkästään ongelmia.
– Niin. Minä näen pelkkiä ongelmia.[58]

Merafongin alueen isossa kuvassa kaivosalueet erottuvat vaaleina. Google Earth 2014.

Yksi keskustelija ihmettelee, miten tästä ympäristöstä voisi olla ylpeä. Hänen mielestään jokaisen kasvavan pitäisi kuitenkin tuntea kotiseudustaan ylpeyttä. Täällä varastoidut maakasat aiheuttavat saaste- ja pölyongelmia. Tarvittaisiin jonkinlaisia puskureita suojaamaan lähiympäristöä.[59]

KOTISEUTU, HOME, HEIMAT, LEGAE, EKHAYA

Siirrytään varsinaisiin virikkeisiin. Ensimmäiseksi keskustelijoille tarjotaan sana kotiseutu viidellä eri kielellä. Mainitaan oma perhe (*my family*), lepo ja rauha (*rest, peace*). Monisanaisemmat selitykset kytkeytyvät kaivostoimintaan. Kotiseutu on Carletonville, eikä sitä ole olemassa ilman kaivoksia. ”Carletonville on riippuvainen kaivosteollisuudesta. Jos kaikki

[57] ”A disaster waiting to happen.”
[58] “Where is “old smokey”? Where is that infamous dump?” “It’s called number 6 tailings dam.” “I must say we have never worked on the mines, so I have got no passion looking at that picture, and it only creates problems for us.” “Yes I only see problems.”
[59] ”When you grow up within something you feel you feel proud or have a better feeling.”
“I think it also lacks buffering around the area. The mine dumps. The dust pollution is a problem.”

alueen kaivokset suljettaisiin, kotiseutua ei enää olisi".[60] Toisenlaista kehityspolkua on vaikea kuvitellakaan: "Se olisi eräänlainen valkoinen norsu, sillä kaikkihan täällä liittyy kaivoksiin."[61] Viimeksi nähty yleisnäkymäkin on vielä mielessä. "Edellinen iso kuva saa minut huolestumaan omasta kotiseudustani täällä Carletonvillessä."[62]

MIKÄ TEKEE KODISTA KODIN?

Mikä siis tekee kodista kodin? Ensimmäinen puhuja painottaa enemmän ihmisiä kuin esineitä tai fyysistä ympäristöä. "Puolisoni ja lasteni läsnäolo. Sen vuoksi minä haluan olla kotona. Se saa minut viihtymään. Kyse ei niinkään ole kodin maallisesta tavarasta. Lapset sotkevat joka tapauksessa, mutta pelkästään se, että he ovat olemassa – heidän äänensä."[63] Siitä syntyy koti.

Koti ja laajempi kotiseutu ovat tunnetta – eivät ainetta. Niihin liitetään turvallisuus ja rentoutuminen. "Minun kotini ei ole kiinni seinistä. Se on paikan ilmapiiri, tunnelma. Paikka, jossa voi tuntea turvaa, paikka joka tuntuu kotoisalta. Siellä voi rentoutua."[64] Kotoisuuden voi ymmärtää kuulumisen tunteeksi. "Kotiseutu on sitä, minne tunnet kuuluvasi. Se on vapauden, turvallisuuden ja nautinnon tunnetta."[65]

Olennaista on myös tarpeiden täyttäminen. Koti on mukava paikka, siellä ei altistu vaaroille. Se on paikka, joka vastaa omiin tarpeisiin.[66] Yksi keskustelija korostaa työn ja kodin vastakohtaa. Hänelle koti on pakopaikka (*place of refuge*). "Töissä on aina esitettävä jotain, ei saa olla oma itsensä, on tarkkailtava selustaa, kun taas kotona voi olla sitä, mitä oikeasti on. Minulle työ ja koti ovat kaksi eri asiaa. Ne ovat melkein vastakohtia."[67]

KUVA KOTISEUDUSTA – KAUKAISIA PAIKKOJA JA LÄHEISIÄ IHMISIÄ

Mistä ottaisit valokuvan, jos saisit esittää kotiseutusi yhdellä kuvalla? Keskustelijoiden suosikkiaihe on luonto. Halutaan pakoon ihmisiä ja teollisuutta. Mainitaan Cederbergin vuoret ja monia varsin kaukaisiakin paikkoja, kuten Mosambik ja Sanzibar. Ainakin valokuvissa kotiseutu voi levitä kauas. Ilmeisesti keskustelijat ajattelevat edelleen lähinnä kotiseutunsa tunnelmaa. Kuvaan halutaan myös lämpöä. Mainitaan "vuori josta on näköala merelle, ei kuitenkaan Kapissa – siellä on liian kylmää."[68]

Yksi vastaaja haluaa yksinäisyyttä. Hän kertoo, että sopivan kuvan voisi ottaa Tansaniasta: "keskeltä ei-mitään, missä ihmiset eivät häiritse."[69] Toinen valitsee kuvan maaseudulta. Tähänkin liittyy oman rauhan ajatus. "Maaseudulla ei ole paljon teollisuutta tai muutakaan,

[60] "Based on the pictures that I saw here, as you know Carletonville is dependent on the mining industry – if all the mines close, there will be no longer home."
[61] "Would like to see a plan around income to sustain the town otherwise it will be a white elephant. Because it is all connected to the mines here."
[62] "The "big picture" before this one makes me worried about my Heimat here in Carletonville."
[63] "My husband and kids being there. It makes me want to be there. It makes me comfortable. So it is not earthly stuff within the home, because the kids make it untidy anyway. Just having them there – their voices."
[64] "My home does not depend on the bricks; it is the ambiance, feeling around the place when you go there. A place where you can feel safe, a place where you can feel at home. You can relax there."
[65] "Home is where you have a sense of belonging. A sense of freedom. And safety and enjoyment."
[66] "Somewhere I feel comfortable, not being threatened or exposed to hazardous things that can affect my health. A place that can fulfil my needs."
[67] "A place of refuge. At work you almost have to put on a front – you cannot always be yourself. You always need to watch your back. Whereas at home is where you can be who you actually are. For me there is a distinction between work and home. They are almost two contrasts."
[68] "On a mountain overlooking the sea. But not in the Cape – Its too cold there. Somewhere in Mozambique."
[69] "In the middle of nowhere where there are no people to bother you."

mikä saattaa lopulta haitata ihmisten elämää."[70] Yksikään keskustelija ei ottaisi kuvaa Carletonvillestä.

Ilmeisesti juontajaa ihmetyttää, kun kuva-aiheet valittiin niin kaukaa. Hän tarkentaa: Entä jos kuvaan on valittava sinulle kaikkein kotoisimmalta tuntuva asia? Valinnat eivät tule olennaisesti lähemmäksi tai konkreettisemmiksi. Yksi ottaisi kuvan omasta perheestä (*my family*), muut kuvailevat luontoa yleisellä tasolla.

– Jokin saasteeton paikka, jossa on hyvä, esteettinen näkymä.
– Pensaikkoa Etelä-Kapin tyyliin, vaikkapa Knysnan metsä. Minä olisin kotonani siellä.
– Kuva paikasta, jossa on luonnonvaroja, sillä ihmisinä olemme niistä riippuvaisia. Esimerkiksi puhdasta vettä ja vihreää ruohoa.[71]

Juontaja pyytää vielä ajattelemaan kotiseutua ihmisinä. Kenet valitsisit? Tämäkin näkökulma hajottaa vastaukset. Yksi keskustelija valitsee oman kuvansa ja yksi Jumalan. Hänelle henkilökohtainen yhteys Jumalaan (*my fellowship with God*) on kotoisuuden keskeisin tekijä. Jää epäselväksi, mitä tällaisessa kuvassa olisi. Muut keskustelijat valitsevat sukulaisia. Niitä mainitaan koko kirjo: appi, äiti ja kaksi lasta.

Luonnonympäristöä esittävä virikekenttä.

[70] "In rural areas. There are not a lot of industries and other things that can at the end negatively impact a lot of peoples' lives."

[71] "A place with a good aesthetic view and without emissions." "A Southern Cape type of bush, like the Knysna Forest – I would feel at home there." "A picture of a place where there is natural resources, because as people we are dependent on it. E.g. like clean water & green grass."

LUONNONYMPÄRISTÖN KUVAKENTTÄ – IHMINEN JA LUONTO

Luontoaiheiset kuvat miellyttävät tätä ryhmää. Ensivaikutelma on myönteinen: kuvakentästä välittyy rauhallisuus, rentous, helppous.[72] Yksittäisiin kuviin syvennyttäessä keskustelijat hahmottavat kaksijakoisuuden. Kuvissa nähdään toisaalta koskematon luonto – siis luonto ”sellaisena kuin sen kuuluisi olla” – ja toisaalta ihmisen käden jälki luonnossa.[73] Umpimetsä miellyttää, suo- ja latomaisemat tulkitaan raiskioiksi. Kaikki keskustelijat näkevät suota ja peltoa esittävissä kuvissa ihmisen turmelevan vaikutuksen. Sen sijaan joki ja metsä eli kuvakentän oikea puoli ”on luonnollisessa tilassaan. Se näyttää levolliselta ja tasapainoiselta.”[74] Lopuksi yksi keskustelija kokoaa oman tulkintansa: ”Toisella puolella näen istutuksia ja toisella metsän hävitystä. Ylhäällä näen raikasta vettä ja sitä vastapäätä kuolevaa kosteikkoa. Oikealla näen siis hyvän elämän, kestävän ja laadukkaan elämän. Toisella puolella sitä ei enää ole.”[75] Luonto ja luonnonmukaisuus edustavat näille keskustelijoille sellaista ympäristöä, jonka he kokevat miellyttäväksi ja itselleen tärkeäksi.

Kulttuuriympäristön virikekuvat.

KULTTUURIYMPÄRISTÖN KUVAT – *HAPPY DAYS ARE HERE AGAIN!*

Tämä kokoelma saa keskustelijat hyvälle tuulelle: “Happy days are here again!” Hyvät ajat palaavat! Tämä on Etelä-Afrikka. Kuvan Tlokwe-merkkinen oluttölkki kiinnittää erityistä huomiota. ”Tähän on kuvattu on Etelä-Afrikka, mutta Tlokwe ei siihen kuvaan enää kuulu. Ne päivät ovat takanapäin,” arvelee yksi keskustelija.[76] Joku kysyy, onko Tlokwe olutta? Muut vahvistavat. Se on nimenomaan mustien suosimaa olutta. Arvellaan, että mustat juovat entistä vähemmän, mutta olut on edelleen monien kansanryhmien suosiossa. Niinpä ”afrikaansia puhuvat ihmisetkin pitävät oluesta enemmän kuin väkevistä grillatessaan (*braai*) ja hauskaa pitäessään. Tlokwe edustaa vain tietyn etnisen ryhmän olutta.”[77] Loppujen lopuksi kaikki tuntuvat olevan sitä mieltä, että olut kuuluu kotiseudun ruokakulttuuriin.

---

[72] ”It’s tranquil. It puts you at ease.”

[73] ”I get the sense on the one side of what it should be, and on the other side what humans do.”

[74] ”I get that too. Like on the left side it’s being affected, and on the right it is in its natural state. It looks more calm and in equilibrium.”

[75] “I can see a lot of planting on the one side, and a lot of deforestation on the other side. And on top I see fresh water. And opposite it looks like a dying wetland. So, on the right I see good life, a sustainable good quality life; and on the other side it’s no more that.”

[76] ”South Africa in a picture, but the Thlokwe is not fitting anywhere. Those days are gone.”

[77] “But I think in general for the Afrikaans speaking people beer is also a preferred liquor when you braai (barbeque) and when you have fun. The Thlokwe just represents a certain ethnic groups’ beer.”

Sähköyhtiön logo vie seuraavaksi keskustelijoiden huomion. Aluksi Eskomille annetaan tunnustusta: "Minun mielestäni tämä kuva kertoo vain, että ilman energiaa tässä maailmassa ei tule toimeen."[78] Yhtiön paikka kuvakentän osana herättää kuitenkin myös kysymyksiä. Yhtiö on viime vuosina saanut ristiriitaista julkisuutta. "Eskom pomppaa silmille", kuittaa yksi osallistuja. Muut kuvat kertovat ilosta, mutta tämä herättää muita tunteita.[79] "Kuvan auringonlasku on kaunis, mutta nuo Eskomin sähköpylväät pilaavat sen."

Iloa nähdään esimerkiksi tanssissa ja grillijuhlissa (*braai*) – molemmat ovat keskustelijoiden mielestä Etelä-Afrikkaan kuuluvia asioita.[80] Kaikki eivät kuitenkaan ole juhlaihmisiä: "En pidä mistään, mitä näen tässä kuvassa", puuskahtaa yksi. "Tykkään syödä grillilihaa (*braaivleis*), mutta en tykkää grillijuhlista. Ja muukin on minulle liian levotonta ja meluisaa."[81] Kuvissa näkyvät puutkin ovat istutettuja. "Näyttää liian äänekkäältä ja kaoottiselta – minä haluan rauhaa. Sitä en tässä näe. Ja nuo eukalyptukset häiritsevät minua, sillä ne eivät ole omaperäisiä puita. En pidä näkemästäni. Sori."[82] Juontaja kysyy, millaisen kuvan hän panisi tilalle. "Minä panisin maisemakuvia. Ottaisin ihmiset ja ihmisten vaikutuksen pois."[83] Muut selittävät: maisema-arvot ovat Etelä-Afrikassa aliarvostettuja, mutta urheilu voimissaan. Siinä mielessä virike kuvaa hyvin aluetta, vaikka se ei kaikkien henkilökohtaisiin tuntemuksiin sovi. "Useimmat ihmiset lähinnä hävittävät ympäristöään. He eivät välitä siitä, saatikka että vaivautuisivat suojelemaan sitä." Vain harvat ymmärtävät luonnonmaisemien arvon.[84]

Useimmat keskustelijat löytävät kuvista myös itsensä. Yksi vastaaja selventää perusteellisesti, kuinka hän tunnistaa kotiseutunsa myös sellaisissa itselleen vieraissa kuvissa kuten Tlokwe-olut tai valkoiseksi maalatuin kivin rajattu ulkoilmapyhäkkö, sillä ne ovat kuitenkin osa hänen kotiseutunsa kokonaisuutta. "Vaikka tuo ei ole minun uskontoani, se kuitenkin edustaa sitä tosiasiaa, että me olemme uskonnollisia, vaikka pidämme myös hyvästä seurasta ja juhlista."[85] Ihan kaikki ei häntäkään miellytä: "Ainoa yhteensopimaton on Eskom. Se ei kuulu tähän. Voin tukea Tlokwea, vaikka en sitä juokaan, mutta minulle se edustaakin tässä alkoholia, ja mehän käytämme alkoholia, kun pidämme hauskaa."[86] Tlokwen sijaan tarjotaan toista olutmerkkiä: Lekker Mqobotia. Tämä mainitaan esimerkkinä henkilökohtaisista mieltymyksistä. "Lekker Mqoboti on erittäin hieno olut, Tlokwe on kamalaa."[87] '*Lekker*' tarkoittaa mukavaa, miellyttävää, hienoa (*nice*). Sekin on durrasta tehty perinneolut.

[78] "According to me this picture just tells me that without energy in this world we cannot go anywhere. As in the Eskom picture."
[79] "Eskom jumps out at you." "The sunset is pretty, but its ruined by those Eskom poles."
[80] "I see joyful people in South Africa. People dancing and the meat on the braai (barbeque)."
[81] "I can't enjoy anything of what I see there. I enjoy eating the braaivleis (meat), but I don't like braaing (barbequing). And the rest is just too busy and noisy for me."
[82] "It looks too noisy & chaotic – I just want peace. I don't see it. And those Eucalyptus trees bother me as well because it's not indigenous. I don't like what I see. Sorry."
[83] "I would put landscape pictures there. I would take the people factor out of it."
[84] "In South Africa I know most people they don't really understand the necessity and the value of a landscape. Most people will even destroy the landscape. They don't really care about it, instead of taking measures to protect it. In SA they like their sport so much, they like joy. So for me it represents SA. It's only a few people that will understand the value of the natural landscape. That's my take on it."
[85] "I can relate to the picture because I like to party and be social and braai (barbeque). The bottom picture (trees with white stones) is obviously religion, although that's not my religion, but it represents the fact that we are religious although we also like to socialize and party."
[86] "The only one that doesn't fit is Eskom. It so does not belong there. I can associate with Tlokwe, even though I do not drink it, but for me it represents alcohol and we use alcohol when we socialize and have fun."
[87] "A Lekker Mqoboti is very nice, Tlokwe is terrible."

Dian afrotanssiryhmä saa vielä osakseen erityishuomiota. ”Tuossa on minun maani! Etelä-Afrikassa tanssitaan!” Kannatusta sataa heti: ”Täysin samaa mieltä. Etelä-Afrikassa tanssitaan mistä syystä tahansa. Olipa kyseessä urheilu, ilo tai sen puute, me tanssimme!”[88] Kaikkien ei kuitenkaan ole yhtä helppo löytää itseään riehakkaasta afrotanssiryhmästä: ”minä en osaa samastua tuohon, sillä ainoa minulle tuttu tanssimisen tapa on salitanssit. Se on minun kulttuuriani. Tuontyyppiseen tanssiin minä en samastu.”[89] Toinen keskustelija arvelee, että kuvan tilanteessa saattaa olla kyse jonkinlaisesta mielensä osoittamisesta tanssimalla (*toi-toi*). Se herättää epäluuloa. Toinenkin keskustelija irtisanoutuu senluonteisesta tanssista: “Ei meitä ole kasvatettu reagoimaan tuolla tavoin, jos emme ole samaa mieltä jostakin asiasta.”[90] Muistutetaan, että eteläafrikkalainen kulttuuri on monien osien summa. Kyse on monimuotoisuudesta. “Minä tuen heitä – kulttuurin monimuotoisuutta!” Kulttuurin sarallakin on tehtävä se, mitä voidaan. Kulttuuri on avoin kaikenlaisille ihmisille.[91]

Rakennetun ympäristön virikekuvat.

RAKENNETUN YMPÄRISTÖN KUVAKENTTÄ – PITÄÄKÖ TEOLLISEN NÄYTTÄÄ RUMALTA?

Seuraavan kuvakollaasin rakennuksissa nähdään uuden ja vanhan vastakkainasettelu. Vanha ja perinteinen saa tämän ryhmän kannatuksen: ”– – Minä pidän noista vasemmanpuoleisista talonkuvista. Ne luovat maalaistunnelman, josta nautin. Toisten kuvien kaupunki-

[88] ”That’s my country! In SA we dance.”
“I agree totally. In SA we dance about anything. Whether it is sport, or whether they are happy or not happy, we dance.”

[89] “I can’t relate to what I see over there because the only dancing that I am familiar with is ballroom dancing. That is my culture. So, that type of dancing I cannot relate to.”

[90] “If they Toi-Toi I cannot relate because we were not brought up to react in that manner if we don’t agree with something. So I don’t relate to that picture.”

[91] “I corner with them – cultural diversity! In SA, when it comes to culture, they make sure that they do whatever they can. Even if they are mixed races.”

tunnelman minä vaihtaisin maalaiskuviin."[92] Maaseutua ajatellaan hyvänä ja onnellisena asuinpaikkana, josta voi aika ajoin asioida kaupungissa.[93] Juontaja kysyy, pitääkö taajaman siis olla lähellä? "Se on hyvin tärkeää, sillä suurin osa arjen pakollisista toimista kuitenkin liittyy taajamiin. Maallakin tarvitaan kaikenlaista keskuksista. Ne liittyvät yhteen."[94]

Kukaan ei ilmoittaudu kaupunkiasumisen ystäväksi. Kaupungissa asutaan olosuhteiden pakosta; siellä ansaitaan elanto, joka tekee maaseudun idyllin mahdolliseksi. "Tuota katsellessa tajusin juuri jotain hyvin surullista: me kaikki haluamme asua maalla, mutta olemme riippuvaisia oikealla näkyvistä asioista kyetäksemme todella hankkimaan elannon ja elämään rauhallista elämää. Me olemme itse luoneet molemmat puolet. Minä en ole kaupunkiihminen – en pidä siitä yhtään – mutta voisiko rauhallista unelmaansa elää todeksi, jos kaupunki otettaisiin pois? Todennäköisesti ei. Minäkin tunnistan nuo kaksi puolta, enkä halua mitään, mitä näen oikealla, teollistuneella puolella."[95] Puhuja tarkoittaa kuvien ostoskeskusta ja liikuntahallia. Niiden tilalle kaivattaisiin jotain kauniimpaa. "Jotakin, mikä näyttää rauhallisemmalta ja miellyttää silmää. Onko teollisen pakko näyttää niin rumalta?"[96]

MITÄ IHMINEN VOI TEHDÄ KOTOUTUAKSEEN?

Ryhmä alkaa pohtia, mikä oikeastaan synnyttää kotoisuuden tunteen. Liikkeelle lähdetään ihmissuhteista: on saatava ystäviä niin nopeasti kuin mahdollista. Oma perhe on tärkeä; se on saatava mahdollisimman lähelle. Aina se ei ole helppoa: "Mietin tilannetta, jossa joutuu muuttamaan vaikkapa merten taakse – mikä silloin saisi olon tuntumaan kotoisalta? Todennäköisesti sellaisten ihmisten löytäminen, joiden seuraan tuntee kuuluvansa. Siis ihmiset."[97] Toinen keskustelija muistuttaa, että asuinpaikka jättää aina ihmiseen jäljen. Vanhoja rutiineja jatketaan mielellään myös uudessa asuinympäristössä. Se synnyttää kotoisuuden tunteen. "Voit viedä minut pois maaseudulta, mutta et voi viedä maaseutua pois minusta. Tarkoitan, että vaikka asun kaupungissa, yritän kaikin mahdollisin tavoin edelleen elää samalla tavoin kuin maalla."[98] Ajatus siitä, että uuteen paikkaan viedään jotakin vanhasta ja se näin otetaan omaksi, saa runsaasti kannatusta: "Minulla on [uudessa ympäristössäkin] oltava jotain sieltä, mistä olen lähtöisin." Näin vanhaa kotiseutua voi kuljettaa mukanaan esimerkiksi puutarhassa. "Tykkään kasvattaa hedelmiä ja vihanneksia. Haluaisin omistaa pikkupuutarhan. Mihin hyvänsä menen, puutarha pitää minut lähellä kotiseutuani. Se tuo minutkin lähemmäksi kotiseutua."[99]

---

92 "Pictures on the left I like; pictures on the right needs to be there but I don't like them. … … I like the two pictures of the homes on the left. It gives me a rural feeling which I enjoy, and the city feeling in the other pictures I would replace with pictures of rural areas."

93 "It's good to be happy in the rural areas, and it is good too to go and visit the town."

94 "It's very important because in town that's where you find most of the monthly charge [?]. Even if you are from a rural area you will still need some things from town. They connect to each other."

95 "I have just realized something very sad looking at that – we all want to live in the rural area, but we are dependent on the right hand side to actually earn a living so that we can live that peaceful life; and we have created both. I am not a city person, I don't like it at all, but if you take it away, could you live your peaceful dream? Probably not. So I also see those two contrasts – I don't want any of what I see on the right hand side – the industrial area."

96 "Just something that looks more peaceful and more pleasing to the eye. Does industry have to look so ugly?"

97 "I would say the first thing that I would do is to try and make friends as soon as possible. Or try to find family that is as close as possible. I was considering if you have to move overseas for instance – what would make you feel at home, and it's probably finding somebody that you can associate with. It's the people."

98 "You can take me from the rural area, but you can never take the rural area from me. What I'm trying to say is that I will try by all means, even though I am in town, to live the way I was living in the rural area, even though I am in town."

99 "I will need to have something from my original place where I come from. I'd like to have my fruits, my vegetables. I'd like to have a small garden. Wherever I go it will still keep me close to home. That will bring me closer to home."

Molempia esitettyjä ajatuksia tuetaan. Uuteen asuinympäristöön halutaan samoja asioita kuin vanhassakin oli. Se luo kotoisuutta, mutta ihmissuhteet ovat sittenkin tärkeämpiä. ”Minäkin tulen maaseudulta. Jos siis muutan johonkin uuteen paikkaan, siellä pitää olla tilaa. Kasvatan puita, nurmikon, viherkasveja ja teen paikasta niin maalaismaisen kuin mahdollista. Toisaalta myös – – sosiaalinen tekijä ja vuorovaikutus kaltaistesi ihmisten kanssa, joiden seuraan voit liittyä, saa paikan tuntumaan kotoisalta.”[100] Ehkä kyse onkin asenteesta: jokainen antaa itse merkityksen paikalle. ”Paikka on sellainen, miksi sen teet. Jos päätät, että jossakin paikassa ei ole hyvä olla, ei ole merkitystä sillä, kuinka mukava paikka on. Varmasti et tule onnelliseksi siellä.” Samalla tavalla tapahtuu myös kiinnittyminen. Käsitys alueesta ja ihmisistä rakentuu omassa mielessä.[101]

HASARDIKUVAT – KOTISEUDUN SYNKKÄ PUOLI

Seuraavaksi esitetään kolmen kuvan kenttä todellisista tilanteista lähiseudulta: maa-ainesten varastointialue, tulipalo ja ihmisiä karstivajoaman reunalla. Se käynnistää keskustelun:

– Jaa, ylhäällä on ilmeisesti karstivajoama ja ihmisiä tutkimassa, kuinka syvä reikä on.
– Typeryksiä.
– Jep. Hulluja. Ja toinen kuva näyttää läjitetyltä jätemaalta.[102]

Yksi keskustelija epäilee – ilmeisesti piloillaan – josko kyseessä on sittenkin Australian Ayers Rock. ”Ei. Se on punainen.”[103]

Keskustelijat näyttävät tunnistavan kaikki kuvissa näkyvät kohteet. Tulipalo sijoitetaan naapurikuntaan. “Tuo toinen näyttää ihan Thokhozin kunnantoimiston palolta. Hei, tässäpä vasta kotiseutua!”[104] Kuvat saavat olon tuntumaan epämiellyttävältä. Juontaja kysyy, miksi. Monestakin syystä: ”Tuo maakasaa esittävä kuva pilaa koko sarjan. Typerykset tuijottamassa vajoamaan saavat oloni epämukavaksi.”[105] Tulipaloonkin liittyy epävarmuutta, jota on vaikea ymmärtää varsinkin siksi, että palo oli tahallaan sytytetty. ”Minä en ymmärrä, miksi ihmiset haluavat… Minulla on se käsitys, että paikka sytytettiin tuleen! Palo ei alkanut vahingossa.”[106] Ylipäätään kuvissa häiritsee tilanteiden hallitsemattomuus, luonnoton kehitys ja tilanteen riistäytyminen käsistä.[107] Maa-ainesten varastointi rikkoo maiseman korkealla muodollaan ja pilaa kasvillisuuden pölyllään. ”Nuo maakasat turmelevat maiseman luonnollisen ilmeen. Ennen läjitystä tuossa oli tasanko. Nyt siinä on näköeste – takana olevaa aluetta ei voi nähdä. Eikä sitä ole tarpeeksi maisemoitu kasvillisuudella, joka suojaisi paikasta nousevalta pölyltä.

[100] “I agree. … … I also come from a rural area, so if I move to a new area it must be spacious, and I will plant trees and have grass and greenery and have it as rural as possible. But then … … because the social component and interacting with people of your own kind, with whom you can associate, also makes you feel at home.”
[101] “A place is what you make of it. If you are at a place, and you decide I am not going to be happy here, it does not matter how nice the place is, you are not going to be happy. Your mind is going to make and then you have to start building on that for the people and for the area that you can associate with.”
[102] “Well, the top one is obviously a sinkhole, and with people looking into it how deep it is.” “Silly people.” “Ja [yes] they are mad. And the other one looks like a tailings dam.”
[103] “I can’t see if it is a tailings dam or if it is Ayers Rock in Australia.” ”No, that’s red.”
[104] ”The other one looks like Thokhozi’s municipal offices burning. So, this is home, hey!”
[105] ”The tailings dam is distorting the whole picture for me. The silly people looking into the sinkhole are making me feel uncomfortable.”
[106] “I do not understand why people will… That’s the feeling I get… that that place was set alight! That was not an accidental fire that started there.”
[107] “I see a catastrophe. Something that is just not natural. Something that has reached a point that you cannot control. A point beyond control.”

Se ei ole hyvä juttu. Ja ympärillä oleva kasvillisuuskin on liian kuivaa."[108] Tämäkin on esimerkki sellaisesta muutoksesta, jonka jälkeen kokonaisuutta ei enää hallita. Yksi keskustelija ei lakkaa ihmettelemästä karstivajoamaan kurottelevia ihmisiä, sillä vajoama näyttä todella vaaralliselta. "Onkohan tuossa vajoaman reunalla turisti? Vai ovatko nuo ihmiset kunnostamassa paikkaa? Vai pelkästään leikkimässä? Jos he vain leikkivät, niin kyseessä on kasvatuksen ja ymmärryksen puute."[109]

Maa-ainesten varastointialue, tulipalo ja ihmisiä karstivajoaman reunalla.

Juontaja kysyy, esittävätkö nämä kuvat keskustelijoiden kokemaa kotiseutua. Tavallaan kyllä, mutta juuri sellaisia piirteitä, joita ei omaan kotiseutuun välttämättä haluttaisi. Esimerkiksi jätemaakasat: "En minä halua niitä kotiseutuuni. Ainakaan ennen kuin maanläjitykselle toteutetaan asianmukainen ympäristönvalvonta. Missä on maakasa, siellä on teollisuutta – toisin sanoen kaivos. Jos kasoja ei näy, se tarkoittaa, että ei ole teollisuuttakaan – – ja useimmat täällä Etelä-Afrikassa ovat kaivoksista riippuvaisia. Jos ei ole kaivostoimintaa, työllisyysaste laskee. – –"[110] Tällä hetkellä maa-ainesten varastointi valtavina kumpuina kuuluu kotiseutukuvaan, koska kaivokset ovat oman kotiseudun ytimessä. Toinen keskustelija erottaa työn ja kodin. Hänelle koti on mukavuuden alue. "Tämä kuvahan kertoo Merafongista. Se on minulle työpaikka. Työ ja koti ovat meille eri paikkoja, enkä minä halua mitään tuosta [viittaa kuviin] kotiini, jossa tunnen oloni mukavaksi.[111] Toinen osallistuja pohtii, että

[108] "It is not a nice picture here at all. The tailings dam takes away the natural look of the environment. Before the tailings facility it was a flat plain area, and there is also a visual obstruction – you cannot see the area beyond. And it's not vegetated enough to protect from the dust that will arise from this place. So, it is not good. And even the vegetation is too dry around it."

[109] "In the sinkhole picture I don't know if this is a tourist, or if they are people to fix this, or are the people just playing, because if they are just playing I think there is a lack of education and awareness."

[110] "I won't like it to be at my home. Unless the tailings dam's proper environmental control were put in place. Where you see a tailings dam there is an industry – which is mining. If you don't see these it means there is no industry, and if you can check, most of the people here in SA, they depend on mining, so if there is no mining the rate of employment will go down. Unless measured controls can be put in place."

[111] "This picture says "Merafong". It's my workplace. Work and home we see as two distinct places, and I want none of that at my home where I feel comfortable."

työpaikan ja kodin välillä olisi yleensäkin hyvä olla etäisyyttä. Hänkin pitää virikkeen tunnelmaa epämiellyttävänä: ”Olen samaa mieltä siitä, että työn pitäisi olla kaukana asuinalueesta. Niiden välissä pitäisi olla iso erottava puskuri.”[112]

ONKO JOKIN MUUTTANUT TAI JOPA HÄVITTÄNYT KOTISEUTUASI

Seuraavaksi kysytään, onko jokin muuttanut tai jopa hävittänyt kotiseutuasi. Keskustelu jatkuu suoraan edellisestä virikkeestä; siinä nähtiin kuvia kotiseudun tuhoutumisesta. ”Edellisen kuvan karstivajoamat, liejukasat ja mellakointi – tuonkaltaiset asiat vaikuttavat ympäristöön niin, että se ei enää tunnukaan omalta kotiseudulta, jossa on hyvä olla.”[113] Yksi keskustelija kertoo Blyvoorin kaivosalueen tilanteesta. Kaivostoiminnan päätyttyä alueelle jäi valtavia ympäristöongelmia ja yhteiskuntapalvelut heikkenivät. Hän kutsuu tilannetta katastrofiksi: ”Blyvoorissa kaivos on luovutettu ja jäljelle on jäänyt ympäristökatastrofi, kuten kumpu numero 6, joka suoltaa ilmaan pölyä niin, ettet osaa kuvitella. Alueelle on jäänyt ihmisiä ilman viemäriä ja riittävää sähköä. Se on hirveä tilanne, jolla on ollut vakava kielteinen vaikutus ympäristöömme ja minun kotiseutuuni.”[114]

Yksi keskustelija pohtii kotiseudun häviämistä yleisellä, teoreettisella tasolla. Hänestä kestävyys on monimutkainen kokonaisuus, jonka onnistumiseksi monen asian pitää loksahtaa yhteen. ”Taloudellinen, sosiaalinen ja ekologinen kietoutuvat toisiinsa. Ajattelen niin, että ellei näiden kolmen välillä ole kunnon yhteyttä, se vasta onkin ongelma, joka voi hävittää ympäristömme ominaispiirteitä. Jos esimerkiksi sosiaalinen kehitys ei ole kestävää, se keskittyy pelkästään sosiaaliseen ja taloudelliseen ja saattaa jättää ympäristön huomiotta.”[115]

Ihmiset eivät ajattele ympäristöä; valintoja tehtäessä muut elämän osa-alueet sivuuttavat sen: ”Ihmisillä pitäisi olla ymmärrystä nähdä, että ympäristö on tärkeä asia. Heidän ajatuksissaan ympäristö jää kauas muiden elämänalueiden taa.”[116]

Yksi keskustelija kertoo oivaltaneensa juuri, miksi pitää niin paljon omasta aidan ympäröimästä kodistaan: siellä kaikki on hallinnassa. ”– – Sitä muurien ympäröimää pientä aluetta minä voin hallita, kun taas työympäristössä kuva on paljon isompi. Ja vaikka me kuntana yritämme parhaamme mukaan varmistaa, että määräykset pannan käytäntöön, niin sehän on melkein kaaoksen tilassa.”[117] Töissä kohtaa koko maailman ongelmat ja huomaa oman ja koko järjestelmän voimattomuuden.

Keskustelija purkaa ajatustaan polveilevassa puheenvuorossa, jossa yhtyvät monet ongelmat: saastuminen, kuivuus, kaupungistuminen ja ylilaiduntaminen: ”Työni luonteen vuoksi näen vesivarantojen saastumista ihan päivittäin. Se tuhoaa ympäristöäni, sillä Carleton ja Merafong ovat minunkin ympäristöäni, ja valitettavasti kaupungistuminen – siinä

[112] ”I will feel so uncomfortable to be staying around where there is all these things. I agree the working area should be far away from the residential area. There should be a big buffer to separate them.”

[113] “The previous picture of the sinkholes, slimes dam & riots – those things affect your environment that no longer makes it your home where you are comfortable.”

[114] “I can put forward the example of the “Blyvoor disaster” where the mine has vacated and they left behind an environmental disaster like that nr 6 tailings dam that is pumping out dust like you can’t believe. The issue of the people that are staying in the area without sewer, without sufficient electricity, it is a horrible thing that has had a major negative impact on our environment and on my home.”

[115] “Economic, social and environment – they work together. But if there is not a good connection between the three I think that’s the only problem that can destroy features in our environment. Like if your social development is not a sustainable one then it’s a development – – that focuses on social and economy only, and maybe leaving out the environment.”

[116] “People should have a mind-set to see that the environment is important. They think environment is still way down the other components of life.”

[117] ”I am starting to think why I enjoy home so much, because I can control that little area around the walls, whereas in the working environment the picture is a lot bigger, and although we as a municipality try our best to ensure that regulations are implemented, it’s almost as though it’s in a state of chaos.”

määrin kuin sitä Merafongissa tapahtuu – sekin tuhoaa sitä, mitä pidän omana ympäristönäni. Hallitsematon maanviljely, kuten liiallinen laiduntaminen, on nähdäkseni varsinkin näin kuivana aikana… Ymmärrättehän, noita varantoja kulutetaan valtavasti ja vahinko, jota aiheutetaan… Minusta mitään ei ole tehty vahinkojen korjaamiseksi – –."[118]

Palataan vielä Blyvoorin esimerkkiin: sielläkin sosiaaliset ja ekologiset ongelmat kärjistyivät, koska huomio kiinnitettiin vain taloudelliseen puoleen. "– – He vain kaivoivat kaivamistaan eivätkä ottaneet huomioon sosiaalisia ja ympäristöllisiä tekijöitä."[119]

Merafongin kunnan suunnittelijoita keskustelemassa kotiseudustaan.

MIKÄ EI SAISI MUUTTUA?

Huolet ovat moninaisia. Pelätään kaupungistumista. Omasta kotiseudusta ei haluta cityä eikä metropolia: "Carletonville ei saa muuttua suurkaupungiksi. Minä olen mielissäni, jos pysytään pienenpuoleisena kaupunkina."[120] Kuihtuminenkin olisi vaaraksi: "Meistä ei saa tulla aavekaupunkia. Meidän pitää pysyä vakaana ja ainakin jonkinlaista kehitystä tarvitaan."[121] "Metropoliksi" kasvaminen nähdään kuitenkin vielä huolestuttavampana. "Sitä ei meistä kukaan halua. Mehän asumme ja työskentelemme täällä juuri siksi, että maaseutua on täällä vielä joka puolella, mutta kaivosteollisuuden kuihtuminen ja mahdolliset lakot saavat kyllä

[118] "In the nature of my work I see pollution happening on a daily basis to water resources. That is destroying my environment because Carletonville and Merafong is my environment as well, and unfortunately urbanisation to the extent at which it's happening in Merafong is destroying what I see as my environment as well. Uncontrolled agricultural practises e.g. overgrazing that is what I see, especially now during the drought, you see, those resources are being depleted in a huge way and the damage that is caused – I don't see anything being done to repair that damage. And that is what is destroying what I would like to refer to as my environment."

[119] "The changes that are happening mostly are due to neglect or where developments were made where the social, economical and environmental factors are not working together. It's like what happened to Blyvoor – they mined and mined and did not take into consideration the social and environmental aspect."

[120] "Carletonville must not turn into a city. If it can stay a smallish town I will be happy."
"I don't want us to turn into a metropolis."

[121] "but we must not become a ghost town. We must just be sustainable and there must be some sort of progress at least."

huolestumaan Carletonvillen elinvoimasta. Minä näkisin mieluummin kehitystä, vaikka olen samaa mieltä siitä, että emme me suurkaupungiksi halua."[122]

Jollekin kysymys on vaikeampi. Epäkohtia on niin paljon, että todellista muutosta tarvitaan. "– – En ole urbaani ihminen. Täällä tunnen olevani kotonani siitäkin huolimatta, että täällä tosiaan on paljon asioita, joista ei voi iloita. Juuri nyt asiat muuttuvat niin paljon, että minun on vaikea sanoa, mikä ei saisi muuttua." Puhuja kääntää kysymyksen toisinpäin. Mitä pitäisi tehdä, että paikan tuntisi kodikseen? Silloin vastaus on, että paljon pitäisi muuttaa: "Tällä hetkellä en ole tyytyväinen mihinkään. Koko roska pitäisi muuttaa."[123] Puhuja yhtyy edellisiin mielipiteisiin kaupungistumisesta: Carletonvillen myönteinen piirre on sen maaseutumaisuus. Menköötsuurkaupunkiin ne, jotka kaupungeista pitävät. Täällä ei ole ruuhkia, ja työ on kodin lähellä. "– – Kaupungilla on mukavaa. Ei tarvitse tapella tietään väkijoukkojen läpi, jos haluaa ostaa vaikka leipää tai jotain. – – Ei ole sellaisia ruuhkahuippuja, jotka oikeasti tuntuisivat, ja ruokatunnilla voi mennä kotiin, jos tahtoo. Ainakin minä voin, kun käyn töissä vain kilometrin päässä kotoa. Se ei saa muuttua. Tahtoisin muuttaa paikan, jossa työskentelen."[124]

Kysymys luonnonvaroista on vielä vaikeampi. Luonnossa nähdään paljon sisältöjä, jotka eivät saa tuhoutua: mainitaan vesistöt, kasvillisuus, alkuperäiset puulajit. "Olemassa olevia luonnonvaroja ei pidä hävittää, niihin ei pidä iskeä peruuttamattomasti. Kosteikkoja on ylläpidettävä. Luonnollista kasvillisuutta ja alkuperäisiä puulajeja ei pidä hävittää; oli kehitys millainen hyvänsä, ne pitäisi säilyttää koskemattomassa tilassa."[125]

Lopuksi yksi tähän asti viimeisestä virikkeestä käytyä keskustelua kuunnellut osallistuja kuittaa kaiken, mitä on noussut esiin. Kaikkien ajatukset tuntuvat kulkevan samoja polkuja. "Vähän huvittaa, sillä minä hyväksyn kaiken, mitä esitätte. Olemme hyvin samanlaisilla linjoilla. – – "[126] Tilaisuus päättyy.

[122] "None of us wants that, that is why we live here and work here because it's still rural as far as you can get, but the decline in the mining industry and possible strikes makes me concerned for the livelihood of Carletonville, so I would rather see progress but I agree we don't want to become a city."

[123] "I am finding that very difficult to answer. I am not an urban type of person, so I feel at home here, even though obviously there are lots of things you are not happy about. I think at the moment things have changes so much, that I find it difficult to say what must not change." "I would rather say what needs to be done so that we can feel at home. I would rephrase that question. I am not happy with anything at the moment, so I want the stuff to change."

[124] "If I wanted to stay in a city I would have been in a city. And the fact that it's convenient when you go to town; you don't have to fight your way through crowds of people when you just want to buy a loaf of bread or something – that we can enjoy about Carletonville. There is no peak hour traffic that would really affect you; and for lunchtime you can go home if you want to, at least I can because I work 1km from where I live. So that must not change. I would like change the place where I work."

[125] "The natural resources that are here, they need not be destroyed, they need not be impacted upon, beyond reversible. The wetland that is there need to be maintained. The natural vegetation and the indigenous trees that are there they need not be destroyed, in spite of whatever development may happen they should be kept in a pristine state without being destroyed."

[126] "It's funny because I go with everything you are saying. We are going with the very same thing; everything was said so I don't want to say something that may not even relate to the topic."

KESKUSTELUKUVAUS 2

KHUTSONG TOWNSHIP 17.11.2015
KESKUSTELIJOINA KUUSI MUSTAA MIESTÄ, USEIMMAT TYÖTTÖMIÄ.

Tilaisuus pidettiin yksityiskodissa Khutsongin asuinalueella. Aluksi isäntä esitteli talonsa huoneet, seiniä koristavat valokuvat ja aidan suojaaman pihapiirin. Tilan puutteen vuoksi virikkeet esitettiin kannettavan tietokoneen näytöltä, jonka annettiin kiertää keskustelijalta toiselle; olimme kaikki kahdeksan ihmistä ahtautuneena varsin pieneen huoneeseen. Käytiin pitkä keskustelu, jossa osallistujat osoittautuivat aikaansa seuraaviksi ja valveutuneiksi kansalaisiksi. He eivät pidätelleet arkojakaan mielipiteitään.

Yksityiskoti Khutsongissa on oman aikansa normien mukainen valtion asutusohjelman RDF-asunto.

Tilaisuuden alkaessa keskustelijat ovat suorastaan kiihkeän innokkaita kertomaan ajatuksiaan. Jo virikepatterin otsikkodia laukaisee polveilevan puheenvuoron juontaja mainitessa, että nyt halutaan kuulla ajatuksia suhteesta kotiin. Yksi osallistuja kertoo heti, että hänellä on suuria vaikeuksia selviytyä kotiin liittyvistä velvollisuuksistaan, koska hän on työtön. ”Tällaiset asiat vaikuttavat suoraan kotiin, varsinkin kun kyseessä on mies.” Puhuja viittaa asemaansa perheen elättäjänä. Hän on ainoa, joka tuo rahaa talouteen. Hän kokee olevansa se, jonka varaan kaiken muun pitäisi rakentua. Lisäksi perheeseen kuuluu myös hänen oma, jo sairas isänsä, josta myös on huolehdittava. Puhuja asettaa odotuksia poliitikoille ja hallitukselle. ”Henkilökohtaisella tasolla syytän [tilanteesta] poliitikkoja, sillä he lupasivat meille

työllisyyttä, mutta mitään ei ole tapahtunut tähän mennessä. En tarkoita, että hallituksen yksin pitää vastata kaikesta, mutta vähintään heidän pitää yrittää luoda meille työpaikkoja ja näin tukea perheitämme kotona."[127]

FOCHVILLE JA KHUTSONG

Aluksi näytetään sarja ilmakuvia. Saatteeksi pyydetään kertomaan, millaisia tuntoja kuvat herättävät. Näkymä Fochvillen taajamaan kiinnittää huomion jokeen ja vehreisiin puihin. Se tuo yhdelle keskustelijalle mieleen luonnon ja hyvänolontunteen muistoja Padda Dam -nimisestä, luonnonympäristöstään kuulusta retkipaikasta. Nimi 'Padda Dam' tarkoittaa suunnilleen sammakkopatoa. Puhuja harmittelee luonnonmaiseman muuttumista, koska alueesta ei ole huolehdittu. "– – Miten kaunista siellä oli! Enää paikka ei ole kaunis – se on kasvanut täyteen vieraita puulajeja, joita ei haluta. Toivon, että se voitaisiin palauttaa sellaiseksi kuin se oli silloin, kun siitä pidettiin huolta. Siellä oli yksi paikka, jota tapasimme kutsua omaksi lomapaikaksemme, mutta nykyään se on rappiolla." Tämäkin puhuja tunnistaa muutoksen poliittisen merkityksen, mahdollisesti edellisen puheenvuoron vaikutuksesta: "Tietenkin politiikalla on ollut iso rooli. Edellisen hallinnon aikana paikka oli hyvä, mutta nyt se on jätetty tuhoutumaan. Sitä minä muistelen ja sellaisena sen muistan – meillä oli upea alue." [128]

Seuraava keskustelija ei niinkään syytä poliitikkoja vaan investoijia ja idän ja lännen valtablokkeja. Fochville oli aiemmin valkoisten kapitalistien aluetta, mutta monet heistä ovat muuttaneet Eurooppaan ANC:n noustua valtaan. Korruptio on lisääntynyt, on tullut työttömyyttä. Puheenvuorossa kuuluu kritiikki myös ANC:n politiikkaa kohtaan. Hän ymmärtää kuitenkin sen syyt: "– – Valitettavasti valkoiset omistivat useimmat yritykset. Luulen, että he muuttivat Eurooppaan, koska eivät ehkä olleet tyytyväisiä, kun ANC otti vallan. Näin se valitettavasti meihin vaikutti."[129] Hän näkee kehityksessä myös korruption vaikutusta. "Toisekseen olen ymmärtänyt, että kun hallitus otti vallan, oli paljon korruptiota." Hän selittää, että vallanvaihdon aikoihin oli paljon työttömyyttä ja korostaa, että tämä on hänen henkilökohtainen tulkintansa: "– – he olivat eläneet pitkään köyhyydessä ja siksi tavallaan halusivat kuroa umpeen juopaa; siksi meillä on Etelä-Afrikassa korkeahko köyhyysaste, joka vaikut-

[127] "Can I start straight away by saying because I am unemployed, and I am married and have children, it causes a big problem at home because I have responsibilities. These things affect you directly at home, especially if you are a man. Now there is no breadwinner, and my father is also old and living with us so I have to look after him too, so basically everything comes back to me. So, I personally blame the politicians because they promised us employment but nothing has happened so far. I am not saying the government must do everything on its own, but at least they must try to create jobs for us to support our families at home."

[128] "I see a nice river with nice trees. It brings back memories of "Padda Dam"– how beautiful it was. The place is no longer as beautiful – it is overgrown with alien trees and plants that are not wanted. I wish it could go back to the way it was when it was taken care of. We used to have a place to call our own resort, but at this present moment it is a dilapidated area. And of course politics played a major role. During the previous regime the place was good, but now it is being left to be destroyed. So that is what I recall & remember – the beautiful area we used to have."

[129] "From my side I don't blame the government as such, I think there is two power blocks – the east and the west, so what I have realized that at the moment there is a takeover there was a gap, most of the investors pulled out. So this affected us indirectly especially in our homes, because there was no more capital. You know as investors, when you invest in something you need income, so I think most of the capitalists, unfortunately it was white people who owned most of the companies, I think they moved to Europe because maybe they were not happy when the ANC took over. So unfortunately it did affect us in that way."

taa, vaikka hallitus tekee parhaansa. Minun mielestäni me voimme siis ihmisinä vaikuttaa köyhyystilanteeseen."[130]

Seuraava puhuja ilmaisee kritiikkinsä vahvemmin: hänen mielestään hallitus loukkaa suorastaan ihmisoikeuksia. Hän viittaa omaan kokemukseensa: "Taloni paloi viime vuonna, ja valtion kansalaisena odotin silloin saavani apua, mutta hallitus kieltäytyi palvelemasta minua, koska olen oppositiopuolueesta. Jos talosi palaa, ja kutsut palokunnan, heidän luulisi tulevan ja pelastavan sen mitä voivat, mutta hepä eivät koskaan tulleet apuun."[131] Puhuja arvelee, että hän olisi selviytynyt vain lahjomalla. Ilman rahaa ei saa oikeutta, eikä ilman suhteita saa töitä. Pelkkä koulutus tai tutkinto ei riitä. Puhujan mielestä tällainen tilanne vallitsee siksi, että johtavassa asemassa on osaamattomia ihmisiä: suuri osa johtajista on lukutaidottomia. Koska puoleen jäsenyydestä voi olla hyötyä esimerkiksi työtä haettaessa, jäseneksi hakeutuu paljon lukutaidottomia. "Mutta minäpä en päästänytkään hallitusta vielä, vaan ajattelin, että saan ehkä apua 'neutraalilta' oikeusistuimelta, jolla on oikeus rankaista hallitustakin, mutta he epäonnistuivat, eikä se johtunut siitä, että heillä ei olisi ollut näyttöä. He epäonnistuivat, koska minulla ei ollut rahaa lahjuksiin. Yksi hallituksen viranhaltijoista todellakin lahjoi jutussani lautamiehenä toimineen henkilön." Omasta mielestään keskustelija oli jutussaan hyvinkin vahvoilla, mutta uskoo hävinneensä korruption vuoksi. Nyt hänellä on varsin synkkä kuva maansa oikeusjärjestelmästä: "minulla ei koskaan ollut rahaa lahjoa heitä jne. Meidän maassamme et voi saada oikeutta, ellei sinulla ole rahaa. Ja toinen tekijä on: oletko koulutettu vai lukutaidoton. Etelä-Afrikassa kaikki riippuu suhteista. Voimme käydä koulua ja suorittaa tutkintoja, mutta ilman suhteita et työtä saa. Käytännön esimerkki löytyy omasta kunnastamme: suurin osa johtajistamme on lukutaidottomia, koska he [lukutaidottomat] liittyvät hallitsevaan puolueeseen. – –"[132]

[130] And secondly, what I have realized is when the government took over, there were lots of corruption that affect us directly because when they took over, I think, and this is my personal view, the time these people took over there were lots of unemployment, so I think they were trying to close that gap of which it was corruption because they were staying for a long period of time in poverty so by the time they took over it was like they wanted to close that gap. That's why we have a higher rate of poverty in SA that affects us now when the government is trying their best, so we as people, I think, we are the people who contribute to the situation of poverty."

[131] "Me personally last year my house burnt down and I was supposed to be served as a citizen of the country but the fact that I am from the opposition party the government refused to help me to get services. If your house burns down and you call the emergency services they are supposed to come and rescue what they can, but they never pitched."

[132] "And I did take the government forward in thinking maybe I will be helped by the "neutral' court. The court that has the right to persecute even the government, but they failed and it's not because of they didn't have the facts; they failed because I never had the money to bribe them because one of the government officials did bribe somebody that was presiding over my case. My case was very strong so that I can win, but I failed to win it because of incentive – I never had the money to bribe them etc. so in our country when you do not have money you can't find justice. And the other thing is whether you are educated or illiterate, in SA it's all about connections. We can go to school and have degrees and masters etc. but if you do not have a connection you won't find a job. A practical example in our municipality, people who are leading us most of them are illiterate, because they affiliate to the ruling party. So, in our country we do not have the freedom of justice."

Khutsong. Kuvalähde Google Earth 2014.

Elandsrand. Kuvalähde Google Earth 2014.

Seuraavaksi puheenvuoron ottava keskustelija kohdistaa huomionsa Elansrandin kaivokseen, josta hänellä on omia muistoja. Kaivosten johtajat eivät ole paikallisia, ja työvoimakin tuodaan linja-autoilla muualta. Järjestäytymisestä ei ole apua: ”Siellä on nyt ammattiliitto, mutta sen johtajat eivät ole täkäläisiä; he ovat Itäiseltä Kapmaalta.”[133] Se on puhujan mielestä väärin. Hän kokee, että kaivokset kuuluvat Merafongin asukkaille: ”Pitää ymmärtää, että nämä kaivokset sijaitsevat Merafongissa. Merafongin asukkaiden pitäisi olla etusijalla, kun kaivoksiin otetaan työntekijöitä, mutta näin ei tapahdu. – – Liitot värväävät ihmisiä sieltä, mistä itsekin tulivat [Itäiseltä Kapilta].”[134] Puhujan käsityksen mukaan vieraspaikkakunta-

[133] ”From these pictures that I just saw – when I saw Elandsrand [a mine] it reminds me of the mining industry – the way they employ people and then their recruitment strategy. You see the unions, they are disadvantaging the local people. There is a union now – their leaders are not from around here, they are from the Eastern Cape.”

[134] ”You must understand that these mines are based in Merafong, the people from Merafong should be the first people to get preference regarding employment in the mines, but that does not happen. What happens is when it comes to recruitment or procurement processes the unions recruit people from where they come from [Eastern Cape].”

laisia tuodaan linja-autolasteittain ja paikalliset ihmiset jäävät vaille työtä. Tällä on ikäviä lieveilmiöitä kuten korruptiota ja prostituutiota. ”– – Töitä saadakseen heidän [paikallisten] on annettava näille tyypeille lahjuksia tai – jos ovat naisia – maattava niiden kanssa. On lannistavaa huomata omien veljien ja sisarten myyvän itseään saadakseen sen, mikä oikeasti ja oikeudenmukaisesti kuuluisi heille itselleen.”[135]

Puhuja kokee, että hänen Khutsonginsa on myyty muille: “Nämä kaivokset ovat täällä – ne kuuluvat meille. Meidän pitäisi saada hyöty allamme piilevistä mineraaleista, mutta niin ei käy. Näemme, että tänne tunkee ihmisiä muualta. Edes poliitikot eivät ajattele khutsongilaisia. Khutsongin johtajat ovat myyneet Khutsongin muualta tulleille ihmisille.”[136] Samankaltaisia puheenvuoroja – jopa samanlaisia sanankäänteitä esimerkiksi maahantunkeutumisesta – kuullaan yleensä hallitsemattoman siirtolaisuuden edessä. Sellaisia on kuultu viime vuosina jopa Suomessa. Merafongissa siirtotyöläisyyden lieveilmiöt ovat kuitenkin toista luokkaa. Ärsytystä herättävät muun muassa taajamakuvaa pilaava rähjäinen asuminen ja palkkatulojen vuotaminen muiden alueiden hyväksi: ”Muualta tulleet asuvat yhteisössämme väliaikaisesti ja sen vuoksi heidän asumuksensakin ovat väliaikaisia, mutta kun he saavat tuloja, he rakentavat taloja Itäiseen Kapmaahan. Investoinnit menevät heidän kotiseudulleen. He nimittävät Khutsongia laidunmaaksi (*grazing land*). He käyvät täällä laitumella, tekevät rahaa, ottavat kaiken ja lähtevät.”[137] Keskustelijaa ärsyttää, että kaivosyhtiötkään eivät satsaa oman kotiseudun kyliin. ”Kaivosteollisuus ei avusta millään tavalla kotiseutuamme tai yhteisöjämme. Meillä pitäisi olla paremmat talot. Meidän ei pitäisi asua rötisköissä – nyt asumme. Meillä pitäisi olla vapaa-ajan palveluja, mutta sellaisia ei näytä tulevan.”[138]

Omassa kotiseudussa nähdään paljon epäkohtia. Tarvittaisiin esimerkiksi parempia taloja. Viranomaiset, muun muassa kunnan työntekijät, ovat lahjottavissa ja kaivosyhtiöt käyttävät tätä hyväkseen. Kaikki kehitysrahastoihin maksetut varat eivät löydä perille: “Huomaat, että kunta on hyvin korruptoitunut – kaivosteollisuus lahjoittaa aika ajoin rahaa kunnalle paikallistalouden kehittämistoimiston kautta (*Local Economic Development Office*, LED), mutta kun raha saadaan, toimisto ei kanavoikaan sitä yhteisön yhteiskunnallisten tehtävien rahoitukseksi vaan se menee joidenkin poliitikkojen taskuihin.”[139]

Siirtolaisuus on aiheuttanut paljon haittaa. Yksi pahimmista on huumeongelma. Työttömiksi jääneet alueen nuoret päätyvät rikoksiin ja vankilaan. ”On mahdollista, että Merafongin nuoriso kapinoi nykyistä hallintoa vastaan, koska joku on nälissään valmis tekemään mitä hyvänsä täyttääkseen vatsansa. Ei ole mukavaa nähdä vankiloiden täyttyvän mustista

[135] “The workers then come in large numbers in busses – they come and occupy the employment opportunities around here, so the local people are not getting the opportunity to work in the mining industry. They just have to give these guys bribes, or sleep with them if you are a female, to be employed. It's totally disheartening to us to find our brothers and sisters to sell themselves to get what actually belongs to them rightfully.”

[136] “These mines are here – they belong to us, we are supposed to be the beneficiaries of minerals that are under us, instead that is not happening, we find people from outside invading us, even the politicians do not consider people of Khutsong. Leaders of Khutsong sold Khutsong to people from outside.”

[137] “The people from outside live in our communities, but temporarily so, they have temporary homes in our communities but when they get a source of income they build their homes in the Eastern Cape, so the investment goes back to their home. They are calling Khutsong a “grazing land”. This is where they graze, make money, take everything and leave.”

[138] ”So even the mining industry itself, they are not assisting us in our home or our communities with anything. We were supposed to have better houses. We are not supposed to live in shack – like we are doing. We are supposed to have recreational facilities, but that is not happening.”

[139] “You will find the municipality that is very corrupt – the mining industry sometimes donates money to the municipality through the LED Offices, but when that money reaches the offices, it is not channeled to the community to pay for their social responsibilities; it's going to some politicians' pockets.”

Khutsongin epävirallisella alueella asuu myös luvattomia maahanmuuttajia.

nuorista, jotka eivät tee töitä, eikä tämä johdu siitä, että he eivät haluaisi töihin – he päätyvät huumeriippuvaisiksi."[140]

Nyaupe-niminen huume herättää kovasti huolta. "Nyaupe on erittäin vaarallinen, laiton huume. Sitä kuljettavat laittomat maahantulijat muista Afrikan maista ja myyvät naapurustossa lapsillemme. Tämä johtaa siihen, että riippuvaiset varastavat mitä tahansa myytävää keneltä tahansa kyetäkseen ostamaan tätä ainetta. Naapurissamme oli esimerkiksi sellainen lapsi, joka varasti vanhempiensa jääkaapista ruokaa ja myi saadakseen rahaa huumeisiin." Puhujan mielestä hallitus on osasyyllinen tähänkin ilmiöön. Hän jatkaa: "Hallituksemme on harkitusti sallinut ulkomaan kansalaisten laittoman maahantulon, laittomia aineita mukanaan. Tämä vaikuttaa meihin kotiseuduillamme, sillä nämä huumeriippuvaiset varastavat kodeissamme."[141]

Nyaupe koukuttaa heti ensikokeilusta, aiheuttaa rikollisuutta, ja lasku rikoksista ja uhrien hoidosta jää veronmaksajille. "Nyaupe on niin koukuttavaa, että yksikin pilvi riittää. – – Taloaan ei enää voi jättää tyhjilleen, ellei siinä ole kaltereita. Muuten tavarat lähtevät kävelemään. Ja klinikat pullistelevat nykyään riippuvuuteensa hoitoa tarvitsevista. Vaikutukset leviävät talouteen, sillä tämä vieroitushoito maksetaan jonkun maksamilla veroilla. – –"[142]

[140] "There is a possibility that the Merafong youth may revolt against the current regime because somebody with a hungry stomach will do anything for a full stomach. It's not nice to see the jails filling up with young black people, who are not working, and it's not because they want to, they end up with a drug addiction."

[141] "There is a very dangerous and illegal drug called "Nyaupe" that has been brought in by illegal immigrants from other African countries, and they sell it to our kids in our neighbourhoods. This leads to addicts stealing anything from anybody to sell in order to buy this substance, e.g. there was a kid in our neighbourhood who stole food out of his parents' freezer to sell to get money for the drugs."
"So these are the things that are being done deliberately by our government – they have allowed foreign nationals to come into the country illegally with illegal substances. So this affects us in our homes because of the addicts stealing from within our homes."

[142] "'Nyaupe' is so addictive that it only takes one puff to get hooked. So because we are the recipients in our homes of what is happening; now you cannot leave your house if it does not have burglar bars, otherwise your stuff will be gone. Also the clinics now become overrun with the addicts needing treatment. So the economy also becomes affected because somebody's taxes have to pay for this addict's treatment. The police also do nothing."

Useat keskustelijat vakuuttavat, että poliisikin on osa järjestelmää. Nyaupea myydään kaduilla, ja viranomaiset maksetaan hiljaisiksi. Neuvottelut virkavallan kanssa eivät ole johtaneet mihinkään. Nyaupen vaikutukset näkyvät suoraan ja kirjaimellisesti kotiseudulla. Yksi keskustelija kertoo, että hänen naapurustossaan on ”leidi”, joka myy tätä huumetta. Asukkaat ovat ilmoittaneet asiasta poliisille ja järjestivät jopa tapaamisen hallituksen edustajan kanssa. ”– – Mitään ei seuraa: kun poliisit tulevat, ne vain lahjotaan, lähtevät pois. Pitkin päivää näkyy nuoria ostoksilla.”[143]

Kovasanaiset syytökset kohdistuvat edelleen hallitukseen, jonka poliisivoimista viimekädessä on kyse: ”Sellaisella poliisilla, joka ei oikeasti pysäytä rikoksia, ei tee mitään. Sen sijaan se kannustaa jatkamaan rikollisuutta yhteiskunnassamme. Jos joudut vankilaan, Nyaupea salakuljetetaan sinne. Nämä nuoret elävät keskuudessamme; kyseessä on joku sukulainen tai ystävä. Hallitus tykkää siitä, mitä täällä tapahtuu, kyllä se muuten olisi tehnyt korjausliikkeitä. Hallitus huijaa meitä, koska se hyötyy tällaisesta rikollisesta toiminnasta.”[144] Ulkopuolisen kuulijan korvaan joissain puheenvuoroissa häivähtää suorastaan salaliitto: ”Huumeet vaikuttavat koteihimme, ja hallitus sallii huumekaupan jatkumisen tahallaan, sillä se ei kaipaa sivistynyttä nuorisoa – joutuisivat vielä itse oppositioon hallitsevassa puolueessa.”[145]

On myös laitonta kaivostoimintaa. Esimerkkinä mainitaan Blywoorin kaivos – alue jossa työttömäksi jääneet kaivosmiehet harjoittavat luvattomasti ammattiaan käytettävissä olevin välinein ja menetelmin. ”Työttömiksi jääneille kaivosmiehille ei korvattu kaivoksen sulkemista, joten päädyttiin sellaiseen tilanteeseen, että alueella on runsaasti laittomuuksia ja rikollisuusaste on hyvin korkea, esim. varkauksia, raiskauksia, murhia. Poliisi ei kuitenkaan tutki rikoksia, sillä osa poliiseistakin on osallisina rikollisessa toiminnassa. Kaikki tällainen vaikuttaa meihin, kun rikollisuus leviää kyliimme ja koteihimme.”[146]

YLILENTO JATKUU: WELVERDIEND, WADELA, BLYBANK JA CARLETONVILLE

Pitkän kommentoinnin jälkeen ylilento vihdoin jatkuu Welverdiendin, Wadelan, Blybankin ja Carletonvillen näkymillä. Huomio kiinnitetään ensimmäiseksi maa-ainesten varastointiin. Yksi keskustelija kertoo työskennelleensä Western Arean kaivosteollisuudessa. Hänellä on kaksi lasta, joita hän näkee mielestään liian harvoin. Pitkät työmatkat (57 km) aiheuttavat harmia, sillä hänellä ei ole kulkupeliä. Kotoa on lähdettävä aamulla jo puoli neljältä. Jos koti olisi lähempänä, puoli kuusikin riittäisi.[147] Rikollisuus on hänen mielestään suuri ongelma

[143] “‘Nyaupe’ is definitely affecting us directly in our homes for example in my own neighbourhood there is a lady selling this drug. We have reported the matter to the police and also had a meeting with the government to ask them to take action against this lady. Nothing is being done. When the police get there they just get a bribe and they leave. You will find youngsters continually during the day going there to buy.”

[144] ”So it’s no use having police that can’t actually stop crime, instead they advocate for crime to continue in our society. If you go to the jails Nyaupe is smuggled into the jails. Those young people are living with you; it’s either a relative or a friend. The government likes what is happening here, otherwise they would have taken corrective measures, so the government is failing us because they benefit from these corrupt activities”

[145] ”Drugs are affecting our homes, and the government is allowing the drug trade to continue on purpose because they don’t want the youth to be intellectual so that they won’t be in opposition to the ruling party.”

[146] “Blyvoor mine are being mined by illegal miners. The old mine workers were not compensated when the mine closed down, so you find a situation where there are a lot of illegal activities and the crime rate is very high, e.g. theft, rape, murder; but the police is not investigating the crimes because there are officers who are part of the crimes. So all of this affects us when the crime spills over into our townships and homes.”

[147] “I work in the mining industry in Western Area, and if you look there are a lot of mines around her; I have applied countless times for a job in this area. Luckily I found a job in Western Area because I knew the engineer – I used to work for him in Carletonville, and through him I got a job there. I have two kids; the youngest is an 11 months old baby. I have to leave my house at 3:30 in the morning because I do not have my own transport, and I work 57 kms from here; whereas if I was working close by I would be able to leave at 5:30.”

työmatkoilla. ”– – Kotoa lähtiessä vilkuilen aina olkani taakse, sillä rikolliset eivät kunnioita työmatkalaisia. He mukiloivat. Lapset näkevät minut vasta myöhään illalla; he nukkuvat vielä, kun aamulla lähden.”[148]

Kaivostoiminta jättää jälkeensä paljon ongelmia. Isot kaivosyhtiöt häipyvät, mutta vakavasti altistuneet ihmiset jäävät alueelle. ”En minä ole huomannut mitään kunnostustoimia kaivamisen päätyttyä. Usein ihmisillä on enemmän keuhkotautia elokuun jälkeen.” Se on alueen tuulisin kuukausi.[149] Ihmiset sairastuvat, sillä ilma on täynnä murskatusta malmista irtoavaa pölyä. Keskustelijat kutsuvat maa-aineskasoja syanidivuoriksi. Niitä huuhtoo vesi ja lennättää tuuli. Lapsetkin joutuvat hengittämään saasteita. Silmät ja keuhkot altistuvat pölylle ja säteilylle. ”Blyvoor lopetti kaksi tai kolme vuotta sitten ja jätti nuo Syanidivuoret. Asun alle kilometrin päässä paikasta, ja minulla on lapsia, jotka joutuvat hengittämään tuota pölyä. Se vaikuttaa vanhempienkin ihmisten silmiin, näkökykyyn. Niin, se vaikuttaa suoraan kotitalouteeni, sillä nykyään minun on annettava kaikille lääkkeitä, ja se on kallista.[150] Toinen keskustelija jatkaa:

”Kaivoksen toimiluvan mukaan alue pitää kunnostaa välittömästi, jos kaivostoiminta lopetetaan. Kuilut pitää sulkea. Ilmaston lämpenemisen vuoksi meillä on nykyään pitempiä tuulisia jaksoja, joskus tuulet kestävät tammikuulle asti. Ihmiset hengittävät myrkyllistä pölyä. Pölyssä on säteilyä, syanidia ja muita kemikaaleja, joita käytettiin kullan erotteluun.”[151]

Yksi monista avomaalle varastoiduista maa-aineskummuista. Kasan oikea puoli on romahtanut.

[148] “Crime is a big problem – when I leave home I always look over my shoulder, because the criminals do not care if you are going to work, they will mug you. Also my kids only see me late in the evening, because they are still asleep when I leave in the mornings.”

[149] ”I don’t see any rehab after mining. I often see people getting an increase in TB after August. The big mining companies just leave and the people that are directly affected are the people that are staying in that area.”

[150] Blyvoor mine closed down about 2 or 3 years ago, and they left those Cyanide Mountains [tailings dams]. I live less than 1 km away from that site, and I have kids that have to breathe that dust. It even affects the older people’s eyes, their eyesight. So it is directly affecting my household because I now have to put everybody in my household on medical aid which is very expensive.

[151] ”The mining charter says that they must rehabilitate immediately if a mine closes down. They have to close the shafts. Because of global warming we now have longer windy periods, so the windy period sometimes carries on until January. People are inhaling the toxic dust. The dust contains radiation, cyanide and all the other chemicals that they used to separate the gold.”

Kemikaalijäämien ohella asbesti mainitaan kaivosjätteen ongelmaksi North Westin, Northern Capen ja Mpumalangan kaivoksissa. Saasteet vaikuttavat myös pohjavesiin. ”– – Kaikki [edellä mainittujen alueiden] ihmiset ovat suoraan altistuneet [asbestille], mutta hallitus ei tahdo puuttua asiaan. Katsokaa vesien saastumista Krugersdorpin alueella! Saastumisen aiheuttivat toimimattomat kaivokset pilaamalla pohjaveden. Nämä ongelmat pysyvät täällä kauas tulevaisuuteen.” Kaikkien näiden vaikeuksien edessä syyttelevä sormi osoittaa jälleen hallitukseen. Poliitikkoja syytetään piittaamattomuudesta: ”Hallituksella on 30–40 prosentin osuus kaivosteollisuudesta, mutta kukaan ei halua pulittaa kunnostamiseen tarvittavia rahoja. Poliitikkojen pitäisi palvella yhteisöä, mutta ei, he palvelevat omia sukujaan.”[152]

KOTISEUTU

Ylilentokuvien sarjan synnyttämät ajatukset on nyt purettu. Seuraavasta virikkeestä suoriudutaan ripeämmin. Sana kotiseutu tuo keskustelijoiden mieleen lähinnä kaksi asiaa: perheen (3) sekä turvapaikan – suojan (3). Ilmeisesti melkein kaikki keskustelijat rajoittuvat ajattelemaan kotiseutua sen suppeammassa merkityksessä ’koti’. Tämä ei tule keskustelussa ihan varmaksi, sillä englanninkieli ei erottele, missä mittakaavassa kodista puhutaan. Yksi keskustelija lähestyy virikettä muistojen kautta: hän selittää kotiseudun paikaksi, jossa on syntynyt ja kasvanut.

– Perhe.
– Minulle koti(seutu) on suoja. Ensimmäinen asia, mitä tehdään, kun saadaan työtä ja rahaa on hankkia suojaa perheelle ja lapsille.
– Minulle koti(seutu) on turvapaikka.
– Minun pitää saada olla turvassa kotonani.
– Siellä missä perheeni on.
– Siellä missä synnyin ja kasvoin – turvallisuus ja varmuus.[153]

MIKÄ TEKEE KODISTA KODIN?

Keskustelu jatkuu siitä, mihin edellisen virikkeen kohdalla lopetettiin. Ensimmäinen puhuja pitää luennon oman talon merkityksestä. Hänen mielestään talo on miehen tärkein tehtävä, jopa miehen mitta. Talo on omaisuutta ja suojapaikka. Suuretkaan omaisuudet eivät ole puhujan mielestä mitään, ellei hänellä ole taloa: ”Ensimmäinen asia, mitä ansiorahoilla tehdään, on talon rakentaminen perheelle. Se tekee sinusta miehen – ainakin meidän kulttuurissamme. Sinulla voi olla rahaa ja autoja jne. mutta jos et tarjoa suojaa perheelle, et ole mitään. Liikeihmiset sanovat, että pitää sijoittaa omaisuuteen – se juuri merkitsee suojapaikkaa. Vaikka et jäisikään siihen pitkäksi aikaa, vaan myisit sen jonkin ajan kuluttua, siitä kertyy

[152] “There are high instances of asbestoses in North West, Northern Cape and Mpumalanga mines. All those people are directly affected, and the government does not want to get involved. Look at the polluted water in the Krugersdorp area caused by disused mines contaminating the underground water. And these problems are here for years to come.”
“The government has about 30–40% stake in the mining industry, but nobody wants to fork out the money for rehabilitation The politicians are supposed to serve the community, but they do not, they are serving their own families.”

[153] “Home for me is a shelter. The first thing one does when you get money when you start working is to provide a shelter for your family and your kids.”
“Home for me is a place of safety.”
“I need to be safe in my home.”
“Where my family is.”
“Where I was born and bred – the safety and security.”

korkoa. Tämän vuoksi talo on kaikkein tärkein asia. Ilman taloa sinulla ei ole paljon mahdollisuuksia. Voit sijoittaa miljoonia muihin asioihin, mutta oma talo on paras."[154]

Puhuja saa nopeasti kannatusta, vaikka seuraava keskustelija ei puhukaan kodista yhtä konkreettisessa merkityksessä: "Ilman kotia sinulla ei voi olla elämää, sillä koti on se, missä löydät itsesi, turvasi ja valmistat lapsesi." Keskustelija palaa vierastyövoiman käyttöön. Hän ei käsitä, miksi kaivoksiin palkataan ulkomaalaisia: "Täällä Etelä-Afrikassa meidän on vaikea ymmärtää, kuinka monet toimivat kaivoksemme antavat niin paljon työpaikkoja Etelä-Afrikan ulkopuolelle samalla, kun omat lapsemme elävät köyhyydessä."[155]

Seuraava puhuja korostaa kodin parantavaa ja voimauttavaa merkitystä: "Sydämen särkyessä koti on paras toipumispaikka, mutta sen on oltava turvallinen." Hänkin oudoksuu valtion asutusohjelmaa (RDP), josta eivät pääse osallisiksi alle 40-vuotiaat eivätkä yli 6000 randia kuukaudessa ansaitsevat, vaikka samaan aikaan siirtolaiset saavat tuettuja asuntoja.[156] Toinen keskustelija selittää, että nämä lahjovat viranomaisia. "Toinen asia, joka häiritsee minua tämän maan kansalaisena: minä maksan veroja riippumatta siitä, käynkö töissä vai en. Useimmat ulkomaalaiset eivät maksa veroja, mutta silti he ovat jakamassa etujamme, terveysasemia jne. – –" Puhuja ihmettelee, miten mahdollista, että samat palvelut voi saada osallistumatta varsinaisten kansalaisten tavoin.[157]

Keskustelijat korostavat, että kodin kalustus ei ole kotiseudun muodostumisessa erityisen tärkeä tekijä. Ratkaisevia ovat aineettomat asiat: "Huonekalut eivät tee talosta kotia, vaan ympäristö, jossa elät. Sen on oltava turvallinen terveyden, rikollisuuden ja ympäristöasioiden kannalta – –." Puhuja korostaa erityisesti oman paikallishallinnon merkitystä: "– – paikallishallinnon on johdettava aluetta kunnolla." Huonona esimerkkinä hän muistuttaa, että ulkomaalaiset tapaavat saada tukiasuntonsa viranomaisia lahjomalla.[158]

Kodintuntu syntyy myös perheen keskinäisestä yhteydestä ja huolenpidosta. Yksi keskustelija määrittää yhteyden näin: "Minä teen työtä, jotta perheeni ja lapseni voivat saada paremman elämän ja tulevaisuuden. Siis: perheestä huolehtimisen mahdollisuus tekee talostani kodin." Hän kertoo, että ei kuitenkaan koe nykyistä asuinympäristöään kodiksi, koska siellä on liian turvatonta: "– – Asuisin mieluummin paikassa, jossa rikollisuutta olisi vähemmän, tai sitten tukisin yhteisöaloitetta, jolla lähiseudun rikostilanne otettaisiin hallintaan."[159] Rikolli-

[154] "The first thing you do with the money you earn is to build a house for your family. That is what is making you a man, especially in our culture. You can have money and cars etc., but without a shelter you are nothing. Business people will tell you that you have to invest in property – that means a shelter, even if you don't stay there for long and sell it after a certain period, it would have accumulated in interest. That makes home the most important thing, without a home there is nothing you can do. You can invest millions in other things, but your home is the best."

[155] "I support his statement. If you do not have a home you cannot have a life, because your home is where you will find yourself, your safety, where you groom your children."
"So for us in SA we fail to understand with the number of mines that are operating, how can they give so many jobs to people from outside of SA while our children is living in poverty."

[156] "Home is the best place to heal when your heart is broken. But the home needs to be a safe place."
"The government has a rule that nobody under a certain age [40] may get a RDP house, if you earn more than a certain amount of money [R6000 per month], you may not get a RDP house, even if it was promised to you, but illegal immigrants are getting government subsidised houses."

[157] "Something else that is affecting me as a citizen of this country – I pay tax, irrespective of whether I am working or not, most foreigners do not pay tax but yet we have to share our "benefits" e.g. Medical clinics etc. How can we get the same benefits, but we are not contributing equally?"

[158] "What makes your house a home is not the furniture, it's the environment you are living in. It has to be safe, relating to health, crime and environmental factors; and your environment should also be well managed by the local government. Foreigners tend to get the subsidized houses by bribing the government officials."

[159] "The reason I work is so that my family, my kids, can have a better life and a better future. So the opportunity to take care of my family makes my house a home."
"I do not however feel safe in the environment where I live with my family, my preference would be to rather live in a place with less crime; or I would support a community initiative to take control of the crime situation in our neighbourhood."

suus syntyy monien asioiden yhteisvaikutuksesta. Yksi keskustelija kuvaa kouluttamattomien ihmisten mahdollisuuksia ongelmallisiksi. ”Koulutus, asuminen ja työttömyys pakottavat ihmisiä hakeutumaan töihin Etelä-Afrikan ulkopuolelle. Hallitus puristaa kouluttamattomia ihmisiä sellaiseen asemaan, joka johtaa huonoon suoriutumiseen.”[160]

Keskustelijoiden mielestä hallituksen pitäisi tiukentaa korkeakoulujen vaatimuksia. Yliopistoon ja sen läpi pääsee liian huonoin tiedoin. ”Nykyinen koulutusjärjestelmä päästää läpi, jos oppii 30 %, mikä tarkoittaa sitä, että joku, joka ei osaa 70 %:ia, voi mennä yliopistoon! Hallitus on tietoisesti luomassa yhteiskuntaa, joka pitää ihmiset heistä riippuvaisina; ja nämä oppijat pitävät heidät vallassa.”[161]

Turvattomuuden syy nähdään rikollisissa ulkomaalaisissa. Yksi keskustelija vuodattaa: ”Kotiseudun pitäisi olla turvallinen paikka, mutta Etelä-Afrikassa meillä on vakavia ongelmia turvallisuuden ja varmuuden suhteen. Esim. laittomat siirtolaiset – suurin osa niistä tulee Etelä-Afrikkaan syyllistyttyään vakaviin rikoksiin omassa maassaan, ja Etelä-Afrikka näyttäytyy heille turvasatamana. Tässä maassa piileksii terroristeja – kuinka voimme olla turvassa omissa kodeissamme? Laittomat maahantulijat käyttävät resurssimme, ja me saamme kärsiä.”[162]

Kiinnitetään huomiota myös siihen, että demokratia ei toimi kunnolla. ”Tuntuu siltä kuin eläisimme autokratiassa demokratian sijaan.”[163]

MILLÄ VALOKUVALLA ESITTÄISIT KOTISEUTUASI?

Virikkeen kysymys kääntyy keskustelijoiden mielessä kysymykseksi maaseudun ja kaupungin kotoisuudesta. Enemmän kannatusta saa maaseutu: ”Jään mieluummin maaseudulle.”

”Maaseutu rauhoittaa minua.”[164] Kaksi vastaajaa korostaa yksityisyyttä ja omaa rauhaa: ”Minä haluaisin oman maatilkun kaukaa kaikista muista.”

”Paras vaihtoehto olisi oma maatila tai palsta, missä voisi elää symbioottisesti ilman kaupungistuneita alueita.”[165]

Kaksi vastaajaa kannattaa kaupunkia, koska siellä on enemmän mahdollisuuksia: ”Pidän kaupunkialueesta, sillä siellä pääsy erilaisiin asioihin on helpompaa.”[166] Toinen vastaaja arvostaa turvallisuutta ja nimeää oman suosikkipaikakseen Merafongin naapurikaupungin: ”Haluaisin elää Potchefstroomissa. Olen kuullut ja kokenut, että Potchefstroomin poliisi ei ole korruptoitunut. Turvallisuus tulee minulle ensimmäisenä.”[167]

---

[160] “Education, housing and unemployment problems force people to apply for jobs outside of SA. Government tends to appoint uneducated people in positions which lead to mismanagement.”

[161] “The current education system allows a learner to pass with 30%, which means that someone that does not know 70% of his work can go to university! So the government is deliberately creating a society that will be dependent on them for survival, and these learners will keep them in power.”

[162] “The home should be a place of safety, but in SA we are in serious trouble when it comes to safety and security. E.g. illegal immigrants – most of them come to SA because they committed serious crimes in their own country and SA is seen as a safe haven. Terrorists hide in this country – how can we be safe in our houses? Illegal immigrants use our recourses and we are the ones that suffer.”

[163] “It feels like we are living in an autocracy instead of a democracy.”

[164] “I prefer to stay in a rural area.”
“A rural area will give me peace.”

[165] “I would like my own piece of land far from everybody else.”
“The best option would be to have your own farm or plot where you could live symbiotically free from urban areas.”

[166] “I prefer an urban area because you have access to things easier.”

[167] “I would like to live in Potchefstroom. I have heard and experienced that the police in Potchefstroom are not corrupt. Safety comes first for me.”

Juontaja palauttaa keskustelun takaisin suosikkivalokuvaan. Mitä kotiseutuasi esittävässä valokuvassa on? Tällä kertaa neljä keskustelijaa valitsee oikopäätä näkymän omasta kodistaan ja sitä kiertävästä aidasta.

– Aita taloni ympärillä.
– Aita minullakin – se osoittaa, että perhe on suojassa.
– Aita ja perhe.
– Taloni rakennelma, talotyyppi ja aita.[168]

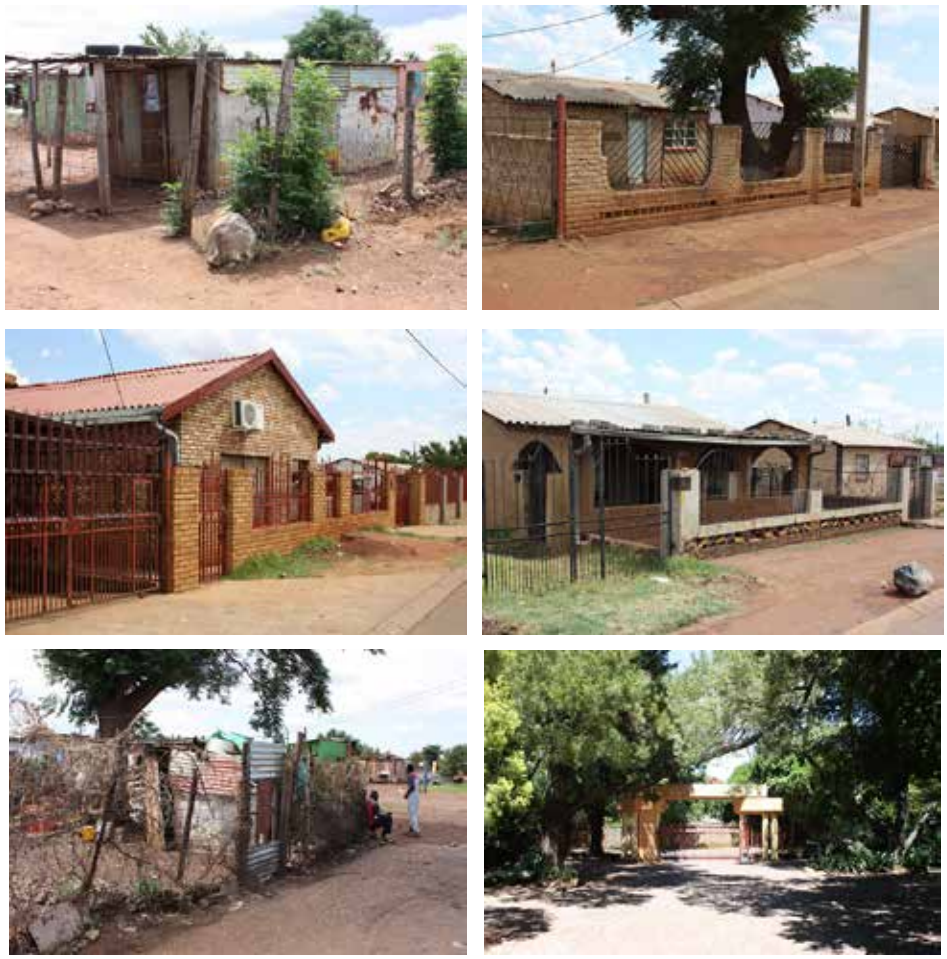

Etelä-Afrikassa kotitalon piiri ympäröidään aidalla.

[168] "Fencing around my house."
"Fencing also – it shows your family is protected."
"Fencing and family."
"Structure of my house, type of house and fence."

Jos kotiseutua ajatellaan henkilönä, kaikki vastaajat pysyvät tiukasti lähipiirissään. ”Veri on vettä sakeampaa”, selitetään. Osa nimeää useita henkilöitä. Mainitaan neljä kertaa äiti, kerran isä, kahdesti vaimo ja kerran tyttöystävä.[169]

LUONNONYMPÄRISTÖN KUVAKENTTÄ

Luontoa esittävän kuvakentän neljä valokuvaa ovat Suomesta (Nurmosta): latomaisema, joki, metsä ja suo. Keskustelijat etsivät kuvista mielellään opetuksia, vaikka sellaista tehtävänasettelua heille ei ole annettu.

Ensimmäisen vastaajan mieleen tulee ensimmäiseksi kehittymätön maaseutu, mutta hän tunnistaa kuvista myös monia rauhoittavia tekijöitä. ”Yksi kuva näyttää maalaiselta – kehittymättömältä. Puut muistuttavat ympäristöstä – se on hyvä suojan ja hapen vuoksi, jota saamme puista. Pato saa minut ajattelemaan rauhaa.”[170]

Toinen keskustelija näkee kuvissa kaivosteollisuuden ja hallitsemattoman asutuksen vaikutuksen. Hän saa heti kannatusta.[171] Neljäs tarkentaa, että vain yhdessä, metsää esittävässä kuvassa, ympäristöstä on huolehdittu. ”– – Ympäristöstä huolehtiminen on erittäin tärkeää. Kaikki kuvat puhuvat minulle ympäristöstä. Yhdessä kuvassa ihmiset huolehtivat siitä, toisessa [alhaalla vasemmalla] teollisuus on jättänyt ympäristön kunnostamatta.”[172]

Laiturilla onkiva lapsi nostaa esiin kysymyksen kierrätyksestä. ”Kalastava lapsi saa minut ajattelemaan, että tuolla on järjestetty kierrätys – puu, jolla hän istuu, on kierrätetty. Pähkinänkuoressa: meidän pitää huolehtia ympäristöstä.”[173] Toinen epäilee, että vesi on varmasti saastunutta. Puhuja luettelee, mitä näkee kuvissa: ”Oikea alakuva saa minut pelkäämään metsien tuhoutumista. Nyt se on vielä vihreää, ja puitakin on. Onkiva lapsi saattaa onkia saastuneessa vedessä. Ylhäällä vasemmalla näkyy ikään kuin kaadettua heinää, joka pitää syöttää lehmille. Alhaalla vasemmalla on ollut kaivostoimintaa, ja paikkaa ei ole koskaan alettu kehittää.”[174] Suo näyttää tuovan kaikkien mieleen huolen metsien häviämisestä. Kaivostoiminnan päätyttyä ei ole huolehdittu ympäristöstä.

[169] “Mother, wife or girlfriend in that order”
“Father – blood is thicker than water.”
“Mother.”
“My mom as well.”
“Wife.”
“My mom.”

[170] “The one picture looks rural – underdeveloped. The trees resemble the environment – that is good because of the shelter and oxygen that we get from the trees. The dam makes me think of tranquillity and peace.”

[171] “I see a mining sector and an informal settlement, maybe because I work in that industry.”
“I see an informal settlement that needs to be developed.” [Top left pic.]

[172] “Bottom right pic [trees] – very important to take care of the environment. All the pictures speak to me about the environment – there is one picture where people are looking after the environment, in another one the industry had left the environment without rehabilitating [bottom left].”

[173] “The kid that is fishing makes me think that there is recycling going on – the wood he is sitting on has been recycled. In a nutshell – we must look after the environment.”

[174] “The bottom right picture makes me fear deforestation. But now it is still green and the woods are still there. The kid that is fishing could be doing so in contaminated water. Top left – it looks like there was cutting of grass that must be fed to cows. Bottom left – mining activities took place there and that place was never developed.”

RAKENNETUN YMPÄRISTÖN KUVAKENTTÄ

Nurmolaisten rakennusten kuvissa (1. Nurmon kirkko, 2. Kivisaaren ostoskeskus, 3. Nurmon liikuntahalli, 4. Nurmon kotiseutumuseo) keskustelijat näkevät merkkejä kaupungistumisesta, enemmän kuitenkin kehittymättömän alueen tuotantoelämää. Edellisestä virikkeestä tuttu kuvien tunnistaminen jatkuu, vaikka se ei ole virikkeen varsinainen tarkoitus. Ensimmäinen puhuja luettelee: ”Ylhäällä oikealla [2]: teollisuutta ja aluekehitystä, voidaan sanoa kaupungistumiseksikin. Seuraava kuva [3] tuo mieleeni toimiston ja teollisuuden. Ylhäällä vasemmalla [ylh. vas. on kuva 1, puhuja saattaa kuitenkin tarkoittaa kuvaa 4] tuntuu hylätyltä ja kehittymättömältä. Viimeinen näyttää kirkolta – se on hieno kuva – vanha mutta klassinen.”[175] Kaikkien puheenvuoroista ei yksiselitteisesti ilmene, missä järjestyksessä he kuvia tarkastelevat. Esimerkiksi toinen keskustelija luettelee näkevänsä teollisuusalueen, ihmisasutusta, maatilan ja kaupunkialueen.[176]

Kirkon kuva saa ristiriitaisen vastaanoton. Sitä pidetään ”jonkinlaisena kirkkona”.[177] Edellä toisena lainattu keskustelija ei edes tunnistanut rakennusta kirkoksi. Tuttuuden tunnetta se herättää vain yhdessä keskustelijassa. Rakennusta pidetään kauniina, mutta myös kylmän näköisenä ja turmeltuneena. ”Näyttää siltä kuin se olisi sään vahingoittama. Siellä on liikaa lunta, ja se on tosi kylmä.”[178]

Ilmeisesti kaikki tunnistavat yhden kuvan maatilaksi (Nurmon kotiseutumuseo). Siinä nähdään ”maatila”, ”maaseutuun perustuvaa kotitaloutta”, ”maanviljelyä ja laiduntamista”.[179]

Yksi puhuja valitsee itselleen vain yhden suosikkikuvan oikeasta ylänurkasta (Kivisaaren ostoskeskus Nurmossa): ”Näen hyvin kehittyneen paikan. Haluaisin jäädä tuonne.”[180] Ostoskeskus edustaa muillekin ”kehitystä”. ”Tämä näyttää kehittyneeltä kaupunkialueelta.” Kuva miellyttää monia.[181] Samoja piirteitä nähdään myös viimeisessä kuvassa: kaupunkialue, toimistoja ja asuintaloja, insinöörien suunnittelemia rakenteita.[182] Yksi puhuja osuu vahingossa aika lähelle totuutta arvellessaan rakennuksia kunnan tai paikallishallinnon rakennuksiksi. Hän näkee siinä kaivostoiminnasta kertynyttä vaurautta: “Jos kaikki neljä kuvaa summataan: kehitys tapahtuu täällä kaivostoiminnan ja teollisuuden kautta.”[183]

Kehitys on keskustelijoiden mielestä hyväksi, mutta ympäristöstä on huolehdittava. Edellinen keskustelu maaseudusta ja kaupungista nostaa uudelleen päätään: ”Maalaiselämä antaa sisäistä rauhaa, palauttaa sinut sisäiseen rauhaan. Kaupungissa on liikaa häiriöitä, rikollisuutta, melua jne. Mieluummin asun maalla kuin kaupungissa, kunhan minulla vain on mahdollisuus saada kaupungista tarvitsemani.”[184]

---

175 “Top right – industrialization and development of areas, we can call it urbanization. The next one makes me think of office and industry. Top left feels abandoned and not developed. The last one looks like a church – it is a nice view – old but classic.”

176 ”I see an industrial area; the other one is human settlement; then this one looks like a farm; and the last one looks like an urban area.”

177 “… a church of some sort.”

178 ”This one looks like it was affected by the climate – there is too much snow & it is very cold.”

179 “This one looks like rurally-based households.”
“In the last one I see farming and grazing.”
”The bottom one looks like they are farming.”

180 “Top right – I see a well-developed place – I would want to stay there.”

181 “On the far right is development.”
”This one looks like a developed urban area.”

182 “This one is an industrial area – these are offices and houses.”
“Bottom right I see structural engineering.”

183 “The last one looks like local municipality or local government buildings. To sum all four pics up – development is taking place here through mining and industry.”

184 ”Living in a rural area gives you lots of inner peace. You return to inner peace. In an urban area there are too many disturbances – criminal activities, noise etc. I would prefer to live in a rural area before I live in an urban area, as long as I have the means of getting to the urban area whenever I want to.”

KULTTUURIYMPÄRISTÖN KUVAKENTTÄ

Seuraavan virikkeen kuvat on poimittu Etelä-Afrikasta. Ruoka, erityisesti Tlokwe-olut, iloiset ihmiset, ulkoilmakirkko ja oman sähköyhtiön logo poimitaan heti esille. Kokonaisuuteen suhtaudutaan silti hieman tunnustelevasti. Ensimmäinen puhuja muistuttaa ruuan vaaroista: ”Minä näen tässä terveysriskin: grilliruuan kuva saattaa näyttää hyvältä, mutta siinä on paljon kolesterolia. Alkoholiakin voi olla liikaa.”[185]

Omaan kotoisuuteen sisällytetään erityisesti kuvakentästä välittyvä kulttuurinen ilo ja ylpeys. Sitä nähdään sekä juhlivassa jalkapalloyleisössä että jumalanpalveluksessa, joka tunnistetaan ”Shemba-kirkoksi”. Moni tuntuu lukevan eri tavoin iloitsevat ihmiset yhdeksi ilmiöksi. ”Kuvissa näkyy iloisia ihmisiä ja myös kirkko ja ihmisiä jumalanpalveluksessa puiden katveessa. Näen myös perinteisiä Zulu-tanssijoita.”[186] Myönteisiksi luetaan ylipäätään ”kulttuuri ja perinne”, joita saa ylpeänä harjoittaa.[187] Ne näkyvät muun muassa urheilumenestystä juhlittaessa: ”Tämä kuva esittää juhlivaa jalkapallojoukkuettamme – vaikka rugby-joukkue pärjää kyllä tällä hetkellä paremmin. Tämä toinen kuva saa minut ajattelemaan, että jokaisella maalla on kulttuurinsa – se on suurenmoista – kannatan sitä. Kulttuuri on lähellä sydäntäni!”[188]

Ushembe nobunazaretha -kirkon luonnontemppeli on rajattu valkoisella maalilla. Se on toisille kotoisa, toisille vieras.

[185] “I see a health hazard here – the picture of the barbeque might look good, but there will be lots of cholesterol. The alcohol can also be too much.”

[186] “At the bottom I see a happy nation.”
“In the last picture I see what looks like a “Shemba” church.”
“The other picture shows happy people; and also a church with people that worship under these trees. I see traditional Zulu dancers.”

[187] “The last picture speaks of culture and tradition.”
“At the top I see a proud person being able to practise their culture and custom.”

[188] “This picture shows celebrating our soccer team, although the rugby team is doing better than the soccer team at the moment. This other picture makes me think of every country’s’ culture – its manjifique – I support it. This culture is close to my heart.”

Ulkoilmakirkko ei ole kaikkien mielestä myönteinen asia: "Minä näen luonnonalueen, joka on muutettu jumalanpalveluspaikaksi."[189] Lausahduksessa kalskahtaa menetyksen sävy, eikä puhuja jää ajatuksensa kanssa yksin. On toinenkin keskustelija, jolle ulkoilmakirkko ei ole niinkään jumalanpalvelus vaan yksinkertaisesti puistoalue, joka tuo mieleen myös huolta: "Puiden kuva tuo mieleeni puiston. Tällä hetkellä tarvitsemme puita ilmastotilanteen ja otsonikerroksen vuoksi enemmän kuin koskaan."[190]

Ruoka on kolmas kulttuuriperintöön liittyvä iloinen asia. Se on hyvinvointia, edistystä: "Minulle liha merkitsee, että ihmisten ei enää tarvitse elää köyhyydessä."[191] "Minä rakastan grillijuhlia"[192], tiivistää yksi osallistuja omat tuntemuksensa.

Eskom-sähköyhtiöön suhtautuminen on ristiriitaista. Useimmille Eskom on yhtä kuin ongelma, mutta se on myös kehityksen avain koko maan sähköistäjänä. Puheenvuorot ovat paljastavia:

"– – Eskom on maassamme vakava ongelma. Ilman Eskomia ei voi olla kehitystä, ilman sitä ei voi olla investoijia. Pähkinänkuoressa Eskomin ja hallituksen pitää yhdistää ongelmansa tai eivät saa mitään toteutetuksi."[193]

"Eskomin pitää rakentaa lisää voimaloita."[194]

"Eskom – Liiketoimintaa ei voi olla ilman sähköä. Tutkimus tai lääketeollisuuskaan eivät pärjää ilman."[195]

"Eskom – ilman sähköä emme ole mitään."[196]

"Eskom tarjoaa meille mahdollisuuden nykyaikaistua ja pitää yhteyttä ulkomaailmaan."[197]

Toinen tunteita herättävä aihe on Tlokwe. Siinä nähdään sekä itselle tärkeää kulttuuriperintöä että alkoholisoitumisen uhka. Tuomiot ovat jyrkkäsanaisia: "– – se [olut] tappaa ihmishengen."[198]

"Alkoholi ei ole hyväksi. Se tuhoaa."[199] Kaikki eivät ole yhtä tylyjä: niin grilliherkut kuin olutkin kuuluvat juhlahetkiin. "Olut ja grilliruoka voivat antaa juhlan tunteen, mutta alkoholi voi olla ongelma."[200] Yksi puhuja kiinnittää huomiota vanhan käsityötaidon häviämiseen tälläkin kulttuurin saralla: "Ennen Tlokwe pantiin kotona. Nyt se on massatuotantoa."[201]

Loppupäätelmänä yksi keskustelija haluaa koota kaiken edellä sanotun: "Kaikki nämä kuvat kertovat kotiseudusta – siitä, mihin kuulut ja missä olet; et löydä sitä mistään muualta maailmasta. Se esittää kaikkea, mitä meissä, kulttuurissamme ja kodeissamme on, keitä me olemme, meidän syvintä olemustamme, juuriamme."[202]

---

189 "I see a natural area turned into a place of worship."
190 "The picture of the trees makes me think of a park. We need trees more than ever at this moment because of the ozone layer and the climate conditions."
191 "The meat means to me that people are no longer living in poverty."
192 "I love barbeques."
193 "I see a picture of Eskom – that is a serious problem in our country, there can be no development without Eskom, there can be no investors without it. In a nutshell Eskom ja the government needs to fix their problems or none of the other things can happen."
194 "Eskom needs to build more power stations."
195 "Eskom – there can be no business without electricity. No research or medical industry can happen without it."
196 "Eskom – without electricity we are nothing."
197 "Eskom provides us the means to be modernized and to communicate with the outside world."
198 "I want to begin with the beer – it kills the human spirit."
199 "Alcohol is not good. It will destroy you."
200 "The beer and barbeque gives a good feeling of celebrating, but alcohol can become a problem."
201 "Tlokwe beer in the olden days were home brewed. Now it is mass fabricated."
202 "All of these pictures are of "home" – where you belong, where you stay, you will not find it anywhere else in the world. It represents everything about ourselves, our culture, our homes, who we are, our essence, our roots."

KOTISEUDUN UUDET ASUKKAAT

Kysymys 'mitä uusi asukas voi tehdä kotoutuakseen', toimii hyvin virikkeenä. Keskustelijat ovat selvästi miettineet tätä asiaa, sillä ohjeita tulee kuin apteekin hyllyltä: Uusien asukkaiden on noudatettava sääntöjä.[203] On ymmärrettävä paikallista kulttuuria.[204] "Etelä-Afrikka on monikulttuurinen yhteiskunta, esim. Zulut, Xhosat, Tswanat. Kun olet uudella alueella, sinun on tehtävä töitä kielen, kulttuurin ja perinteiden ymmärtämiseksi, ettet loukkaa ketään, sillä kulttuurisia esteitä on. Uskonnollakin on iso merkitys: muiden uskontoa pitäisi kunnioittaa."[205]

Se, mikä sopii yhdelle, ei välttämättä sovi sinulle. "Jotkut ryhmät harjoittavat rastafariaa. Marihuanan polttaminen on sallittua heidän uskonnossaan. Sen avulla kytkeydytään spirituaaliselle tasolle. Keskinäinen kunnioitus ja suvaitsevaisuus saavat tuntumaan kodilta. Kaikki, mitä kohtaat uudessa paikassa, ei sovi sinulle, mutta sinun on kuitenkin kunnioitettava heidän elämäntapaansa."[206]

Yksi osallistuja antaa uusille tulijoille yleisen, kolmiosaisen ohjeen: 1. maassa maan tavalla, 2. sosialisoidu, 3. älä tallo varpaita.[207]

Kaikilla tuntuu olevan oma iskulauseensa tähän virikkeeseen: "Kunnioita yhteisöä ja ymmärrä asemasi."[208] Tähän ajatukseen liittyy myös kunnioitus: "Varmista, että ymmärrät kommunikoida korrektisti itseäsi vanhempien henkilöiden kanssa."[209] Yksi keskustelija selittää sanojen '*listen*' (kuunnella) ja '*silent*' (hiljainen) merkitystä korostaakseen kuuntelemisen tärkeyttä. Jokaisella paikalla on omat toimintatapansa, joihin on ensin rauhassa tutustuttava. "Sanotaan, että sanoissa '*listen*' [kuunnella] ja '*silent*' [hiljainen] on samat kirjaimet, mutta kaksi eri merkitystä. Sinun pitää tutustua paikkaan, ennen kuin menet sinne; ja sitten kun olet siellä, sinun on opittava muilta, kuinka he toimittavat asioitaan. Sinun pitää siis olla hiljaa ja tarkkailla, jotta tietäisit, kuinka heitä lähestytään sitten, kun se aika on."[210]

HASARDIKUVASARJA

Neljäs kuvakenttä esittää uhkaavia tilanteita: karstivajoama, maankaatopaikka ja tulipalo. Kuvassa palaa naapurikunnan kirjasto, mutta sitä ei kukaan tunnista. Sen sijaan herää muistoja omista kokemuksista. "Valitsen yhden kuvan, koska se tuo mieleeni hyvin henkilökohtaisen muiston: Palava talo – minä olen joutunut tuollaisen uhriksi. Hallitus, jonka

[203] "If a new resident shows respect and abide by the rules and regulations of this country and especially of that area eg. That municipality."
[204] "The new person must make an effort to understand the local culture. They must find out from local residents about rules regarding what to do & not to do."
[205] "SA is a multicultural society, eg. Zulus, Xosas, Tswannas. When you are new in an area you must make an effort to understand the language, culture and traditions, because there are cultural barriers, so that you do not offend anyone. Religion also plays a major role – people should respect each other's religion."
[206] "Some ethnic groups are practising "Rastafarians". The fact that they smoke weed is allowed in their religion, it is a way to connect on a spiritual level. So mutual respect and tolerance will make you feel at home. Not everything that you find in a new place is going to suit you, but you will have to respect their way of living."
[207] "Three things newcomers must do: (1) when you are in Rome do what the Romans do; (2) socialize with the people in the community, whether their culture differs from yours or not; (3) don't trample on too many toes because you might hate the place."
[208] "Respect the community and understand the situation that you are in."
[209] "Make sure you understand the correct way to communicate with people that are older than you."
[210] "They say "listen" and "silent" are the same letters, but it has two different meanings. You should research a place before you go there, but once you get there you need to learn how they go about doing things. So you need to be "silent" to observe people, so that when you approach them you will know how to approach them."

pitäisi palvella minua, jätti palvelematta. – –"[211] Puhuja viittaa samaan tapaukseen, josta kertoi jo aikaisemman virikkeen kohdalla. Muut moittivat oman palolaitoksen heikkoa varustusta. "Eihän paikallisella palokunnallamme ole edes ajoneuvoa. Eipä siis yllätä, että kuvassakaan ei ole paloautoa taltuttamassa tulta."[212] Keskustelijat tuntuvat pitävän selvänä, että kuvan tulipalo on omalta kotiseudulta.

Kuvat vievät keskustelijoiden ajatukset tulevaisuuteen. Kokonaisuutena katsottaessa niitä yhdistää huoli turvallisuudesta. "Näkyy palava rakennus muttei sammuttajia. Näkyy ihmisiä katsomassa johonkin, joka näyttää vajoamalta. Tuo on kyllä turmioksi! Sitten näkyy vartioimattomia maakasoja. Tuntuu ikävältä. Miten voin ollaonnellinen katsellessani näitä mahdollisia tulevia onnettomuuksia?"[213]

Vaarallinen karstivajoama vesitornin edustalla Khutsongissa.

Maanvarastoinnissa nähdään jälleen kaivostoiminnan jälki. Se saa keskustelijat pohtimaan myös kunnan toimintatapoja. Se kaavoittaa liian lähelle jätekasoja. "Tuo maakasa viittaa kaivostoimintaan, ja se taas viittaa terveysongelmiin, varsinkin syanidimyrkytykseen. Kunnan rakentama uusi laajennus ei ole edes kilometrin päässä syanidivuoresta. Tämän kaupungin paloturvallisuusjärjestelmä on hyvin, hyvin heikko."[214]

Kolmea kuvaa yhdistävänä otsikkona mainitaan luonnon tasapainon rikkoutuminen ja syyttävä sormi osoittaa kaivostoimintaan. Sekä hallitukselle että kaivosyhtiöille luetellaan velvoitteita: "Kaivoksen on otettava vastuu liejukasoista. Kaivamisen päätyttyä heidän pitäisi kunnostaa ympäristö. Hallituksen on otettava vastuu palotoimesta. Tuo viimeinen kuva näyttää kaivoksen aiheuttamalta vajoamalta."[215]

---

[211] "I will pick one picture because it brings back a very personal memory. The burning house – I was a victim of this. The government that was supposed to serve me, failed to do so. Our government demands of us to pay tax but they don't serve us."

[212] "Our local fire station does not have a running vehicle, so I am not surprised that there is no fire engine on that picture to put out the fire."

[213] "I see a burning building with no firefighters. I see people looking over something that look like a trench – that is disastrous. Then I see a tailings dam that are unattended. It makes me feel uncomfortable, how can I be happy to see these potential future disasters?"

[214] "The picture of the tailings dam indicates mining and that indicates health problems, especially cyanide poisoning. The new extension the municipality are building is not even a kilometre from a cyanide mountain [tailings dam]. The fire security system in this town is very very poor."

[215] "I see these three pictures as a balance of nature. The mine has to take responsibility for the slimes dam. After mining they should rehabilitate the environment. The government must take responsibility for the fire departments. The last picture looks like a sinkhole related to the mine."

Osasyyllisiä onnettomuuksiin ovat myös piittaamattomat ihmiset, jotka rakentavat vaarallisille paikoille, kuten myrkkyjäämiä sisältävien jätekumpujen viereen ja kurkkivat henkensä kaupalla karstivajoamiin. Jopa tulipalon kaltaisiin onnettomuuksiin voidaan jossain määrin varautua.[216]

KOTISEUDUN MUUTTUMINEN: MIKÄ ON MUUTTANUT KOTISEUTUASI TAI JOPA TUHONNUT SITÄ

Edellisen kuvan aiheet ovat yhä keskustelijoiden mielissä. Ehkä siksi ensimmäisenä mainitaan palokunnan lopettaminen. Vasteajat ovat nykyään liian pitkät. ”Tulipalon kuva panee ajattelemaan kaikkia niitä laittomia sähkövirityksiä, joita menee hökkeleihin. Siinä on ison tulipalon vaara, sillä mistä tahansa voi leimahtaa kaikki hökkelit hävittävä palo. Paikallista paloasemaa tai mitään ajopelejä ei enää ole. Tästä aiheutuu suoraa haittaa kodeille, sillä heidän [palokunnan] vasteaikansa ovat liian pitkät. Minä otan sen hyvin henkilökohtaisesti – siis paloaseman sulkemisen.”[217]

Kaivokset saavat niskaansa varsinaisen ryöpyn: ”Minä syytän kaivoksia siitä, etteivät ne korjaa jälkiään lopetettuaan, sillä he saastuttavat vetemme, eikä se vahingoita pelkästään ihmisiä vaan myös karjaa; se myös rajoittaa meitä edistymästä elämässä. Vedessä on säteilyä, mutta useimmat ihmiset eivät ymmärrä, mitä varoituskyltit tarkoittavat – mikäli kylttejä on asetettu. He käyvät kalassa, tai lapset leikkivät vedessä.”[218]

Hyvänä kakkosena seuraa paikallishallinto, ja sitä ruoditaan vielä pitemmin sanakäänteen. Edellinen puhuja jatkaa: ”Koska paikallishallinto ei tee sille [vesien saastumiselle] mitään, vastuu jää paikallisyhteisölle. Meihin se vaikuttaa ihan suoraan. Nykyhallituksen täytyy ottaa tästä vastuu.”[219]

Jonkun mielestä suurin muutos on tapahtunut hallinnon rakenteissa: päätöksentekijät eivät enää ole yhtä osaavia kuin ennen. Jälleen toistetaan lukutaidottomuuden aiheuttama ongelma: ”– – korkeissa asemissa on lukutaidottomia ihmisiä, jotka eivät tee töitänsä, koska osaaminen puuttuu. Meitä johtaa henkilö, jonka lukutaito ei johtamiseen riitä. Siitä syystä meillä on ongelmia johtamisessa, rahoituksessa, vallankäytössä, vesihuollossa jne.”[220]

Mielipide saa heti kannatusta. Keskustelijoista tuntuu, että nykyhallinnon aikana poliittisesti sopiva ohittaa pätevämmän. ”Samaa mieltä. Kun nykyinen hallitus otti vallan, se potkaisi pihalle kaikki osaavat ihmiset ja korvasi poliittisilla nimityksillä.”[221] Kolmaskin keskustelija

[216] ”People will build houses next to that cyanide mountain which poses a very serious health threat. It is a health hazard to these young people looking into that size sinkhole. The last picture has no mechanism to combat the fire – explosions may take place.”

[217] “The picture of the fire makes me think of all the illegal electric connections that goes into the shacks – that is a big fire hazard because anything can ignite a fire which can destroy all of the shacks. And there is no longer a local fire station or any vehicles, so we are directly affected in our homes because their response times will be too long. I take it very personal – the fact that the fire station has been closed.”

[218] “I blame the mines for not rehabilitating when they close down, because they contaminate our water, which affect not only the people but also the livestock, and that inhibits progress for us in life. You will find radiation in the water, but most people – even if signs are being put up – do not know what the signs mean, and they go fishing there or kids play in the water.”

[219] “Because the local government is not doing anything about it, the responsibility falls back onto the local community, so it affects us directly. The present government must take responsibility for this.”

[220] ”I think the changes that the government made is what affects me mostly, is the changes within the government structure – illiterate people in high positions that do not do their jobs due to lack of knowledge. We are being led by a person who is not literate enough to lead, that is why we are having problems with management, finance, power, water etc.”

[221] ”I agree – when this current government took over they kicked out all of the knowledgeable people and replaced them with political appointees.”

vahvistaa väitteitä omilla kokemuksillaan. Hän viittaa epävakaaseen maaperään: hallitus rakentaa koteja liian lähelle karstivajoamia. “Minäkin olen samaa mieltä. Tässä yksi esimerkki, miten minulle kävi: Hallitus rakentaa tukiasuntoja sinne, missä asun. He tekivät noin 50 taloa vajoamisherkäksi tiedetylle alueelle; kaikki nuo talot menetettiin karstivajoamien vuoksi. Puhuja on vakuuttunut, että näin tapahtui, koska lukutaidottomat ja epäpätevät ihmiset olivat päättävissä asemissa. Maapohjan turvallisuuden selvittänyt arvioija oli pätemätön, pikemmin poliittisesti kuin taitojensa perusteella nimitetty.”[222]

Keskustelijoiden mielestä tilanne on kehittynyt entistä huonommaksi. Asutusohjelmassa on ongelmia. Uudet talot ovat pienempiä ja uudet asuinalueet huonompia kuin vanhat. Sekä laatu että määrä laskevat. ”Asiat kehittyvät huonosta pahemmaksi. Edellinen hallitus järjesti ihmisille parempia taloja – talot ovat muuttuneet nelihuoneisista yksihuoneisiksi. Ihmisiä siirretään epävakaille alueille, kuten karstivajoamien liepeille.”[223]

Kaivokset nähdään osasyyllisiksi tähänkin kehitykseen. ”Olen samaa mieltä asutusohjelmasta – laatua ja määrää ei voi verrata. Edellinen hallitus teki sen, mitä teki, tutkimuksen pohjalta. Khutsong perustettiin 1958. Laajennus 4 [eli uusi asuinalue], tehtiin vajaat kaksi vuotta sitten, mutta se on jo hajoamassa. Karstivajoamien annetaan olla, kenties tarkoituksena on nyhtää rahaa kaivoksilta.”[224]

MITKÄ TEKIJÄT EIVÄT SAA MUUTTUA

Keskustelijoiden kotoisuuden tärkein alue näyttää olevan kulttuurinen ympäristö. Se kirvoittaa nopeasti ajatuksia:

– En halua, että kulttuuriani muutetaan.
– Samaa mieltä. Se on asia, josta ihmiset tässä maassa erottaa.
– Olen samaa mieltä kulttuurista, mutta tahdon lisätä myös ’kodin perusarvot’.[225]

Valtion, kulttuurin ja perheen arvot ovat viimeisen puhujan mielestä nykyään usein ristiriidassa. Seuraa monilla esimerkeillä ryyditetty keskustelu siitä, kuinka yhteisön tai perheen kulttuuriset normit ovat vaarassa joutua selkkaukseen valtion lanseeraamien uusien normien, esimerkiksi lasten oikeuksien kanssa. ”Minusta monet ihmiset eivät ymmärrä demokratiaa. Minun kulttuurissani on demokratia, mutta silläkin on rajat. En voi tehdä kaikkea, minkä hallitus minulle sallii omassa talossani. Minulle tulee ongelmia, jos toimeni eivät ole linjassa kulttuurini ja talon sääntöjen kanssa. Lasten oikeudet ovat hyvä esimerkki. Vanhemmilla ei

[222] ”I also agree – here is an example of how it affected me – where I live the government are building RDP houses. They built about 50 houses on a known sinkhole-prone area and those houses were all lost due to the sinkholes. This happened because illiterate and incompetent people were in the positions. The assessor that had to do the study on the land safety was incompetent, and a political appointee rather than a qualified person.”

[223] “Things are going from bad to worse. Previous government provided people with better houses – houses went from being 4 room houses to 1 room houses. People are also being moved to unsafe areas, e.g. next to tailings dams.”

[224] “I agree about the housing – one cannot compare the quality and quantity. The previous government did what they did based on research. Khutsong was formed around 1958. Extension 4 (new township) was built less than 2 years ago but it is already falling apart. Sinkholes are left on purpose, perhaps to extort money from the mines.”

[225] “I don’t want them to change my culture.”
“I agree – it’s the one thing that separates everyone in this country.”
“I agree with culture, and I want to add “the ground rules at home”.”

lain mukaan enää ole oikeutta lyödä lasta rangaistukseksi, mutta se aiheuttaa kunnioituksen puutetta omassa talossani."[226]

Keskustelijat ihmettelevät, kuinka 12-vuotias tyttö saa olla sukupuoliyhteydessä tai tehdä laillisesti abortin ilman, että hänen vanhempiensa tarvitsee tietää asiasta. Keskustelijoiden mielestä kodin perussääntöihin ei saisi ulkopuolelta kajota.[227] Jonkun mielestä demokratia on muuttanut liikaa jo kulttuuria. "– – Arvostetaanko tässä maassa liikaa demokratiaa? USA:kin on demokratia, mutta enpä luule, että he sallivat 12-vuotiaille tällaisia asioita. Miehenä en kannata homoja enkä lesboja – sellainen on uskontoni vastaista – mutta hallitus sallii sen."[228]

Puhujan mielestä Etelä-Afrikassa demokratia on viety liiallisuuksiin. Hallitus yrittää pitkittää valtaansa toteuttamalla sellaisia hankkeita, jotka ovat suurimmalle osalle mieluisia. "– – Jotkut hallituksen muuttamista laeista ovat vaikuttaneet siihen, miltä kotiseutuni tuntuu, ja loukanneet oikeuksiani ja kulttuurintajuani yksilönä ja yhteisön jäsenenä."[229]

Yhtenä esimerkkinä otetaan esille ajatus naispresidentistä. Sitä pidetään vaikeana. Keskustelijat ihmettelevät, miksi pitäisi saada nainen presidentiksi? Ei USA:ssakaan ole ollut. "– – Meidän maassamme siihen painostetaan. En sano, että en haluaisi naista presidentiksi, mutta en usko että sellainen toimisi."[230] Toinen keskustelija muistuttaa, ettei ajatus toiminut Margaret Thatcherin Englannissakaan. "ANC ei tue naista presidentiksi. Edellinen presidentti [Mbeki] joutui eroamaan tämän vuoksi. Hän päätti, että naisen pitäisi johtaa meitä kaikkien miesten sijasta, mutta kukaan ei ollut samaa mieltä. Ei edes hänen oma puolueensa. Hän oli asiaan perehtymätön mies, eikä kulttuuriamme pidä muuttaa korottamalla sellaisia miehiä – tai naisia – hallitsemaan."[231]

[226] "I think a lot of people don't understand democracy. In my culture we have democracy but it has limitations. I cannot do whatever the government tells me I am allowed to do in my own house – I will have problems if it is not in line with my culture and house rules. Children's' rights are a good example – parents are, by law, not allowed to hit a child as punishment anymore, but that creates disrespect in the home. I do not want anybody to take away my right to discipline my child as I see fit inside my own house."

[227] "E.g. children of 12 may have an abortion without even telling their parents. Laws should not be changed that brings disunity into the home and family. The state seems to change things to get more votes."
"Another example of that is – in our culture it says that we should have children when we are married, but the government is saying that a 12 year old girl can have intercourse and abortions."

[228] "That brings me to a question – is democracy overrated in this country? USA is also a democracy, but I don't think they allow a 12 year old girl these things. As a man I don't support gays and lesbians, it is against my religion, but our government allows it."

[229] "Democracy seems to be exaggerated in SA, the government seems to try to find things to stay in power by way of popularizing things. I.e. some of the laws that this government has changed affect my feeling of home and my rights and my sense of culture as an individual and as a community."

[230] "The USA have had a democracy for centauries and has never had a woman president – in our country they are pushing for it, I am not saying I don't want a woman as a president, but I don't think it will work."

[231] It did not work with Margaret Thatcher in England. The ANC does not support a woman for president; the previous president was fired for that. He took that decision that a woman should lead us, on behalf of all us men, and nobody agreed; not even his own party. He [Mbeki] was an un-initiated man, so our culture must not be changed by bringing in an un-initiated man, or a woman, to rule.

KESKUSTELUKUVAUS 3

PRIMARY SCHOOL DE BEER 18.11.2015
KESKUSTELIJOINA NELJÄ KOULUN TYTTÖOPPILASTA

Virikekeskustelu pidettiin luokkahuoneessa. Tytöt istuivat rinnakkain etupulpeteissa, ja virikkeet heijastettiin valkokankaalle. Juontaja johti keskustelua luokan edestä, opettajan paikalta. Koska aikaa oli käytettävissä vain yksi oppitunti, virikkeistöä tiivistettiin. Ilmakuvista näytettiin vain yksi, Welverdiend, joka on lasten oma asuinympäristö.

De Beerin alakoulu Welverdiendissä.

WELVERDIEND ILMAKUVASSA

Lasten oma koulu sijaitsee Welverdiendissä, mutta kuvasta puhutaan kuin vieraasta paikasta. On mahdollista, että sitä ei tunnistettu. Paikat näyttävät ilmasta päin toisenlaisilta. Keskustelu keskittyy yksinomaan tilan ahtauteen. Kuvan talot olivat koululaisten mielestä ”liian lähellä toisiaan” ja ”liiaksi yhteen kasautuneita.”[232] Lapset kertovat, että heidän koulussaan on hyvin tilaa. ”Jotkut koulut ovat paljon meidän kouluamme pienempiä, mutta niissä on lapsia kymmenen kertaa enemmän kuin tässä koulussa.”[233] Ahtaimmat koulut sijaitsevat mustien asuma-alueilla. De Beerin alakoulussa on enimmäkseen valkoisia oppilaita.

[232] “The houses look too close together.”
“Some of the places look too clustered together.”
[233] “Some of the schools are a lot smaller than our school, but there are a lot more pupils in the schools. One of the schools has 10 times more children than this school.”

Kerrotaan, että joissain paikoissa luontoa, esimerkiksi puita, on enemmän ja taloja vähemmän.[234] Luonto merkitsee puhtautta ja raikasta ilmaa: ”minua pelottaa, jos talot ovat liian lähellä toisiaan, sillä se ei ole minusta kivaa. Tuntuu kuin ei olisi tarpeeksi happea.”[235] Kuvan tiivis rakentaminen herättää epäilyjä myös murtovarkauksien mahdollisuudesta, vaikka kaikki talot onkin aidattu. Turvallisuus on lapsille tärkeä asia: ”Minuakin vähän pelottaa, sillä jos joku murtautuu läheiseen taloon, ne voivat helposti hypätä muurin yli, ja sitten ne ovatkin sinun pihallasi. Turvajärjestelyistä tulee tärkeä kysymys.”[236]

MIKÄ TEKEE KODISTA KODIN?

Ensimmäinen keskustelija mainitsee samassa vastauksessa oman kotitalon, ystäviensä talon ja isovanhempiensa talon, mutta korostaa oman kotinsa erityisyyttä. Siellä kodintunne syntyy omien vanhempien läsnäolosta ja siitä, että tietää tavaroiden paikat. ”Tunnen parhaiten olevani kotonani omassa talossani, en ystävän tai isoäitini talossa, sillä omassa talossani tunnen kaikki asiat ja siellä näen vanhempiani.”[237]

Toinen keskustelija nostaa esiin ilmapiirin. Kotona on turvallista; kotini on linnani. ”Pidän kodin tunnelmasta; kukaan ei tappele eikä ilkeile toisille. Taloni tuntuu linnalta.”[238]

Kaikki itselle tärkeät jutut ovat kotona, ja se on hyvä sellaisenaan. ”Taloni tuntuu kotoisalta, koska perheeni ja tärkeät tavarani ovat siellä. Se ei kaipaa mitään lisää.”[239] Kotona voi olla oma itsensä: ”– – Minä todella pidän perheestäni. Minullakin on omat juttuni, eikä minun tarvitse ujostella pyytää, jos tarvitsen jotakin.”[240]

VALOKUVIA KOTISEUDUSTA

Siirrytään omaa kotiseutua kuvaaviin valokuviin. Juontaja kysyy ensin, mistä alueesta ottaisit kuvan? Kolme neljästä mainitsee oman kotinsa. Ensimmäinen korostaa erityisesti pihaa.[241] Toinen levittää kuvansa vähän laajemmalle kodin ympäristöön.[242] Seuraava vastaaja ottaisi kuvan meren rannalta. Hän nimeää myös paikan: ”Läheltä merta – ehkä Durbanin läheltä.”[243] Yksi kertoo, että hänellä on kuva-aiheeksi kaksi suosikkia; molemmissa näkyisi omaa perhettä: ”Minulla on kaksi paikkaa: täällä kotona ja merenrannalla myös, sillä minulla on perhettä molemmissa paikoissa.”[244]

[234] “Some places have got a lot of trees and fewer houses.”
[235] “If the houses are too close together it makes me scared because it is not nice for me and it feels like there is not enough oxygen.”
[236] “I also feel a bit scared because if somebody burgles a house close to you, they can simply jump over the wall and then they are in your yard too, so security becomes an issue.”
[237] “I feel most at home in my own house, not in a friend’s house or at my grandmother’s house, because I recognize everything in my house and I see my parents there.”
[238] “I like the atmosphere in my house because nobody is fighting, and we are not nasty towards each other, and my house feels like a castle.”
[239] “My house feels homey because my family is there and I have got my own stuff. I don’t have to ask for stuff to make it better.”
[240] “I feel at home in my house because I really like my family. I also have my own stuff, and I don’t have to be shy to ask for something.”
[241] “In my yard at home.”
[242] “In my area (environment).”
[243] “Close to the sea – maybe close to Durban.”
[244] “I have two places – here at home and also at the seaside because both places I have family.”

Juontaja laajentaa ajatusta: Entä jos kuva esittää asiaa, joka tuntuu sinusta kaikkein kotoisimmalta. Sen ei tarvitse olla paikka. Mitä kuvaan tulisi? Kannatusta saavat oma perhe, kotieläimet sekä nukkekoti:

– Neljä koiraani.
– Perheeni ja eläimeni.
– Nukkekodin perheeni.
– Perheeni ja koirani.[245]

Kun kehotetaan nimeämään joku kotia tai kotiseutua luonnehtiva henkilö, vastaukseksi luetellaan kolme kertaa äiti ja kerran sisko.[246]

LUONNONYMPÄRISTÖN KUVAKENTTÄ

Luonnonmaisemat herättävät koululaisissa lähinnä pelonsekaisia mielikuvia, vaikka keskustelijoiden ajatukset kulkevat ihan eri polkuja. Metsäkuvassa ”happea on tarpeeksi, mutta puut ovat liian tiuhassa.”[247] Toinen keskustelija tukee käsitystä: “Minä pidän kuvasta 3 kaikkien puiden takia, mutta se pelottaa silti vähän, koska puut ovat niin lähellä toisiaan.”[248] Juontaja tiedustelee, ovatko lapset nähneet näin tiheitä metsiä kotiseudullaan. ”Kyllä. Olen ollut tuollaisessa paikassa. Siellä missä asun, ei ole paljon puita.”[249] Kuvaa ei siis pidetä aivan vieraana, vaikka omassa kotiympäristössä tällaista ei olisikaan.

Juuri avoimuutensa vuoksi suokuva on enemmän jonkun osallistujan mieleen: “Minä pidän kuvasta 4 [suo ja pitkospuut], koska se on avointa tilaa, ei sankkaa metsää, missä näkee tuskin mitään.”[250]

Laiturilta onkivaa lasta pidetään hieman outona: ”Minusta tuntuu, että kuvan 2 lapsi elää puserruksissa. Avointa peltomaata ei ole.”[251] Toista keskustelijaa tämä kuva miellyttää; hän näkee siinä yhtymäkohtia oman tätinsä maatilaan. Laiturin ja joen hän tulkitsee patoaltaaksi: ”Kuva 2 vie ajatukseni kotiseudulle, sillä tätini maatilalla oli pato ja serkkuni tahtoi aina kalastella siellä.”[252] Toinen keskustelija torjuu kuvan juuri veden vuoksi: ”Minä pelkäisin putoavani altaaseen.”[253]

Yksi lapsista pitää kaikkein miellyttävimpänä peltomaisemaa, koska se muistuttaa häntä omasta kotitalosta.[254] Toisen mielestä paikka on liian kuiva ja kuitenkin liian lähellä jokea. ”Minä en pidä 1. kuvasta; se näyttää kuivalta ja on lähellä patoa.”[255] Jostain syystä hän päättelee, että pojan onkipaikka on lähellä ensimmäisen kuvan maisemaa.

Jos kuviin lisättäisiin jotakin, niissä nähtäisiin mielellään vihreää ruohoa tai kenties silta joen yli.[256]

---

[245] ”My four dogs.”
“My family and my animals.”
“My family inside my dolls house.”
“My family and my dogs.”
[246] “My mom.” “My mom.” “Its difficult… My mom.” “My sister.”
[247] ”There is enough oxygen but the trees are too much on top of each other.”
[248] “I also like picture 3 because of all the trees, but it scares me a bit because the trees are too close together.”
[249] “Yes I have been to a place like that; and there are not many trees around where I stay.”
[250] “I like picture 4 [a swamp with a walking trail] because it is an open space, not like in a thick forest where you almost can’t see the sky.”
[251] “Picture 2 makes me feel like the child is living in cramped spaces, there is no open area of field to move in.”
[252] “Picture 2 makes me think of home because my aunt’s farm had a dam and my cousin always wants to fish there.”
[253] “I’d be scared to fall in the dam.”
[254] “And I like picture 1 – it makes me think of my house.”
[255] “I don’t like picture 1 – it looks dry and it is close to the dam.”
[256] “The grass can be greener and I’d put up a gate.”

Koululaisia virikekeskustelussa.

RAKENNETUN YMPÄRISTÖN KUVAKENTTÄ

Seuraavassa virikkeessä lumikattoinen kirkko tuo mieleen ulkomaan matkat Englantiin tädin luokse ja Pariisiin. ”Kuva 1 muistuttaa siitä, kun menimme Englantiin vieraisille tätini luokse. Se oli ihanaa. [Viittaa kuvaan:] Näyttää olevan joulu.”[257] Luultavasti vaikutelma syntyy lumesta. Kirkkoa ympäröivät puut sen sijaan herättävät epäilyjä: ”Pidän kuvasta 1 – se tuo mieleen Pariisin – mutta en pidä sen [kuvan] ahtaudesta.”[258]

Myös ostoskeskus herättää vastenmielisyyttä tukkoisuutensa vuoksi: ”En pidä toisesta kuvasta. Se näyttää ostoskeskukselta. En pidä niistä, koska ne ovat liian täyteen ahdettuja.”[259] Toinen puhuja yhtyy osittain, mutta pitää kuitenkin paikoitusaluetta miellyttävänä. ”Pidän tuosta autojen pysäköintiin varatusta tilasta, mutta en ostoskeskuksesta kaikkien noiden ihmisten takia.”[260] Kuvassa nähdään myös liikenneonnettomuuden mahdollisuus. ”Minä en pidä kuvan 2 vilkkaasta tiestä. Auto voisi törmätä minuun, jos yrittäisin ylittää tien.”[261]

On epämiellyttävää, jos ihmisiä on liikaa, mutta autiuskaan ei miellytä. Tyhjässä pihassa nähdään otollinen ympäristö ihmisryöstölle. Tyttö kertoo, että ”– – ostoskeskukset ovat tunnettuja kidnappauksista, ja tiellä on liikenneonnettomuuden vaara.”[262] Kuvan 4 liikuntahalli ei ole paljon turvallisempi: ”se on liian pysähtynyt ja autio. Joku voi siepata minut.”[263]

[257] “Picture 1 makes me remember when we went to England to visit my aunt’s house. I loved it – it looks like it is Christmas.”
[258] “I like picture 1 – it makes me think of Paris, but I do not like the clustered look of it.”
[259] “I don’t like the second picture – it looks like a shopping centre, and I don’t like shopping centres because it is too crowded.”
[260] “I like the space for all the cars to park, but I don’t like the shopping centre because of all the people.“
[261] “I don’t like picture 2 because of the busy road – a car could hit me if I try to cross the road.”
[262] “I don’t like number 2 because shopping centres are known for kidnappings and cars could hit you on that road.”
[263] “Its too still and lonely, somebody can kidnap me.”

KULTTUURIYMPÄRISTÖN KUVAKENTTÄ

Viidestä kulttuuriaiheisesta kuvasta ylivoimaisen suosion saa grilliruokaa esittävä kuva. Heti ensimmäinen puhuja ylistää: ”Minä pidän makkaran kuvasta. Rakastan grillaamista isäni kanssa ja lihan syömistä.”[264] Hän ei ole ainoa, joka liittää kuvan yhteiseen aikaan perheen tai sukulaisten kanssa. Toinen keskustelija kertoo viikonlopunvietostaan: ”Pidän lihaa ja grilliruokaa esittävästä kuvasta, koska meillä on perheessä perinteenä grillata kotona joka lauantai.”[265] Tapa on tuttu kaikille keskustelijoille. Monille se kuuluu jokaviikkoiseen lauantain viettoon kotona.[266] Yksi keskustelija kertoo, että he grillaavat aina enon luona.[267]

Myös urheiluaiheista kuvaa pidetään miellyttävänä: ”Minä pidän kuvasta, jossa krikettijoukkueen kannattajat pitävät Etelä-Afrikan lippua. Sen saa minut tuntumaan itseni tervetulleeksi omaan maakuntaani.”[268]

Sen sijaan afrikkalaisen tanssin ryhmä koetaan vieraaksi. ”En pidä perinnetanssijoista. He voivat ehkä siepata minut.”[269] Tanssi sinänsä ei keskustelijoita häiritse, mutta laji ei tunnu kotoisalta: ”vaihtaisin tuon kuvan tanssipariin (*a couple dancing*).” Ehdotetaan myös balettitanssia (*ballet dancers*).[270] perinteistä afrotanssia ei koeta oman kulttuuriin osaksi: “Minä en pidä kulttuuritanssijoiden kuvasta, koska se ei esitä minun kulttuuriani.”[271] Samasta syystä vieroksutaan ulkoilmakirkon kuvaa valkoisiksi maalattuine kivineen. Näkymä tunnistetaan kyllä uskonnon harjoittamiseksi, mutta itselle vieraaksi. ”En pidä myöskään valkoisista kivistä puun alla, sillä en tiedä, mitä tuolla tehdään, eikä tuo ole minun uskontoani.”[272] Tämän kuvan tilalle ehdotetaan krusifiksia: “mieluummin kuva rististä, jolla Jeesus kuoli. Olisin jättänyt nuo valkoiset kivet, mutta olisin maalannut niihin rukouksia.”[273]

Yksi keskustelija kiinnittää huomiota sähköyhtiö Eskomin logoon ja torjuu sen, koska siihen liittyy kaikenlaista painolastia.[274] Mustien suosimaa Tlokwe-olutta ei kommentoida lainkaan. Mahdollisesti sitä ei tunnistettu olueksi.

MITÄ UUSI ASUKAS VOI TEHDÄ KOKEAKSEEN OLONSA KOTOISAKSI?

Tärkeintä on asukkaisiin tutustuminen: ”pitää yrittää oppia tuntemaan naapuruston ihmiset.”[275] Koululaiset ovat sitä mieltä, että oikeastaan on naapureiden asia ottaa uusi asukas vastaan: ”Minusta meidän on mentävä uuden asukkaan luokse ja saatava tämä tuntemaan olonsa tervetulleeksi.”[276] Lähestyttäessä ruoka voisi olla sopiva vieraanvaraisuuden osoitus. ”Menisin ensin heidän luokseen jonkin ruokalahjan kanssa, ja sitten kutsuisin heidät grillaamaan yhdessä, jotta oppisin tuntemaan heidät paremmin, ja esitelläkseni heidät kaikille.”[277]

---

[264] “I like the picture of the sausage – I love to barbeque with my dad, and I love eating meat.”
[265] “I like the picture of the meat and barbeque because we as a family have a tradition to barbeque every Saturday evening at home.”
[266] “I also like the barbeque picture because we also barbeque on Saturday evenings at home.”
[267] “I also like the barbeque picture because we go and visit my uncle and we then have a barbeque there.”
[268] “I like the picture of the cricket supporters wearing the SA flag. It makes me feel welcome in my own province.”
[269] “I don’t like the traditional dancers – maybe they can kidnap me.”
[270] “I would have replaced that picture with a couple dancing.”
“Instead of the cultural dancers I would have put a picture of ballet dancers.”
[271] “I do not like the picture of the cultural dancers because its not my culture.”
[272] “I also do not like the white stones under the trees because I do not know what they are doing there and it is not my religion.”
[273] “Rather a picture of the cross where Jesus died. I would have kept the white rocks, but I would have painted prayers on it.”
[274] “I do not like the Eskom picture because of all the load-shedding.”
[275] “They must make an effort to get to know the people of the neighbourhood.”
[276] “I think we must go to the new resident and make them feel welcome.”
[277] “I would go to them first with a gift of food, and then invite them to a barbeque to get to know them better and to introduce them to everyone.”

Se voisi johtaa vastavierailuihin niin, että lopulta koko yhteisö tulisi tutuksi. Koululaiset ymmärtävät, että tulijoiden ruokatavat voivat poiketa huomattavasti: ”Selvittäisin heiltä ensin, mitä heillä oli tapana syödä siellä, mistä he tulevat. Sitten minäkin kutsuisin heidät grillaamaan. Näyttäisin heille myös kaupunkia.”[278]

Juontaja kysyy, ovatko lapset itse muuttaneet. Miten he silloin toimivat? Parilla osallistujalla on omia kokemuksia. Yksi muistelee: ”Muutimme parin korttelin päähän vanhasta talostamme. Me kävimme esittäytymässä uusille naapureille ja vaihdoimme puhelinnumeroita.”[279] Toinen kertoo vanhempiensa käyneen vierailulla naapureissa jo etukäteen, ”niin että kaikki tunsivat meidät jo, kun muutimme.”[280]

VAARALLINEN KOTISEUTU

Seuraavassa kuvakentässä on vaaratilanteita: näkymiä tulipalosta, karstivajoamasta ja maankaatopaikalta. Tulipalo herättää paljon ajatuksia. Sitä on selvästi mietitty, ja siitä on todennäköisesti keskusteltu. Ensimmäinen koululainen kertoo, että palovaara on kotona usein hänen mielessään: ”Pelkään kovasti tulta, niin että tuo kuva pelottaa. Olen erittäin varovainen meidän kaasulietemme kanssa, enkä tykkää käyttää paahdinta.”[281] Toinen keskustelija kertoo, että Welverdiendin alueella palovaara on ihan todellinen. ”Tulipalon kuva panee ajattelemaan Welverdiendiä, meidän kotiseutuamme, sillä siellä on aina suuri palovaara. Paloja on etenkin *veldillä* (ruohoarolla) ja maatiloilla.”[282]

Maastopalot leviävät kuivuuden ja tuulen vuoksi ripeästi; silloin oma kotikin voi joutua vaaraan: ”Jos tuuli puhaltaa, se ruokkii tulta nopeasti ja voi olla, että se yltää meidänkin taloomme, ja verhot voivat tarttua tuleen ja koko talo voi palaa.”[283] Tulipaloista kerrotaan myös perheeseen liittyvä muisto: ”Tätini maatilalla on paljon paloja, ja kerran heidän talonsa paloi kokonaan. Siksi pelkään kovasti tulta, vaikka vain kynttilää talossa.”[284]

Avoimen paikan pelko toistuu tämänkin virikkeen kohdalla: ”Ensimmäinen kuvakin pelottaa minua, sillä siinä on avointa, ja leijona voi tulla ja syödä minut, tai joku voi tulla ja hyökätä kimppuun.”[285]

Sen sijaan alueelle tyypilliset karstivajoamat eivät juurikaan huolestuta: ”Ylin kuva [karstivajoama] tuo mieleen, että nuo ihmiset katselevat alas korkealta.”[286] Putoamisen mahdollisuus otetaan esiin hieman myöhemmin: “– – joku voi säikäyttää heidät; he voivat luisua reikään ja loukkaantua.”[287] Yksi keskustelija näkee toisenkin vaaran: ”He voivat ihan helposti pudota aukkoon, tai hyönteiset voivat purra, kun he makoilevat tuolla tavalla ruohikossa.”[288]

[278] “I would find out from them first what they used to eat at the place where they come from. Then I would also invite them to a barbeque. Also I would show them around the town.”
[279] “We moved a couple of blocks away from our old house. We introduced ourselves to our new neighbours and exchanged phone numbers.”
[280] “My parents went to the new house and met the neighbours before we moved, so it felt like everybody already knew us when we moved in.”
[281] “I am very scared of fire, so that picture makes me scared. I am very careful with our gas stove and I do not like working with the toaster.”
[282] “The picture with the fire makes me think of Welverdiend, our home district, because there is always a high fire danger, especially veld fires and on the farms.”
[283] “If the wind blows it fans a fire quickly and maybe it can reach our house and maybe the curtains can catch fire and my home can burn down.”
[284] “There are a lot of fires on my aunts’ farm and their house burnt down once. So I am very scared of fire, even a candle in the house.”
[285] “The first picture scares me as well because its open area and a lion can come and eat me or somebody can come and attack me.”
[286] “The top picture [sinkhole] makes me think those people are looking down from a high area.”
[287] “Also the picture of the two people lying down at that edge – maybe somebody can give them a fright and they can then slide in and get hurt.”
[288] “They can quite easily fall into there or insects can bite them in the grass with the way they are lying.”

Juontaja tiedustelee, mitä vaaroja kotiseutuun liittyy. Niitä kerrotaan vuolaasti. Mainitaan tieltä löytyneet käytetyt neulat, asuntoihin tehdyt murrot, kotieläinten myrkyttäminen, sieppaaminen ja tulipalot.

– Kerran kun ystäväni oli käymässä meillä, törmäsimme tiellä lojuvaan käytettyyn neulaan.
– Minä olen illalla nukkumaan mennessäni hyvin huolissani siitä, että joku tunkeutuu taloon ja myrkyttää ehkä koiramme ja pääsee sitten meidän kimppuumme.
– Olen kuullut ystävistämme, jotka ovat kokeneet ryöstömurron. Heidät sidottiin ja ryöstettiin, ja minua pelottaa, että se voisi tapahtua yhtä hyvin täällä.
– Minua pelottaa esimerkiksi tulipalo. Äiti saattaa unohtaa jotakin liedelle, ja koko talo voi palaa poroksi ja me kenties sen mukana.[289]

KOTISEUDUN MUUTOKSET

Onko jokin muuttanut tai hävittänyt kotiseutusi tärkeitä piirteitä? Ensimmäisenä mainitaan tuttujen puiden menettäminen. ”Meillä oli talon lähellä paljon puita, joista tuli runsaasti happea, ja jotkut ihmiset tulivat ja pilkkoivat ne paloiksi. Nyt siellä on kuumempi ja vähemmän happea.”[290] Juontaja kysyy, eikö paikka enää tunnu samalta. Koululainen vahvistaa.

Tukiasuntojen leviäminen Welverdiendiin huolestuttaa kahta keskustelijaa. Vaikuttaa siltä, että huolen aiheena on alempien sosiaaliryhmien tuoma poliittinen epävarmuus ja turvattomuus: ”Minua pelottaa *township*-talojen [tarkoittaa tukiasuntoja] rakentaminen yhä lähemmäs Welverdiendiä. Se pelottaa, sillä jos he lakkoilevat poliittisten levottomuuksien vuoksi, he voivat hyökätä koteihimme.”[291] Uusia asukasryhmiä pidetään siis uhkana. Toinen keskustelija muotoilee vielä jyrkemmin: hän pelkää tulevansa kidnapatuksi tai murhatuksi. ”*Township*-asutuksen lähestyminen pelottaa minuakin siksi, että he voivat murhata meidät. Lähiostarikin on liian täysi, ja siellä on liikaa mustia. Voi käydä niin, että minut siepataan tai joku tuntemani häviää ostoskeskukseen.”[292] Ylipäätään koululaisia huolestuttaa tuntemattomien ihmisten muuttaminen omalle asuinalueelle. Tutut paikat käyvät turvattomiksi: ”Lähipuistossamme ei enää ole turvallista oleskella ja leikkiä. Siellä norkoilee koko ajan tuntemattomia.”[293]

Kotiseudun muuttumisesta käyty keskustelu saa juontajan esittämään äänimaisemaan liittyvän jatkokysymyksen: Mikä haju, ääni tai maku herättää kodin tunteen? Vain ääniin kiinnitetään huomiota. Kaikki neljä tyttöä nimeävät mieluisimmiksi eläinten äänet: mainitaan linnunlaulu, papukaijojen juttelu ja omien koirien haukunta. Yksi lisää mukaan myös ihmisten puheensorinan.

---

[289] “I once had a friend visit me and we came across a used needle lying in the road.”
“I am very nervous at night when we have to go to sleep because of the danger of somebody getting into the house and maybe poisoning our dogs and then getting to us.”
“I have heard of friends of ours that have been through a house robbery where they were tied up and burgled, and I am scared that it could happen here as well.”
“I am scared of a house fire, e.g. my mom could forget something on the stove and the whole house can burn down maybe with us inside.”

[290] “We used to have a lot of trees near our house that produced a lot of oxygen, and some people came and chopped the trees down. Now it feels warmer and with less oxygen.”

[291] “What scares me is the township houses that are being built closer and closer to Welverdiend. It scares me because if they strike due to political unrest, they could attack our homes.”

[292] “The township houses moving closer are also scaring me because of the possibility that they could murder us. The local mall is also too crowded & too many black people; it can happen that I can get kidnapped, or someone I know can go missing in the mall.”

[293] “Our local park is not safe anymore to go and play at, there are always strangers hanging around it.“

– Jos kuulen linnunlaulua. Luonnonvaraisten lintujen ja omien lemmikkilintujen, jotka puhuvat.
– Pidän ihmisten äänistä, kotikatumme puheensorinasta ja papukaijojemme juttelusta.
– Minäkin pidän linnunlaulusta. Meillä on myös papukaija. Ja tykkään kuunnella koirani haukuntaa.
– Minäkin pidän luonnonvaraisista linnuista, ja menen aina katsomaan, miksi koirani haukkuu.[294]

Näin tämäkin virike johtaa pohtimaan kotiin tunkeutumisen mahdollisuutta. Koirathan eivät hauku syyttä: ”Olen hyvin varovainen, jos koirani haukkuvat, kun tulen sisälle. Varustaudun kepillä ennen kuin menen. Jos ne eivät hauku lainkaan, menen katsomaan, sillä ne on voitu myrkyttää.”[295]

Oppilaita De Beerin koulun pihalla.

[294] “If I hear the birds singing. The wild birds and our birds at home that talk.”
“I like the sounds of people talking in our street, and our parrots talking.”
“I also like the birds singing. We also have a parrot and I like hearing my dogs bark.”
“I also like the wild birds, and I always go and look why my dog is barking.”
[295] “I am very careful when entering my home when my dogs are barking. I try to arm myself with a stick before I enter. If they don’t bark I go to look because they may have been poisoned.”

MITKÄ TEKIJÄT EIVÄT SAA MUUTTUA, JOTTA KOTISEUTUSI TUNTUISI SAMALTA?

Aiemmissa virikkeissä esiin tulleet teemat toistuvat. Kotiin kaivataan eläimiä, luontoa sekä omaa rauhaa ja tilaa – ei uusia taloja. ”En tykkäisi, jos en kuulisi koiran haukuntaa tai linnunlaulua. En halua mitään muita rakennuksia oman talomme lähelle, sillä se veisi näköalan.”[296] Uudet ja vanhatkin asuinrakennukset muuttavat kotiseutua myös houkuttamalla alueelle erilaisia, outoja ihmisiä. Joissain puheenvuoroissa on melkein rasistinen sävy: ”Minäkään en haluaisi mitään uusia rakennuksia alueellemme, mutta en minä haluaisi lähellemme mitään vanhojakaan, sillä niihin asettuu mustia ihmisiä.”[297]

Oman tilan tarve ulottuu myös kotitalon sisälle. Sekin on osa kotoisuuden rakentumista: “Haluan pitää oman huoneeni. En tykkäisi, jos se annettaisiin veljelleni tai sisarelleni, sillä minä tykkään huoneestani ja pidän sitä kotoisana; [siellä] ei kukaan häiritse minua, kun leikin.”[298]

Luonnonäänillä on monia vaikutuksia. Linnunlaulu saa hyvälle tuulelle. ”Toivottavasti linnut eivät lopeta laulamista, sillä pidän niiden äänestä. Se tekee minut iloiseksi.”[299] Koiran haukunta luo turvallisuuden tunnetta: ”– – se varoittaa minua mahdollisista vaaroista.”[300] ”Jos koirani lakkaavat haukkumasta, joku on voinut tunkeutua [taloon].”[301]

Uutena säikeenä keskustelussa otetaan esiin tietoteknologian tuomat muutokset. Ne vaikuttavat yhdessä vietettyyn aikaan: “Toivottavasti teknologia ei hävitä perhe-elämää ja vuorovaikutusta, koska silloin jokainen istuu vain television ääressä puhumatta toisilleen.”[302] Yksi keskustelija on huolissaan oman pikkuveljen ruutuajasta: “Minun veljeni on vasta toisella luokalla, ja jos teknologia menee pahemmaksi, emme kohta puhu toisillemme. Hän haluaa vain pelata Playstationilla.”[303] Viimeinen puheenvuoro kertaa vielä olennaisina pidettyjä asioita: eläimet ja oma perhe. ”Minulta ei saa viedä eläimiäni eikä perhettäni, sillä ne saavat minut tuntemaan oloni tervetulleeksi omassa talossani.”[304]

[296] ”I wouldn’t like it if I did not hear the dogs bark or the birds sing. I do not want any other buildings to be built near our house because it will take our view away.”
[297] “I also wouldn’t like any new buildings in our area, but I would also not like any old buildings close to us because it gets occupied by black people.”
[298] “And I’d like to keep my own room – I wouldn’t like it if it was given to my brother or sister because I like my room and I feel it to be homey; and nobody disturbs me when I play.”
[299] “I wouldn’t like the birds to stop singing because I like the sound – it makes me feel happy.”
[300] “I would not like it not to hear my dogs because it serves as a warning to a possible danger to me.”
[301] “If my dogs stop barking then there may be an intruder.”
[302] “I would not like technology to take away our family life and interaction because then everybody is just going to sit in front of the television and they won’t talk to each other.”
[303] “My brother is only in grade 2 and if the technology gets worse we will never talk to each other because he will only want to play on his Playstation game.”
[304] “They must not take away my animals and my family because that is what makes me feel welcome my house.”

KESKUSTELUKUVAUS 4

CARLETONVILLEN PALOASEMA[305] 20.11.2015
OSALLISTUJINA KUUSI ASEMALLA VARALLA OLEVAA TYÖNTEKIJÄÄ, KAIKKI SIIRTOTYÖLÄISIÄ.

Paloasemalla oli keskustelutilaisuuden aikana muitakin työntekijöitä. Keskustelijat päättivät osallistumisestaan itse. Tilaisuuden alussa annetussa informaatiossa korostettiin erityisesti osallistumisen vapaaehtoisuutta: keskustelusta saisi poistua niin halutessaan ja koko tilaisuuskin voitaisiin tarvittaessa keskeyttää pelastustehtävien vuoksi. Koska osallistujilla ei ollut yhteistä äidinkieltä, sovittiin, että tilaisuus juonnetaan englanniksi, mutta keskustelijat saavat halutessaan käyttää omaa äidinkieltään.

Palokalustoa aseman pihalla.

Ennen ensimmäistä virikettä juontaja kannustaa osallistujia painottamalla, että tutkijoita kiinnostavat kaikki ajatukset, joita kohta nähtävät virikkeet herättävät. Hän avaa mahdollisuuksia muutamalla esimerkkikysymyksellä: ”Miltä sinusta tuntuu? Tuntuuko kodilta? Pelottaako? Tuntuuko hyvältä?”[306] Kuvaaja pyytää keskustelijoita ryhmittymään vähän tiiviimmin.

MERAFONG ILMAKUVISSA

Ilmakuvien sarja Merafongin alueelta herättää sekä myönteisiä että kielteisiä tuntemuksia. Keskustelu aukeaa viimeisessä kuvassa näkyvistä puista. Kuva herättää huolta, sillä puiden kätköissä saattaa lymytä vaarallisia eläimiä: ”Se pelottaa noiden puiden vuoksi. Mietin paljon käärmeitä, ja vihaan niitä. Tuollaisessa paikassa en tahtoisi kulkea.”[307]

[305] Huom. keskustelun litteroija on ymmärtänyt väärin ja kirjannut paikaksi Boskop Lodgen.
[306] “How does that make you feel? Do you have a sense of home? Does it frighten you? Does it make you feel good?”
[307] “It makes me scared because of the view of the trees. I am thinking of a lot of snakes, and I hate snakes. And I can even not want to walk beside this view.”

Juontaja kehottaa ajattelemaan koko kuvasarjaa. Keskustelija haluaisi vielä jatkaa käärmeistä, mutta juontaja ehti jo siirtämään puheenvuoron seuraavalle. Tätä kiehtoo ensimmäisen kuvan runsas luonto. Se tuo hänen mieleensä IB Bayn, lepopaikan, jossa linnut laulavat ja mehiläiset surisevat. Myös raikas ilma ja vesi kuuluvat mielikuvaan. ”Tämä kuva tuo mieleeni IB Bayn. Se on kiva paikka, jossa ihmiset saavat levätä ja kuulevat mehiläisten surinaa. Linnut! Ja veden raikas ilma. Sellaisesta minä pidän.”[308] Kun kuvaan palataan hetken kuluttua uudestaan, keskustelija tarkentaa ajatustaan. Hänestä kuva on ongelmaton. Puut, luonto, vesi ja koko paikka ympäristöineen tekevät siitä oivallisen retkeilyalueen: ”Tuo kuva, jota kehuin kivaksi, se on hyvä, kun siinä on puita, luontoa ja sitten vettä. Ja sitten tuo paikka siinä ympärillä on hyvä leiriytymiseen. En näe tuossa kuvassa mitään ongelmaa.”[309]

Kun juontaja kysyy, pitääkö hän kuvaa mukavana ja kotoisana, keskustelija toistaa ajatuksensa: ”Kyllä, tuo on mukava kuva. Mukava näkymä. Puita, vettä. Ja ihmiset voivat kulkea ja leiriytyä ja juhlia. Tuo on mukava paikka.”[310]

Luonto miellyttää muitakin keskustelijoita, mutta vesi herättää myös pelkoa. Yksi keskustelija kertoo pulikoineensa lapsena paljon, mutta lähes hukuttuaan lopetti sen kokonaan. Vesimaisemista hän edelleen pitää. ”– – Tapasin uida pienenä. Viime kerrasta taitaa olla kymmenen vuotta. Olin kovin pieni ja melkein hukuin, siinä syy, miksen pidä vedestä, mutta pidän toki veden ja puiden näkymästä.” [311] Hän tarkentaa pitävänsä luonnosta, mutta ei uimisesta. ”Minä pidän luonnosta. – – Uimisesta en tykkää sillä en osaa uida.”[312] Toinen keskustelija arvelee, että uimataidottomuudestaan huolimatta hän kai menisi kuvan kaltaiseen paikkaan, ja edellinen puhuja vahvistaa. Ei hänkään vettä vihaa. Hänelle mieluisa ja paljonkin kuvaa muistuttava paikka on Pilanesbergissä, mutta Carletonvilleen, Fochvilleen tai Khutsongiin hän ei tunne samanlaista mieltymystä, kun ei ole Carletonvillessä kasvanut.[313]

Kasvukokemukset tekevät paikasta erityisen. Kun ne puuttuvat, paikka ei välttämättä muodostu kovin tärkeäksi. Yksi keskustelija kertoo oleskelevansa Carletonvillessä pelkästään työnsä vuoksi. Hänen kotinsa on muualla. ”Olen täällä vain työni tähden, – – enkä jää tänne pysyvästi. Tulen Tzaneenista.”[314] Harmittavasti osa keskustelusta muuttuu hetkeksi afrikkalaisille kielille, joita ei ole tulkittu englanniksi.

Yksi keskustelija näkee Merafongissa paljon moitittavaa. Häntä häiritsee liika avaruus. Lähiöelämä esikaupungissa olisi miellyttävämpää. ”Minä en tykkää koko alueesta. Merafong, Carletonville. – – Miksi tyhjää tilaa on niin paljon? Tämä ei tunnu minusta sellaiselta paikalta, johon voisin jäädä, koska tilaa on niin paljon. Minusta tuntuu kuin… asumme kuin jossain maatiloilla eikä lähiössä tai esikaupunkialueella. – – Siksi minä en pidä koko alueesta.”[315]

---

[308] “This picture (1) it remind me that IB Bay. There is a nice place, where people can rest and hear the song of the bees. The birds! And the fresh air of the water. So I like it.”

[309] “That picture that I said is a nice picture, it’s good for the trees, good for nature, and then water, and then that place, all around it, it’s good for camping and stuff so I don’t see any problem with that picture.”

[310] “Yes, it’s a nice picture that one. Nice view. You’ve got trees, you’ve got water, and then people can go and camp and do parties there, so it’s a nice place that.”

[311] “For me I think the nature is a very, very nice place. But I have got a problem with water, I don’t like the water. I used to swim. I think the last time was maybe ten years ago. I was little and I nearly drowned in the water, that is why I don’t like the water, but I like the view of the water and the trees.”

[312] “I like the nature. … … Yes swimming, I don’t like swimming because I don’t know how to swim.”

[313] “Yes, I used to go to Pilanesberg, something like this [referring to the picture on screen] nice places, but I don’t want to go near water. So for the other pictures I see it, but I have no reason to say I hate it, because I didn’t grow up here in Carletonville, for example Fochville, Carletonville, Khutsong, for me it’s a nice place. I can’t criticize it because I am not originally from Carletonville.”

[314] “I stay here only for work. I am just working here, I am not staying here. I come from Tzaneen.”

[315] “I don’t like the whole area. Marefong, Carletonville, there are a lot of open spaces. Why are there a lot of open spaces? I don’t feel like it’s a nice place to stay at because of the open spaces. To me it feels like it’s a… we are living mostly in farms, not locations or suburbs. It doesn’t feel like suburbs. It feels like a farm. That’s why I don’t like all the areas.”

Keskustelu jatkuu eri asuinalueita vertailemalla. Arvellaan, että Carletonvillessä kasvaneet ihmiset muuttavat helposti muualle. ”Ihmiset, jotka ovat täältä – jotka ovat kasvaneet täällä Carletonvillessä – eivät tahdo ostaa taloja täältä. He muuttavat mieluummin Krugersdorpiin tai johonkin muualle.”[316] Juontaja pyytää tarkentamaan. Osallistuja kertoo, että alueen maaperää pidetään ongelmallisena. “Yksi syy, miksi ihmiset eivät tahdo hankkia taloa Merafongista on – näin huhutaan – sanotaan, että tämä on dolomittialuetta. Niin että en minäkään halua ostaa taloa täältä, Merafongista.”[317] Juontaja kysyy, aikooko keskustelija kuitenkin jäädä Carletonvilleen. ”Kyllä minä tänne jään, mutta taloa tulen tuskin ostamaan.” Hän kertoo asuvansa myös vanhempiensa taloa kotiseudullaan, ja vahvistaa senkin vuoksi vielä uudestaan: ”En usko koskaan ostavani taloa Merafongista.”[318]

Juontaja muistuttaa, että ajatuksia saa esittää mistä tahansa kuvasta tai kaikista niistä. Tähän asti hiljaisena pysynyt henkilö kertoo pitävänsä Wadelan kuvasta. Itse paikka on kuitenkin hänestä epämiellyttävä. ”Wadela näyttää mukavalta, mutta se ei ole mukava, kun sinne menee.”[319] Hän tarkentaa pyynnöstä omalla äidinkielellään, jonka juontaja tarjoutuu tulkitsemaan englanniksi. Kohta keskustelija haluaa kaikesta huolimatta käyttää englantia. Hän onnistuu ilmaisemaan osin sanallisesti, osin kuvasta osoittamalla, että Wadelan asuinalue on hänestä liian tiivis, liian ahtaasti rakennettu, ja toisin kuin aiempi puhuja, hän kaipaa ympärilleen enemmän tilaa. Welverdiend pihoineen on hänestä kotoisampi kuin Wadela, jota osoittaessaan hän puistelee päätään.[320] Juontaja esittää tarkentavia lisäkysymyksiä, joihin keskustelija antaa yksiselitteiset vastaukset. Welverdiend vaikuttaa mukavalta, mutta ei sekään keskustelijasta kodilta tunnu.[321] Juontaja varmistaa ajatuksen vielä afrikkalaisella kielellä.

Keskustelu siirtyy kaivostoimintaan. Se on koko Merafongia leimaava asia. Kaikki tietävät, että Merafong ja kaivostoiminta kuuluvat yhteen. Täällä kaivetaan kultaa. Sen vuoksi ihmiset ovat tänne tulleet, ja sen varassa talous täällä pyörii. ”Kaivokset… Merafongissahan tuotetaan kultaa. Kaikkialta muualta ihmiset tulevat mielellään Carletonvilleen töihin kaivoksiin.”[322] Valitettavasti teollisuus on myös vaikuttanut ympäristöön. Merafong ei ole enää sama viheriöivä, siisti paikka. Itse kaivosalueetkin ovat muuttuneet kaivostoiminnan päätyttyä. ”Kauan sitten Merafong oli hieno paikka. Kaivokset toimivat ja niiden ilme oli siisti ja vihreä ja muuta. Sen jälkeen kun kaivokset on suljettu, tuollaista ilmettä ei enää kaivoksilla ole.”[323]

Kultaa kaivetaan yhä salaa, vaikka virallinen toiminta on päättynyt. Keskustelijat käyttävät näistä luvattomista kaivajista nimeä *zama zama*. ”– – Sanottiin, että kultaa ei enää ole, mutta minä luulen, että *zama zamat* käyvät yhä alhaalla kaivamassa…”[324]

---

[316] “People who are from here, who grew up here in Carletonville, they don’t want to buy houses here. They would rather move to Krugersdorp or any other place.”

[317] “One of the reasons why people don’t want to buy houses here in Marefong is because of, there is a rumour, it’s been said that it’s a dolomatic area. So I don’t feel like buying a home here, in Marefong.”

[318] “I do stay here, but I don’t feel like buying a house. I am staying at home at my parent’s house. But I don’t think I will ever buy a house in Marefong.”

[319] “The view of Wadela is nice, but when you come inside it, it’s not nice.”

[320] ”Uhm… The houses [in Wadela] are too… [Gestures with hands]. And I like space.”
“Yes Welverdiend has space in their yard. But Wadela… mmm mmm [shakes head].”

[321] “That one is very nice. Quiet. … … It makes me feel comfortable. … … Not my home. No.”

[322] “The mines… You know in Marefong City, we produce gold. So all the people from other places, all of them they like to come to Carletonville to work at mines.”

[323] “In days long past there were a nice place in Marefong. Because the mine were operating and then the view of the mines were nice and green and what. So, since then the mines are closed. There is no that view in the mines.”

[324] “They said there is no more gold, but I think it’s they are Zama Zama’s people who still go down there to dig gold where they…”

Kun kaivosyhtiö ei enää vastaa alueesta eikä huolehdi ympäristöstä, jälki on kammottavaa. Esimerkkinä mainitaan Blyvolin kaivos. Alue on turmeltu – vandalisoitu sanoo keskustelija – niin että paikasta on tullut asuinkelvoton. Esimerkiksi puhtaasta vedestä on tullut ongelma. ”Kyllä he [zama zamat] käyvät siellä ja kaivavat kultaa. Jos nyt menet vaikka Blyvoliin, niin se ei enää ole sama meidän tuntemamme Blyvol. He vandalisoivat sitä. Se on lähes asuinkelvoton paikka. Siellä ei ole vettä asukkaille. Se ei ole enää siisti. – – Voisin melkein sanoa, että Merafong ei enää ole koti, kuten ensiaikoina.”[325] Juontaja tarkentaa, että Merafong oli siis puhujalle aiemmin koti, mutta ei enää ole sitä, ja keskustelija vastaa: ”Se on pelkästään oleskelu- ja työpaikka.”[326]

Puhuja moittii yleistä puhtaanapitoa kovin sanoin ja tuntuu pitävän sitä puutteellisena koko Merafongissa. Paikka ei tunnu kodilta. ”Ei se ole koti. Kadutkaan ei ole puhtaita. Siellä on likaista.” – – – – ”Luulisihan sitä edes siivottavan. Jos menet vaikka vain nurkan taakse, niin näet, että paikka ei ole puhdas. Ei siitä välity kodin vetovoimaa. Ihmiset vain tulevat ja tekevät työt ja saavat palkkaa ja häipyvät. Näin minä ajattelen Merafongista nykyään.”[327] Puhuja arvelee, että muutos johtuu huonosta palvelujen tarjonnasta ja ihmisten piittaamattomuudesta. ”Voi olla, että palvelujen tarjonta, ja sitten ihmiset, he eivät enää välitä.”[328]

Kaivataan myös siistejä kauppaliikkeitä. ”Kyllä. Kyse on huonosta palveluntarjonnasta. – – Kun näinä päivinä Carletonvillessä avataan liike, niin se on lihakauppa, majatalo, rahanlainaamo. Meillä ei ole sellaisia kivoja liikkeitä kuin Games, tai mitä niitä nyt on. Pitää mennä muualle, jos sellaisia kaipaa.”[329]

MIKÄ TEKEE KODISTA KODIN?

Kysymykseen, mikä tekee kodista kodin, saadaan ensiksi lyhyitä, nopeita vastauksia: turvallisuus ja rakkaus.[330] ”Minä sanoisin, että se perusta, jonka antaa perhe, lapset, vaimo. Jopa naapurit.”[331] Turvallisuuden tunne syntyy tällaisessa laajasti ymmärretyssä perheessä, kotiseudussa, jossa naapurit tarjoavat tarvittaessa turvaa ja suojaa. ”Koti voi olla hieno, mutta jos naapureihin ei olla väleissä, en pidä sitä turvallisena kotina, sillä minullahan voi olla ongelmia rikollisten kanssa eikä kukaan osaa auttaa; mutta sitten jos minulla on [kunnon] suhteet naapureihin, siitä tulee hyvä koti.”[332]

Yhdelle keskustelijalle virikkeen kysymys esitetään jälleen afrikkalaisella kielellä (tswanaksi). Hänkin valitsee perheen: ”Suhde perheeseen… Perhe tekee kodin.”[333]

---

[325] “Yes they go there and dig that gold. So now when you go, for example when you go to Blyvol, it’s not that Blyvol mine that we know. They vandalize it. It’s like a place where people cannot stay there. There is no water for people there. It’s no more nice. It’s no more a nice place as first. So maybe I can say Merafong, it’s not a home as the first time now.”

[326] “So before it was a home, and now it’s no longer a home?” “It’s just a place to stay and work.”

[327] “It is not a home. And also the street it’s not clean, you see, it’s a dirty place now. It’s not that.” … … “It’s supposed to be cleaned. For example if you can go just around the corner, you will see this place it’s not clean. It does not give that attraction that it is a home. It’s just people just come to come and work and get a salary and go. It’s what I think of Merafong now.”

[328] “Maybe it’s that service delivery and then the people they don’t care anymore.”

[329] “Yes. It’s poor service delivery. And then they think is… These days when they open a shop in Carletonville it’s a butchery, it’s a tavern, it’s a cash loan. We don’t have a nice shop like Games and what. We supposed to go to other places for that.”

[330] “Safety.” “Love.”

[331] “I would say the background of family, children, wife. And even the neighbours.”

[332] “I can have a nice home, but if I don’t have a relationship with my neighbours I don’t think it’s a safe home. Because I can have trouble with the criminals no one can help me, but as long as I have got the relationship with the neighbours it’s going to be a nice home.”

[333] “The relationship with family… Family makes it a home.”

Kiinnitetään huomiota myös perheen sisäiseen turvallisuuteen, ehyeen perhe-elämään: ”Kun puoliso tulee kotiin ajallaan – eikä vasta pikkutunneilla – se tekee kodista kodin ja vieläpä kaikkein onnellisimman.”[334]

Yksi keskustelija muistuttaa, että myös rahalla on merkitystä. Se tuo hymyn kasvoille: ”Hyvä koti on aina siellä, missä on rahaa. – – Siellä nähdään hymyjä. Onnellinen koti.”[335] Puheenvuorojen takaa voi aavistaa omakohtaisia kokemuksia: millainen onkaan koti, jota leimaa puute tai puolison poissaolo.

VALOKUVIA KOTISEUDUSTA

Seuraavassa virikkeessä pyydetään valitsemaan kotiseutua parhaiten kuvaava valokuva. Juontaja esittää tehtävän tällä kertaa ensin tswanaksi, sitten englanniksi. Hän pyytää ensin ottamaan kuvan jostakin paikasta. Keskustelun avaava osallistuja kertoo olevansa Botswanasta ja Merafongissa vain työn vuoksi. Hän ei tunne Etelä-Afrikkaa kotiseudukseen, ei oikeastaan edes pidä koko maasta. ”Etelä-Afrikka. Minä en pidä siitä… alkuunkaan…”[336] Botswana sen sijaan on hieno paikka. Hän ottaisi kuvansa sieltä, Ramotsoasta, paikasta joka sijaitsee heti Tlokwengin raja-aseman toisella puolen. ”Botswanassa on hyvin, hyvin hienoa.” Juontaja tarkentaa, että Tlokweng on lähempänä Namibiaa sijaitseva raja-asema. Keskustelijalla on perhe mukanaan Etelä-Afrikassa, mutta hänen tarkoituksensa on kuitenkin palata takaisin Tlokwengiin. ”Kyllä, minulla on perhe täällä.” – – ”Tahdon palata Botswanaan, sillä siellä on mukavampaa kuin Etelä-Afrikassa.”[337]

Muutkin keskustelijat nimeävät paikkakuntia. Krugersdorp on hieno paikka kaupunkitalolle. Siellä on puhdasta luontoa. ”Se on hieno paikka. – – Puhdas. Siellä on ostoskeskuksia. Ja se on hyvä paikka kaupunkitalolle ja luonnolle.”[338] Juontaja tarkentaa, että keskustelijalle tärkeitä ovat tavaratalot, kaupunkitalo sekä alueelle ja talon muurien sisäpuolelle sopiva puhdas luonto.[339]

Seuraava keskustelija valitsee kuvansa Carletonvillestä. Siitä on tullut hänen kotiseutunsa, kun on asunut siellä jo 14 vuotta. ”Kyllä, Carletonville. Asuin Boksburgissa ennen kuin tulin tänne. Olisin [aiemmin] sanonut, että Carletonville on karu, mutta mahdollisesti siksi, että olen asunut täällä yli kymmenen vuotta – 14 vuotta – tämä tuntuu minusta samanlaiselta maaseudulta kuin Tzaneen. Minä voin elää täällä.”[340] Hän arvelee tuskin palaavansa Boksburgiin. Elintaso on korkeampi täällä. ”En usko voivani palata Boksburgiin. Tiedän Boksbur-

[334] “The husband that comes back home, not in early hours, but on time. It makes your home a home and the happiest one.”
[335] “Where there’s money it’s always a nice home.”
“Where there is money there is always smiles. Happy home.”
[336] “South Africa, I don’t like it…totally…”
[337] “Yes. Botswana is very very nice.”
“Ramotsoa.”
“Just after Tlokweng border gate.”
“Yes, I do have family here.”
“I want to go back to Botswana because it’s nicer than South Africa.”
[338] “Krugersdorp.”
“It is a nice place.”
“Clean. Have shopping malls. And nice place for the townhouse and the nature there.”
[339] “So if I understand quickly for you it’s the malls, it’s the townhouse because it’s got the wall around it, and you have got nature in the area and it’s clean?”
[340] “Yes Carletonville. I used to live in Boksburg before I came here. I would have to say Carletonville is so rough but, maybe because I live here more than ten years, fourteen years, to me I take it same with the rural area where I belong in Tzaneen. I can live here in Carletonville.”

gin tason, ja Carletonvillessä taso on korkealla. Pidän elämästä täällä Carletonvillessä."[341] Puhujan mielestä kyse ei ole niinkään siitä, onko paikka maaseutua vai kaupunkia. Hän kertoo tuntevansa Carletonvillen paljon paremmin, kuin Tzaneenin tai Boksburgin, jossa kuitenkin asui vain yhden vuoden. Ajalla on merkitystä. "Asuin Boksburgissa vain yhden vuoden, Carletonvillessä kymmenen vuotta, joten tunnen Carletonvillen paremmin."[342] Ihmissuhteet ovat rakentuneet uudelle kotiseudulle. "Täällä minulla on paljon ystäviä."[343] Hän kuitenkin kutsuu kotiseudukseen myös lapsuutensa Tzaneenia, vaikka lapsuudenaikaisia ystävät ei siellä enää ole. "Kotiseudulla [Tzaneenissa] minulla ei enää ole ystäviä, – – se oli lapsuutta. He ovat kaikki lähteneet ulkomaille, jotkut Johannesburgiin, toiset kaukaisempiin paikkoihin töihin. Työkaverini ja ystäväni ovat täällä Carletonvillessä."[344]

Nykyään hän ei juuri Tzaneenissa käy, vaikka se työtehtävien ja yhteyksien puolesta olisikin suhteellisen vaivatonta. Kun ihmiset siellä ovat vieraita, ei paikka enää tunnu samalta. "Esimerkiksi juuri nyt olen menossa ambulanssivuoroon [?] Sybrandiin. Jos haluaisin kotipuoleen, saisin helposti siirron, sen saa maakuntaan ihan helposti, mutta olen liian laiska lähtemään Tzaneeniin, kun ei siellä enää ole ystäviäkään. Siellä on nuoria, joita en tunne. Sen sijaan täällä minulla on ystäviä, sillä olen asunut täällä jo 14 vuotta. Pitkän aikaa."[345] Jos hän voisi hankkia oman talon, se tulisi Carletonvilleen tai Khutsongiin. "– – Ne ovat suosikkipaikkani."[346] Itselleen tärkeänä yksityiskohtana hän mainitsee, että alueella pitää olla *shibeen*. "Tykkään, jos kylällä on s*hibeen*, sillä minä juon."[347] Shibeen on eräänlainen salakapakka, epävirallinen majapaikka, jossa on musiikkia, seuraa ja juotavaa. "En tykkää paikoista, joihin voidaan tulla kahdeksalta illalla – –. Pidän sellaisista, missä voi käydä miten sattuu, itsenäisistä paikoista."[348]

Seuraava puhuja on täysin eri kannalla. Hän kertoo, ettei ole nähnyt paljonkaan maailmaa, mutta tietää, mistä pitää. "– – Minä tykkään hiljaisista paikoista, en melusta kuten [mainitsee toisen keskustelijan nimen]. Ja shibeenit – lässyn lässyn! Minä pidän rauhasta ja hiljaisista paikoista, ja turvallisista kuten Carletonville."[349] Hän osaa nimetä asuinalueen ja jopa korttelinumeron, mihin haluaa oman talonsa, muut paikat eivät miellytä: "Voin ostaa talon tai rakentaa itse numeroon 16. Sieltä minä voin… tai sanoisinko, että ostan talon sieltä, minne sydämeni on asettunut. Se paikka on numero 16. Muista paikoista en tykkää."[350]

Seuraava keskustelija ei nimeä mitään täsmällistä asuinaluetta. Kotoisuus syntyy hänen mielestään alueen asukkaiden tavoista ja elintasosta. Hän haluaisi asettua intialaisalueelle. "Minulle kyse ei ole pelkästään tietystä asuinalueesta, kyse on naapurustosta. Pidän lähinnä

[341] "I don't think that I can go back in Boksburg from where I am living. I know the standard of Boksburg, and Carletonville the standards are high. But I like it here in Carletonville."
[342] "I lived in Boksburg only one year. Carletonville I live for ten years so I know Carletonville more than straight."
[343] "Here I've got a lot of friends."
[344] "At home [in Tzaneen], at home I no longer have any friends because that time it was a childhood. All of them they went far outside, some of them they went to Jo'burg, others they went to farrest places to work. My colleague and other friend are here at Carletonville."
[345] "For example right now I am going to the ambulance side in Sybrand. I want to go back home to take transfer it is very simple for province, but I'm lazy to go in Tzaneen because my friends are no longer there, there is young people I don't know them. So here I've got my friends because I live here fourteen years, long time."
[346] "If I can buy a house, its either Carletonville or Khutsong. My favourite places."
[347] "I like where there is a *shibeen* outside because I drink."
[348] "I don't like places, suburbs where you can come with eight o'clock, during evenings, it's not night, trespass. I like where I can be go up and down. Independent place."
[349] "For me I don't know much places. But all I know what I like. I like a place where it's quiet. I don't like noise like [name] likes noise, shibeens blah blah blah. I like a peace and quiet place. And a safety one like here in Carletonville."
[350] "I can buy a house or build my own house there at extension sixteen. It's where I can, where my heart will be settled if I say, I will buy a house. The place there at extension sixteen. But other places I don't like."

intialaisalueista. Ne ovat hiljaisia. Tykkään niiden elintasosta."[351] Värillinen naapurustokin tulisi kyseeseen, kaikkein mieluisin olisi kuitenkin juuri intialainen.[352]

Tähän asti on mietitty paikkoja, nyt juontaja pyytää valitsemaan valokuvan mistä tahansa kotiseutua kuvaavasta asiasta. Oma perhe on suotuin vastaus. Monella äänellä mainitaan perhe, puoliso ja lapset.[353] Yksi vastaaja täsmentää, että kuva otettaisiin omassa talossa, sen makuuhuoneessa. "– – Mieheni ja lapseni. Vieläpä talossa, jossa asun. Kuvassa on mieheni, lapseni; makuuhuoneessa."[354] Talo ja perhe kuuluvat toisenkin vastaajan mielestä yhteen.[355] "Missä tahansa talossani, siellä on perheeni." Perustelu saa lisää kannatusta. Juontaja rohkaisee miettimään muitakin vaihtoehtoja. Perheenjäsenet ovat kuitenkin päällimmäisenä keskustelijoiden mielissä.

– Kyllä. Perheeni, vaimoni.
– Oi, poikani, yksi ja ainoa![356]

Keskustelija valottaa omaa valintaansa omalla kielellään. Juontaja selittää: voimakkaimman kodintunteen hänessä synnyttää oma 19-vuotias poika.[357] Oma poika on myös seuraavan vastaajan valinta. Yksi keskustelija vastaa lyhyesti "minä".[358] Ilmeisesti hänen kotiseutukuvansa olisi omakuva. Yksi keskustelija empii: "Minulla ei ole taloa tällä hetkellä."

Englanninkielen 'home' on ilmeisesti johdattanut hänen ajatuksensa itse rakennukseen. Kun juontaja esittää kysymyksen uudestaan afrikkalaisella kielellä, vastauksena on, että kuvassa olisivat omat vanhemmat.[359]

LUONNONMAISEMAT

Keskustelijoille esitetään seuraavaksi luonnonmaisemien kuvakokoelma: 1 pelto, 2 joki, 3 suo, 4 metsä. Juontaja pyytää kertomaan, mikä kuvista miellyttää, mikä ei. Haluaisitko vaihtaa jonkin kuvan? Kuvien kokonaisuutta pidetään ylipäätään epämiellyttävänä. Kaksi keskustelijaa torjuu järjestelmällisesti jokaisen kuvan. "En pidä yhdestäkään kuvasta. Minusta ne eivät tunnu kotiseudulta."[360] Kysyttäessä hän selittää, että kuvat eivät luo turvallisuuden tunnetta. "En pidä mistään niistä. Minusta tuntuu, että ne eivät ole turvallisia."[361] Ensimmäisen kuvan suomaisemassa hän kiinnittää huomiota pieneen rakennukseen, jota arvelee maatyöläisen majaksi. Se on hyvin pieni, ehkä se onkin kanala. Kuva ei tunnu kodilta.[362]

---

[351] "For me it's not all about the district as such, it's all about the neighbourhood. I like mostly Indian neighbourhoods. It's very quiet. I like the living standard."

[352] "Yes the Indian neighbourhood, or the Coloured, but the Indian neighbourhood mostly. I like the standard of living."

[353] "My wife and kids."

[354] "That's what I will say. My wife and kids. [Corrects herself.] My husband and kids. Even in my house where I stay. The pictures is my husband, my kids, in the bedroom.

[355] "So everywhere in my house there is my family."
"Same... same."

[356] "Yes my family, my wife."
"Oh my son, the one and only."

[357] "Nineteen years."
"If you could choose anybody that would bring most out, the sense of home." [Speaks in another language.]
"My son."

[358] "Me."

[359] "I don't have a house at the moment."
"That's why I am not so sure."
"Okay... My parents."

[360] "I don't like all four pictures. They don't feel like home for me."

[361] "I don't like all of them, I feel like they are not safe."

[362] "Picture 1. I see a small house, where maybe somebody who works at the farm stays there, it's a small house. Or maybe it's a house and chickens stays there, I don't know, but it doesn't feel like a home."

Kuvan neljä metsämaisemassa nähdään mahdollinen kauhuelokuvan miljöö. ”Numero 4 tuo mieleeni yhden elokuvan, jota en edes katsonut. Kauhuelokuvan. Kauhuelokuvissa käytetään tällaisia kuvia.”[363] Toinen osallistuja osaa nimetä elokuvankin. “Wrong Turn”, hän ehdottaa, ja edellinen vahvistaa. Hän ei pidä sellaisista.[364] Vielä yksi keskustelija hyväksyy kauhuelokuva-ajatuksen:

– Numero 4 on [kauhuelokuvasta], kuten hän sanoi. Tuolla ei voi kävellä yksin
– Ei. Se ei ole turvallista.[365]

Kotiaidan sisäpuolella voi kohdata rehevän luonnon.

Kauempaa Tzaneenista tullut keskustelija on aivan eri mieltä. Hän pitää kuvista, joissa näkyy puita. ”– – Pidän tästä, jossa on mäntyjä. Pidän männyistä, sillä Tzaneenissa, josta tulen, Pietersburgissa, Georgesvillessä, mäntyjä on joka puolella.”[366] Juontaja kysyy, tuovatko puut mieleen kotiseudun. Keskustelija vahvistaa: ”Se vie minut takaisin Tzaneeniin, Drakensburgiin.”[367] Kaikkien muiden mielestä metsä on pelottava paikka.[368] Puussa voi olla jotain kamalaa. Yksi osallistuja kertoo ikävänä muistona koulussa luetusta kertomuksesta, jossa puusta laskeutui naisen kimppuun jokin olento.[369]

[363] “Number 4 it reminds me of another movie but I didn’t even watch it. Horror movies. Horror movies likes to use this kind of pictures.”
[364] “Wrong Turn. I don’t like horror movies.”
[365] “Number four it’s like she said. (Referring to another respondent’s comment about the horror movie.) You cannot walk alone there.”
”No, it’s not safe.”
[366] “I like two of them and this one with the pine tree. I like pine tree because Tzaneen where I come from Pietersburg, Georgesville there is pine trees all over.”
[367] “It remind me back. Tzaneen. Drakensburg.”
[368] ”But the fourth one. I am scared.”
[369] “Sometimes when we grow up, at primary school we were reading some books. So then you will find that [uses indigenous term] coming from a tree, and grab a lady, sitting with a lady at that trees. So I am afraid of that thinking of that thing that I was reading at a book.” … … “It’s a bad memory.”

Kuvan kolme suomaisemaa luonnehditaan lyhyesti hylätyksi asuinalueeksi: ”Kuva 3 näyttää vanhalta, hylätyltä paikalta.”[370] Se ei miellytä ketään. Yksi pohtii ensimmäisen ja kolmannen kuvan suhdetta, ovatko molemmat maatiloja? Toisessa on vain yksi rakennus, toisessa monta. Hän hylkää yksiselitteisesti ylemmän kuvan (pelto). ”Tämä, jossa on vain yksi talo näyttää tylsältä. En tykkää Welkomista, Vapaavaltiossa.”[371] Puhujaa häiritsee maapohjan surkeus. ”En ymmärrä, onko tuo ruohoa vai maata.[372] Epämiellyttävä kuva jää hänelle mysteeriksi, vaikka hänellä tuntuu olevan vahva käsitys siitä, mistä kuva on otettu. ”Tämä on maatila, mutta mitä tämä [maassa] on? Se on vaaleaa. Onko se lantaa? En käsitä, mutta sen voi tarkistaa, Bothavillen jälkeen oikealla puolella, kun mennään Welkomiin, Odendalsrusissa. Minä en pidä siitä paikasta.”[373] Hän toistaa kantansa vielä kertaalleen: ”Se näyttää Welkomilta. Minä pidän maatiloista, mutta Welkomista en pidä.” ”Tapasin käydä siellä veljiäni katsomassa, mutta on se kyllä ikävä paikka.”[374]

Jonkun muun mielestä ensimmäisessä kuvassakin on maatila. ”Se on maatilalta. Hiljainen paikka. Minä en kuitenkaan voisi elää tuolla. – – Se on liian hiljainen. Vain vierailtavaksi.”[375]

Suopeimman vastaanoton – sekin silti empivän – saa jokirantaa ja laituria esittävä kuva. Se palauttaa yhden osallistujan mieleen muiston, kuinka Durbanissa istuttiin joen rannalla. ”Numero 2 tuo mieleen rantahiekan Durbanissa, istutaan joen mutkassa.”[376] Kuvassa nähdään myös pelottavia piirteitä. Pidetään mahdottomana, että lapsi olisi rannalla yksinään: ”Minä pohdin, onko tuo lapsi yksin siellä, vai mitä? Hän voi hukkua.”[377] Keksitään selityksiä: “Luulen, että lapset ovat ehkä tulleet vanhempiensa kanssa, ja ne ovat menneet kalastamaan. Niin minä sen näen.”[378] Yksi keskustelija pitää tästä kuvasta erityisesti puiden vihreyden vuoksi. ”Pidän tästä, jossa on vettä. Itse varon vettä, mutta pidän kuvista, joissa on puita ja vettä. Se on hieno paikka oleskella. – –”[379]

Keskustelua hetken seurattuaan toinen kaikkia kuvia epämiellyttävinä pitäneistä korjaa mielipidettään: jokimaisema on sittenkin sellainen, minkä hänkin voisi ottaa omakseen: ”Se on paikka, johon voisin jäädä. Hiljainen ja mukava.”[380]

RAKENNETTU YMPÄRISTÖ

Keskustelun aihe on selvästi temmannut osallistujat mukaansa. Puheensorina jatkuu juomatauon aikana tietokoneen näytön ääressä afrikkalaisilla kielillä. Keskustelijat osoittelevat välillä sormella kuvaruutua. Sisältö jää epäselväksi. Sitten esitetään uusi kuvakenttä, rakennetusta ympäristöstä. Kuvissa ovat 1. talvinen kirkko, 2. ostoskeskus ilmakuvassa, 3. vanha pohjalainen maalaistalo ja 4. liikuntahalli.

370 “Picture number 3, it looks like an old place that has been abandoned.”
371 ”This one with the one house I see it but it looks like a boring place, I don’t like Welkom. Welkom Free State.”
372 “But I don’t understand this thing is it grass or is it soil?”
373 “This one it’s a farm. But what is this? It’s a white one. Or is it manure, I don’t understand but we’ll check it after Bothaville on the right side when you go to Welkom, Odendalsrus. I don’t like that places.”
374 “It look like Welkom. I like the farms, but Welkom, I don’t like Welkom.” … … “I used to visit my brothers there but it’s a boring place.”
375 “But at that first one, the farm. It’s at the farm, a quiet place. But I cannot stay there.” … … “It’s too quiet. To visit only.”
376 “Number 2. It remind me of the beach there at Durban where you sit on the river bend.”
377 ”I am asking myself whether the kid is alone there or what? She might drown.”
378 “I think maybe these kids they came with the parents they were going for fishing. The way I see it.”
379 “I like this one with the water. I am scared of water but I like the pictures where there is some trees and water. It’s a nice place to be. But I am playing very far…”
380 ”It’s where I can stay. It’s quiet, nice.”

Kannatusta saa vain kuva numero kaksi (ostoskeskus). Se on keskustelijoiden mielestä kotoisan näköinen ympäristö, jossa voisi hyvinkin kuvitella asuvansa. Yksi osallistuja nimeää kuvan miellyttävimmät piirteet: rauha ja hiljaisuus, runsaasti paikoitusaluetta, kauppoja sekä taloja metsän seassa. ”Minä sanon kuvan numero 2. Muistathan, millaisesta kodista kerroin pitäväni?” – – ”Katsos, voin asettua rauhalliseen ja hiljaiseen kotiin.” – – ”Tuossa [osoittaa kuvaruutua] on paikoitusalue tai jotain.” – – ”Kauppoja. Ja tuolla takana taloja.” – – ”Puiden seassa.” [381] Kaiken kaikkiaan näkymä on keskustelijaa miellyttävä. Toinen keskustelija empii, onko kuvassa teollisuutta.”[382] Juontajaa kiinnostaa, onko se hyvä vai huono asia. Puhujalle se on pelkästään myönteinen piirre. ”– – Minä pidän teollisuudesta, sillä asun Oberholzerissa teollisuusalueen vieressä.”[383] Hänen kotiseutuunsa kuuluvat metalliteollisuuden äänet. “Oberholzer, Ironside, kyllä! Kun asuu teollisuuden läheisyydessä, niin kuulee sen tink, tink -äänen.”[384] Sireenin ääni taas kertoo, paljonko kello on. ”Kyllä, se on minun kotiseutuni, ei ihan hipihiljainen. Ei kuitenkaan koko päivää. Vähintään kuuluu sireenien ääni, josta tietää, että on teeaika tai lounasaika, niin että niistä voi vaikka tarkistaa kellon.”[385]

Kuvat 1 ja 3 (kirkko ja pohjalaistalo) hylätään. Ensimmäisen kuvan rakennus (kirkko) on liian vanha ja turvattoman näköinen. ”En pidä kuvasta yksi.” – – ”Näyttää vanhalta talolta, eikä siinä näytä olevan… Ei vaikuta minusta turvalliselta.”[386] Keskustelija haluaisi kaataa rakennuksen ympärillä olevat puut. Kattokin on liian korkea. ”Minä poistaisin kaikki puut ja madaltaisin kattoa.[387] Yksi keskustelija ehdottaa, että rakennus sopisi kirkoksi. Tämän ajatuksen muutkin hyväksyvät.

– Tai käyttäisin sitä kirkkona. Tuo rakennus näyttää siltä, että siitä voisi tehdä…
– Vanhan kirkon.
– Niin.[388]

Yhdelle keskustelijalle kuva tuo mieleen 1960-luvun elokuvien tanssivat miehet ja naiset hattuineen ja vanhahtavine vaatteineen. ”Kuva numero 1. Se on jäänne 60-luvulta. Kuusikymmenluvun elämää sellaisena kuin se näkyy elokuvissa tai TV:ssä, kun on naiset ja hatut ja *voorskoot* [esiliina], jota pidetään päällä. – – Ja tanssitaan näin [elehtii käsillään]. Mutta sellaista näkee vain elokuvissa. Tuo näyttää mukavalta sen ajan kodilta. – –”[389]

Perinteinen suomalainen maalaistalokaan ei miellytä. Se näyttää jonkun mielestä koulun asuntolalta. ”Ei se tunnu minusta ollenkaan kodilta, sillä sehän on kuin koululaisten asuntola. – – Niin kuin joku hostelli.”[390]

---

[381] “I am saying picture number 2. You remember I told you what home do I like?” … … “You can see it’s a peace and quiet home where I can stay.” … … “There [pointing to the screen] is like a parking or something.” … … “Shops. And the houses back there.” … … “In the trees.”

[382] “It looks like… it’s not industries?”

[383] “Industries, I like industries because I am staying next to the industries in Oberholzer.”

[384] “Oberholzer, Ironside yes. To stay next to the industries, you hear that ting-ting sound.”

[385] “Yes, it’s home to me, not so quiet, quiet, quiet. But it’s not for the whole day. At least you hear the sirens and you know it’s the tea time or lunch time so you can match the clock with them.”

[386] “I don’t like picture number 1.” … … “It looks like a old house, and it looks like there are no… I don’t feel safe.”

[387] “I would remove all the trees and I would lower the roof.”

[388] “Or to use it for a church. That building it looks you could make it for…”
”An old church.”
”Yes.”

[389] “Then picture number, 1 it’s remind the sixties. The life of the sixties when you watch it in the movies or the TV where the woman where that hat and the voorskoot they wear on top. In the movie and they are dancing like this [gestures with hands]. But I see only in the movies. So it seems like it was a nice home for that time they enjoy what they are doing. You find they are dancing men and women in the sixties.”

[390] “It doesn’t feel like a home to me because it looks like a home for school kids. Like a hostel.”

Viimeinen kuvakaan ei tunnu kotoisalta. Siinä nähdään tavaratalo tai toimistorakennus. ”Ja kuva 4, se on kuin ostoskeskus; ei tunnu eikä näytä kodilta. Minusta se näyttää toimistolta tai ostoskeskukselta.” – – ”Ostaminen ei tunnu kodilta.”[391] Yhdelle keskustelijalle ostoskeskus on ihan OK.[392]

Keskustelun litterointi päättyy tähän virikkeeseen.

[391] “And picture number 4, it looks like a shopping mall for me, it doesn’t feel like home. It doesn’t look like a home. To me it looks like a office or a shopping centre.” ... ... “No, shopping doesn’t feel like home.”
[392] “And then picture number 4 shopping centre. Its fine.”

KESKUSTELUKUVAUS 5

CARLETONVILLE HERALDIN TOIMITUS 20.11.2015
PAIKALLA ON VIISI ERI-IKÄISTÄ TOIMITUKSEN KUTSUMAA KESKUSTELIJAA, SUKULAISIA JA TUTTAVIA.

Juontaja Eric Stoch selostaa aluksi keskustelun tarkoituksen ja esittelee tutkijat sekä kuvaa yleisesti, mitä tilaisuuden aikana tulee tapahtumaan. Hän vaihtaa useita kertoja kieltä, sillä paikalla on myös tswanaa puhuvia keskustelijoita.

Sanomalehden kokoama keskusteluryhmä.

ILMAKUVIA

Ylilentokuvista kotoisaksi poimitaan ensimmäisenä Fochvillen ilmakuva. ”Koska siellä minä asun”, toteaa keskustelija. ”Pidän siitä todella. – – Koska se on koti.”[393] Juontaja pyytää tarkentamaan, mitä puhuja tällä tarkoittaa: mikä tekee kodin kodiksi? Toinen keskustelija ottaa puheenvuoron, sillä hänellä on valmiina vastaus. Hänelle kotoisin paikka on Carletonville, mutta ei pelkästään se: hänen kotiseutunsa leviää laajemmalle alueelle, koko yhteisöön: ”Minulle Carletonville näyttää kotiseudulta. Minusta tuntuu, että minulla on side yhteisöön, jossa elän. Mutta ei ajatella pelkästään Carletonvilleä. Minusta sitä ovat kaikki nuo kuvat.”[394] Tunteen muodostumisessa paikkaa tärkeämpiä hänelle ovat ihmiset: ”Siksi olen Merafongin asukas, laajemman Merafongin, ja koska toimin kansan parissa joka päivä, minusta tuntuu, että juuri se mikä saa minut… ja saa sen tuntumaan kotiseudulta, on ihmiset. Ei välttämättä paikka vaan ihmiset. Paikka on minulle vain ekstraa. Ihmiset saavat sen tuntumaan kodilta.”[395]

[393] “Because that’s where I stay” … … “Yes I do like it.” … … “Because its home.”

[394] “I think the Carletonville picture looks like a home to me. It’s the community which I stay there is, I feel, a bond. But mind you not only Carletonville, I think it’s all of those pictures.”

[395] “It’s why I am a resident of Merafong, the greater Merafong and I feel because it’s my people who I deal with every day and that’s what make me, what makes it feel like my home, are the people. Not necessarily the place but the people. For me the place is just an extra. For me it’s the people who make it feel like home.”

Toinen keskustelija miettii ajallisuuttaan. Hänen kotiseudussaan yhdistyy kaksi taajamaa, Khutsong ja Carletonville, entinen ja nykyinen asuinpaikka. Khutsong muistuttaa keskustelijaa synnyiseudusta ja Carletonville tästä päivästä. Hänen puheenvuoroonsa kietoutuvat myös tunteet. ”Khutsongin ja Carletonvillen kartat koskettavat minua, sillä niissä paikoissa olen elänyt koko ikäni. Olen elänyt elämääni Khutsongissa, olen elänyt elämääni Carletonvillessä. Muilla alueilla olen oikeastaan vain käynyt ja tullut takaisin. Mutta Khutsongin kartan katseleminen tavallaan muistuttaa minulle, mistä olen.”[396] Ilmakuva ei ole hänelle pelkästään ilmakuva. Se palauttaa hänen mieleensä vahvasti omat kokemukset ja elämäntilanteet; millaista on elää ja toimia niissä oloissa, joita nyt katsellaan lintuperspektiivistä. ”Niin, tämähän on jonkinlainen yleiskuva – – ja minäkin olen tuolla jossain, eikö niin? Juoksemassa ympäri karttaa, eikö? Tuo on siis kuin koko yleisnäkymä paikasta, josta minä olen kotoisin. Tavallaan se koskettaa juuri minua. Sillä minähän tunnen tuohon näkymään sisältyvät olot. Minä tiedän, millaista siellä on, siis maassa. Toisaalta, sinullakin on linnun kokonaisnäkymä, mutta minä tunnen tarkasti maanpinnalla vallitsevat tilanteet ja olosuhteet. Siksi minussa herää sellainen kuva, että ’oho, tuolta minä olen!’”[397]

Muissa keskustelijoissa ei herää yhtä voimakkaita reaktioita. He miettivät synnyinpaikan ja eletyn elämän merkitystä. Carletonville saa yhden keskustelijan mielessä ainutkertaisen aseman. ”Kaikista tuossa näytetyistä kartoista minä todella tykkään Carletonvillestä, sillä synnyin täällä, kasvoin täällä. Tämä on siis kotikaupunkini. Minä todella pidän siitä.”[398] Toiselle Fochvillellä on erityinen merkitys. “No, minulla ei ole paljonkaan sanottavaa, mutta heti kun näin Fochvillen kartan, tiesin, että siinä on kotiseutu. Syy on se, että kasvoin siellä. Olen tottunut Fochvilleen.”[399]

Seuraava, tswanankielinen keskustelija puhuu Khutsongista kotiseutuna ja käyttää siitä termiä *legae*. Monet elämäntapahtumat ovat kasvattaneet Khutsongista hänen kotiseutunsa. Juontaja kääntää: ”Jos katson Khutsongin karttaa, niin minulle tärkeää on, että menin siellä naimisiin. Siitä tuli paikka, josta tykkäsin kovasti. Ja lapsenikin syntyivät Khutsongissa. Olen alkanut pitää sitä kotiseutunani.”[400] Puhuja käyttää jälleen sanaa ‘*legae*’, jonka juontaja selittää muille kotiseuduksi (*home*, *Heimat*). *Legae* on puhujan koti ja hänen lastensa koti. Juontaja tulkitsee edelleen keskustelijaa: siksi hän pystyy tavallaan hyväksymään sen, mitä Khutsongissa tapahtuu: ”– – koska se on kotiseutuni ja se on lasteni kotiseutu.”[401] Keskustelija pohtii vielä virikkeessä näkyvän kysymyksen mukaisesti asunnon merkitystä: ”Mikä siis tekisi talostani kodin, on se, että voin siellä hyvin, olen siellä tyytyväinen ja hyvinvoiva ihminen talossani. – –”[402] Juontaja kertoo vielä, että kotiseutuun liittyvä käsitteistö ei käänny

[396] “Well for the Khutsong and the Carletonville maps kind of like resonate with me because it’s places that I have lived my life at. I’ve lived my life in Khutsong; I’ve lived my life in Carletonville, mostly besides other areas it’s just going there and coming back. But looking at the Khutsong map kind of like just reminds me of where I am from.”

[397] “Like this is the overview of like, you know, I was, I am somewhere there, you know? Running around on that map, you know? So it’s just like, you know, a whole overview the place that I am from, so it just kind of like just touches me. Because I know the circumstances of that overview. I know like what it is, like on the ground. Besides, you know that whole bird view thing. But I know exactly the situations and the circumstances that take place on the ground. So, it just gives me that picture of ‘oh, that’s where I am from’.”

[398] “Me, from all those maps shown just now, I really like Carletonville. Because I was born here, I grew up here, so it’s my home town. So, I really like that one.”

[399] “Well I don’t have much to say, but the moment I saw the Fochville map, I knew that it was home. The reason being because I grew up there. You know, I am used to Fochville.”

[400] “What’s important to me if I look at the map of Khutsong is I was married in Khutsong. It became a place that I liked a lot. And my children were also born in Khutsong. I have taken it to be my home or my *heimat*.”

[401] “And even if I feel, the way situations, I am not sure how to say this, but can accept that which is happening in Khutsong. Because it is my home, it is the home of my children.”

[402] “That which would make my house to be a home, it makes me comfortable and satisfied that I am healthy being at my house. That is what makes it to be my home.”

englanniksi erityisen tarkasti. Siksi hän antaa virikekysymyksen ensin tswanaksi, sitten afrikaansiksi ja vasta viimeisenä englanniksi '*what makes your home a home*', niin keskustelijat ymmärtävät asunnon, kodin ja kotiseudun käsiteellisen kokonaisuuden ehkä helpommin.[403]

Kotoisuus liittyy keskustelijoiden mielestä ennen muuta tilan ja asioiden hallintaan. Kotoisuus syntyy, kun kokee itsensä tervetulleeksi, vapaaksi ja tuntee pystyvänsä toimimaan oman mielensä mukaan. Keskustelijat huomaavat, että ajatusta ei olekaan ihan yksinkertainen selittää: "Minulle se, mikä tekee talosta kodin, on että tuntee olevansa tervetullut ja vapaa; että siinä tilassa tuntee tavallaan saavansa tehdä mitä hyvänsä. Minun ei siis… Minua ei arvostella, en tunne mitään sellaisia tunteita, joita saattaa tulla, kun on ihmisten parissa tai kenen tahansa muun parissa. Siinä tilassa voit olla aivan oma itsesi."[404]

Aineellista puoltakaan ei voi sivuuttaa. Koti syntyy myös tavaroista, omaisuudesta. Puhujan mielessä ei niinkään ole varallisuuden muodostuminen vaan esineisiin ja rakennuksiin tallentuvat merkitykset ja historia. "Mikä tekee minulle kodin – vaikka en ole kovin kapitalistinen, tai miksi sitä saa sanoa – niin kotona oleva ja minulle merkitsevä henkilökohtainen omaisuus, johon liittyy pala omaa historiaani."[405] Talo tarjoaa myös suojaa. Sekin on tilanhallintaa. "Se on myös turvapaikka. Paikka, jossa voi rentoutua ja olla vain oma itsensä, pohjia myöten. Siinä se on."[406] Toinen puhuja vahvistaa. Hänelle koti on turvallisuutta. "– – Siinä on kyse turvallisuuden kokemisesta kodissasi, eikö niin? Että olet vapaa ja oma itsesi silloin, kun olet kodissasi. Sitä se on minulle."[407] Seuraava puhuja palaa perheen merkitykseen. Hänelle tärkeää on omalta perheeltä saatu hyväksyntä ja arvostus. "Pidän kotia hyväksymisen paikkana: minua ja perhettäni arvostetaan siellä. Sitä on minun kotini, perheen koti."[408]

MONIPAIKKAISUUTTA

Seuraavaksi mietitään, voiko kotia olla myös jossain muualla, kuin missä asuu. Voiko sellaisenkin paikan tuntea kodikseen, jossa ei ole itse asunut? Ensimmäisenä mainitaan läheinen kaupunki turvallisuutensa vuoksi: "Ehdotan Potchefstroomia, sillä siellä ei ole liikaa rikollisuutta, eikä siellä ole väkivaltaa."[409]

Pohjoinen Mafikengin kaupunki[410] on tullut yhdelle keskustelijalle läheiseksi, koska hänen äitinsä muistelee sitä usein. Kaupungissa vieraillessa puhujan on vallannut tuttuuden tunne, vaikka hän ei itse ole asunut siellä. "Minä sanoisin Mafikengin, koska äitini tulee sieltä ja tykkään, että aina, kun käyn siellä, se on samanlainen."[411] Mafikengin asukkaat ovat valoisia ja ystävällisiä. Heillä on kevyt elämänasenne. Siksi paikka tuntuu kodilta. "Näen [Mafikengis-

[403] "'*Ke eng e e dirang gore ntlo ya gago e be legae la gago?*' the term '*wat maak u huis 'n tuiste*' doesn't come across. The Professor and I battled a little bit to find the English equivalent. So, that is why I said it first in Tswana and then in Afrikaans. I think it explains it a lot better for us to understand what the concept is."

[404] "Now for me, what makes a house a home, is feeling welcome. And feeling free, like having a sort of feeling that I can do anything when I am in that space, like I am not, I don't feel judged I don't feel like whatever sort of feelings that you might get when you are around people or when you are around whoever. But when you are just in that space it's like you are just yourself."

[405] "What makes my home, or my house a home, is I think, although I am not very capitalistic or whatever you can call it. Personal possessions which are a little bit of my own history which is in the home that means something to me."

[406] "Also it's a safe place. It's a place where one can just relax and be yourself basically. So that's it."

[407] "What makes my house a home is all about feeling safe in your home, you know? Having all that freedom and being yourself when you are in your home. That's about it for me."

[408] "I take my home as a excepting place and they appreciate me there and my family. That's my home, a family home."

[409] "I suggest Potch [Potchefstroom]. Because like, there is not too much criminal activity there and there is not too much violence."

[410] Entinen Mefiking, vuoteen 1980. Nykyään käytetään myös nimeä Mahikeng.

[411] "For me, I would say Mafikeng. Because that's where like my mom comes from and that's where like every time I go there it's like."

Näkymä North-Westin yliopiston kampusalueelle Potchefstroomissa.

sä] erilaisen elämänkuvan. Ymmärrän, että elämä siellä on kevyttä, aivan kuten asukkaatkin ovat. He tykkäävät pilailla. Siellä on hauskaa. Se ei ole kiukkuisten ihmisten tai kielteisten tunteiden paikka ollenkaan. Ihmiset ovat siellä valoisia ja tykkäävät ilottelusta ja kaikesta ystävällisyydestä. – –"[412]

Seuraava puhuja menee vielä kauemmas, koilliseen Mpumalangaan. Se on hänen synnyinpaikkansa, ja se erottuu Fochvillestä edukseen rehevän luontonsa ansiosta. "Siellä olen nimittäin alun perin syntynyt. Paikka on hyvin erilainen kuin Fochville. Mpumalanga on tähän verrattuna kaunis. Samoin luonto on aivan liiankin ihana."[413]

Yksi puhuja mainitsee vielä Coligny-nimisen pienen maalaisyhteisön, oman kasvuympäristönsä. Silloin seutu oli paljon rauhallisempi kuin nykyään. Ulkona oli yölläkin turvallista. Lainaus juontajan käännöksestä: "Myöhälläkin pystyi menemään ihan minne halusi ja oli turvallista. Ei niin kuin nykyään. Nythän siellä on tosi turvatonta, varsinkin juuri sillä alueella, koska se on maaseutua. Se on paljon maalaismaisempaa kuin Welverdiend. Se on hyvin pieni yhteisö, maatalousaluetta."[414] Kuvauksesta saa sellaisen käsityksen, että maaseudulla on nykyään levottomampaa kuin kaupungeissa. "Siinä on yksi syy, miksi sanon pitäväni paljon tästä paikasta – –."[415]

Yksi puhuja korostaa kotiseutunsa monipaikkaisuutta. "Okei. Minun tilanteeni on vähän monimutkaisempi, sillä olen oleskellut monilla alueilla ja tehnyt kaikista niistä itselleni kodin."[416] Niinpä kotiseutua on kertynyt laajalle alueelle Potcheftstroomiin, Mpumalangaan, KwaZulu-Nataliin ja Carletonvilleen. Potch oli lapsuuden kotiseutu. Oma persoonallisuus muodostui kuitenkin nuoruusvuosina Mpumalangassa. Nykyinen koti Carletonvillessä on se-

[412] "I see a different picture to life. I realise that like so people there are like so light it's like, they are so, they like joking, it's like, it's fun when you are there it's not like a place where people are angry and there is all these negative emotions. People there are like light and they just like, you know, being jolly and like you know, just that whole friendliness. For me that does it for me."

[413] "Because that's where I was actually born, you know. The place it's way too different from Fochville. Mpumalanga is a beautiful place compared to Fochville. Like, the nature is just too great."

[414] "You could go at night and go wherever you wanted to go and you would be safe. Not as it is today. Today it's really unsafe, and especially in that area because it is a rural area. It's a lot more rural area than Welverdiend. It's a farming area, it's a very small community."

[415] "This is one of the reasons why I say I like this place a lot because you are healthy in that area."

[416] "Okay mine is a bit more complicated because I have stayed in a few areas and I have made everyone my home."

kin tärkeä: ”toinen koti”. ”Vartuin Potchefstroomissa, joten koen, että yksi osa kotiseudustani on siellä. Sitten jäin Mpumalangaan ja siellä olin hyvin onnellinen, joten osa kotiseutuni, elämäni ja identiteettini muodostumisesta tapahtui siellä. Ja sitten vielä Carletonvillekin on minulle toinen kotiseutu.”[417] Lisäksi puhujaan on tehnyt vaikutuksen myös oleskelujakso idässä KwaZulu-Natalissa. Sieltä tulee hänen perheensä, ja varsinkin lapsuuden matkat sukulaisiin Pietermaritzburgiin ovat jääneet lämpiminä mieleen. ”– – Iso osa perheestäni tuli KwaZulu-Natalista. Siispä Pietermaritzburgin alue on myös tärkeä lapsuuteeni kuuluva paikka, sillä minulla on tosi-tosi hyvät muistot – – siltä alueelta.”[418] Puhujan on mahdotonta nimetä näistä vain yhtä suosikkia. Hänen kotiseutunsa muodostuu kokonaisuudesta. ”En minä pysty sanomaan. Kun rehellisesti ajattelen sitä nyt, niin en voi sanoa, että pitäisin jotain paikkaa muita parempana.”[419] Kotiseututunne on koko ajan syntynyt ihmissuhteissa. ”Ihmiset ovat tehneet useimmista kaupungeista minulle erityisen. Varsinkin kahdessa viimeisessä paikassa, jotka ovat Carletonville ja Mpumalanga: kyllä ne olivat lähinnä tapaamani ja tuntemaan oppimani ihmiset, jotka tekivät paikoista minulle erityisiä.”[420] KwaZulu-Natalissa vaikutuksen teki myös kulttuuri ja lapsuuden iloinen ilmapiiri. Potchissa hänellä on edelleen sukulaisia. ”Sanoisinko, että KwaZulu-Nataliin matkustamisessa ja sukulaisvierailuissa kyse oli enemmän alueen kulttuurisista muistoista ja senkaltaisista lapsuudeniloon sekoittuvista asioista. – – Vanhempani ovat edelleen Potchissa, ja siellä minäkin varsinaisesti olen kasvanut, joten sekin on yksi osa minua. Niin, minun kotiseutuni on hieman monimutkaisempi, mutta tämä on rehellinen vastaus. ”[421]

VALOKUVIA KOTISEUDUSTA

Keskustelijoiden kotiseutua esittävistä valokuvista tulee hyvin kirjava kokoelma. Ensimmäiseksi valitaan oma kotikirkko. ”– – Ottaisin kuvan kirkostani ja tuntisin olevani kotonani.”[422] Seuraa pari yllättävää valintaa, joissa näkyy kotiseudun rujompi puoli. Kylää kiertävät viemäriputket mainitaan vähän kakistellen, mutta määrätietoisesti. Kyseessä ei ole pila; keskustelija haluaa nimetä juuri tämän kohteen. ”– – Okei, aion nyt olla brutaalin rehellinen: minulle se [kotiseudun kuva] on yhteisöäni ympäröivä viemäröinti.”[423] Juontaja varmistaa, ymmärsikö oikein: ”Sinä siis ajattelet kotiseutua, kun näet viemärijärjestelmän kylässäsi?” ”Kyllä. Vilpittömästi. Kyllä.”[424] Putket kulkevat maan pinnalla. Hän lisää toiseksi vaihtoehdoksi kuvan karstivajoamista. Nekin kuuluvat hänen kotiseutuunsa.[425]

---

[417] “I grew up mostly in Potchefstroom, so I feel I’ve got a part of a home there. Then I stayed in Mpumalanga so there is Mpumalanga where I was very happy, so a part of my home and how my life and identity was shaped was over there. And Carletonville is also another home for me.”

[418] “But in the meantime a lot of my family came from KwaZulu Natal. So there in the Pietermaritzburg area, it’s also a place of belonging to my childhood for me because I have very, very good memories, lots of good memories from that area.”

[419] “I cannot say, I really thought about it honestly now and I cannot really say that I prefer one to the other.”

[420] “In most of the towns it’s the people who makes it special for me, the people. Especially in the last two areas which is Carletonville and Mpumalanga which was mostly the people who I met there and who I got to know that makes it special for me.”

[421] “I would say KZN was more the cultural memories of that area and the sort of childhood happiness type of thing of going there, visiting the family. Whereas Potch, my parents still stay in Potch and that’s another that’s where I basically grew up so that’s also another part of it for me. So, mine is a bit more complicated but it’s an honest answer.”

[422] “It would be my church. I would take a photo of my church and that would make me feel at home.”

[423] “Okay, for me. Okay now I am going to be brutally honest. For me it’s the sewerage works that are around my community.”

[424] “So if you see sewerage works around your community you think of home?”
“Yes I am being honest now. Yes.”

[425] “And sinkholes like all those things.”

Seuraava keskustelija valitsee kuva-aiheen itselleen mieluisan tekemisen perusteella. Minkä parissa hän olisi eniten kotonaan? ”Minulle kodintunteen toisi näyttämön kuva. – – ”[426] Puhuja pitää esiintymisestä. Näyttämöllä voisi olla hän itse tai joku muu. Olennaista on esiintyminen, näytteleminen, taide. ”Jonkinlainen esitys. Siinä olisin joko minä tai joku muu, joka tapauksessa minusta se tuntuu kodilta. Minä olen sellainen, että tykkään olla esillä. Pidän taide-esityksistä, enkä ole missään paikassa ollut enemmän kotona kuin näyttämöllä. Minusta tuntuu, että olen syntynyt sellaiseksi.”[427]

Vielä mainitaan kuva omasta makuuhuoneesta. Siinä yhdistyvät mukavuus ja rauha. ”Minä valitsisin makuuhuoneeni, sillä tavallaan kun olen makuuhuoneessani, tunnen oloni mukavaksi, siellä ei ole kiljumista, ei huutamista.”[428] Makuuhuone on rauhoittumisen paikka. Tämä saa myös toisen vastaajan kannatuksen: hän tarkentaisi kuvan vieläpä omaan sänkyynsä.[429]

KOTISEUDUN IHMISIÄ

Kotoisuuteen liittyvät ihmiset ovat lähimmästä perhepiiristä. Mainitaan äiti, isoäiti ja kolme kertaa omat vanhemmat.

– Äitini, koska hän on erityinen henkilö elämässäni.
– Minulle vanhempani. Aina kun tulen kotiin, tunnen itseni tervetulleeksi.
– Minulle vanhempani.[430]

Isoäidin maininnut keskustelija purkaa merkitystä tarkemmin. Mieleen nousevat oleskelu isoäidin luona, hänen laittamansa ruuat, jotka saivat tuntemaan itsensä tärkeäksi: ne odottivat juuri sinua. ”Minulle se olisi edesmennyt isoäitini, sillä minulla oli tapana olla hänen luonaan. Ja siellä oli kotoisaa! Katsos, oma isoäiti, kotiruoka ja muu sellainen. Kun tiesit, että kotiin palatessa ruokalautanen odottaa, ja isoäitini antaa sen minulle.”[431]

Juontaja kehottaa miettimään kysymystä vielä laajemmin kotiseudun ja sen yhteisön kannalta. Jos ottaisit kuvan yhdestä ihmisestä, ketä se esittäisi? Ensimmäisenä mainitaan tohtori Leslie Stoch, joka tuli mieleen mahdollisesti siksi, että juontaja sattuu olemaan hänen poikansa, mutta varmasti myös siksi, että hän oli henkilö, joka vaikutti seudulla hyvin monipuolisesti.[432]

Heti seuraava puhuja palauttaa keskustelun kuitenkin henkilökohtaiselle tasolle. Hän nostaa esiin oman naapurinsa, joka muun muassa ohjasi häntä radion kuuntelijana: ”Luulen, että omalla alueellani sellainen voisi olla naapurini, sillä hän osoitti minulle jotakin, mistä en

[426] “For me a picture that would make me feel at home, it’s a stage. On stage…”
[427] “A performance type of thing. Whether it’s me or it’s somebody else but for me that makes me feel at home because like I am somebody that likes being on stage. I like the performance arts thing and for me there is no place that I have ever felt more at home than on stage. Because that’s where I feel like I was born to be type of thing.”
[428] “I would prefer like my bedroom, because like when I’m in my bedroom I feel comfortable like there is no yelling, shouting there.”
[429] “For me it would be my parents as well. And my answer to the previous question is also my bedroom, or even more specifically my bed.”
[430] “That would be my mom, because she is a special person in my life.” … …
“For me would be my parents. Whenever I get home I feel welcomed.” … …
“For me it would be my parents.”
[431] “For me it would be my late grandma, as I was used to staying with her. And she just had that homely thing. You know it’s your grandma, home cooking, you know that type of thing, knowing that when you go back home you will have a plate of food waiting for you. My grandma would give me that.”
[432] “I would say in this home area your father, the late Dr. Leslie Stoch.”

ollut ollenkaan tietoinen. Hän neuvoi minut virittämään radion sellaiselle kanavalle, jolla oli innostavia puhujia. Se on auttanut minua ja ollut suuri tekijä elämässäni. Siitä alkaen olen kuunnellut tätä kanavaa säännöllisesti, ihan päivittäin. Se on saanut minut ymmärtämään, miten huolehtia omasta elämästäni ja myös lasteni elämästä."[433]

Yksi keskustelija ilmoittaa, että hän ei ymmärrä kysymystä. Haetaanko henkilöä, joka on muuttanut koko yhteisöä? Hänelle kerrotaan, että sekin on vastaus.[434] Juontaja selvittää virikettä tswanaksi, mutta keskustelija ei vielä anna vastausta. Hän jää kuuntelemaan, kun seuraava keskustelija valitsee kuvaan ystävänsä Siphon, joka on ohjannut häntä elämän valinnoissa. "Pidän tärkeänä parasta ystävääni Siphoa. Hän on ohjannut minua elämään hyvää elämää. Kun olin pitkään vääränlaisessa kaverisuhteessa, väärien kavereiden kanssa, hän muutti minut. Sanoisin siis Sipho."[435] Samantyyppisillä ajatuskuluilla seuraava keskustelija päätyy omaan serkkuunsa, joka on ollut hänelle erittäin läheinen. "Sanoin häntä veljekseni, koska hän oli minulle läheisempi kuin oikea veljeni. Mutta hän oli se, joka tosi asiassa teki minusta sen ihmisen, joka tänä päivänä olen, opettamalla minut nöyräksi. Nuorena olin vähän hullu ja vihainen, oli sellaista kiivautta ja koppavuutta. Hän tavallaan rauhoitti minut ja suorastaan, sanoisinko jopa, teki minusta ihmisen."[436]

Muiden vastaukset kuultuaan aiemmin kysymystä ihmetellyt keskustelijakin ilmoittaa valintansa. Hänen elämässä tärkeä opastaja on ollut oma isä. "Okei, nyt minä käsitän. Minulle sellainen olisi isäni, sillä hän on opettanut minulle paljon asioita, kuten varsinkin vastuullisuutta; miten ottaa ympäröivät ihmiset huomioon."[437]

LUONNONYMPÄRISTÖN KUVAKENTTÄ

Juontaja selostaa tehtävää monisanaisesti. Ensimmäinen vastaaja arvelee, että kuvat ovat jostain kauempaa. "Vasemmassa yläkuvassa sää näyttää jotenkin … [Onko siinä] lunta tai jotain, tuo valkoinen aine vasemmalla. Ja nuo talot, enpä tiedä. En tunnista. Minusta ne eivät näytä täkäläisiltä. Jos tuon kuvan jättäisi pois, voisi minusta olla lähempänä. Tuntuisi mukavammalta minusta. Vesi on okei. Pensaat okei. Olen asunut lähellä tuommoista kuin tuo oikealla ylhäällä, jossa on vettä."[438] Vaikka kuvia ei pysty tunnistamaan, ne saavat kuitenkin puhujan ajattelemaan kotiseutuaan Mpumalangassa. Vesi, pensaat ja metsä tuovat mieleen onnellisia muistoja. "Se vie minut kotiseudulle, kyllä, ja jopa nuo pensaat alhaalla vasemmalla, Mpumalangaan ja KwaZulu-Natalin alueelle, jossa isovanhempani tapasivat…

[433] "I think in my area I think it would be my neighbour, because she showed me something that I was not aware of. She told me to tune into a radio station which had motivational speakers. That has helped me and made a big contribution for me. So from then I listened to this station on a regular basis, daily actually, it makes me understand how to look after my life and also the life, and regulate the life of my children."

[434] "I don't understand the question."
"That's an answer."

[435] "I will prefer my best friend that would be Sipho. Like he showed me to live my like, a nice life. I was in a wrong friendship with wrong friends, so he changed me. I would say it's Sipho."

[436] "I called him my brother because he was more closer to me than my real brother. But he was somebody who actually shaped me to the person that I am today in terms of humbling me. Because like when I was young I was a bit like crazy and aggressive and I had like temper and arrogance. So he sort of like just calmed me down you know. And just, I don't know, made me human if I can call it that."

[437] "Okay now I do understand. For me it would be my father, because he has taught me a lot of things, like especially being responsible, how to take care of people around you."

[438] "The top left photo, weather that looks in some way like snow or something there that white stuff on the left hand side. And those houses, I don't know, I don't recognise them. They don't look local to me so I, for me if that photo could go out, it would be closer. I would feel more comfortable. The water is okay, the bushes are okay. That's sort of the top right one with the water; I've lived next to."

Isoisä oli oikeastaan metsänvartija. Tuollaiset metsäkuvat tuovat siis kotiseudun tuntua ja palauttavat iloisia muistoja minulle."[439]

Puhdas vesi on arvokas resurssi. Kuva Stochin maatilalta.

Kuvia suljetaan myös oman kotoisuuden piirin ulkopuolelle. Vesi on jonkun mielestä pelottava ja vaarallinenkin elementti. "Olen sellainen, että pelkään vettä. Se pelottaa minua."[440] Avara peltomaisema on parille keskustelijalle täysin vieras. "Se vain ei liity minuun millään tasolla. Kuin en tietäisi, missä… Se ei tavallaan sano minulle mitään, kun en ole koskaan ollut sellaisessa ympäristössä."[441] Peltomaisemasta ei oikein tiedetä, mikä se on. "En tosiaan tiedä, mitä katselen."[442] Metsä muistuttaa murhaajista ja raiskaajista. "En pidä numerosta neljä, tuosta jossa on paljon puita. Se tuo mieleen sarjamurhaajan, joka tappoi paljon naisia ja heitti ne sitten puihin. Niiden [puiden] näkeminen siis pelottaa minua."[443] Synkän metsän sijaan tämä keskustelija haluaisi kuvaan mielellään ihmisiä piknikille koreinensa. "Tuntuisi minusta paremmalta korvata se kuvalla, jossa olemme eväsretkellä ja ihmiset istuksivat kukin korinsa kanssa. Se tuntuisi minusta mukavalta ja veisi ajatukset kotiseudulle."[444]

Suomaisemaa arvellaan kaivokseksi. Se muistuttaa siis kotiseudusta. "– – Kun katson tuota rakennusta – en tiedä, onko se edes rakennus vai mikä, mutta minusta se näyttää kaivokselta. Siellä on tuo juttu, joka näyttää kaivokselta. En tiedä, miksi sitä kutsutaan. Rakennelma? Niin se muistuttaa selvästi minua paikasta, josta tulen."[445]

Vesi herättää myös kotoisuuden tunteen. "Minä pidän numerosta kaksi, sillä kun istut veden äärellä – tai sanotaan vaikka meren – joskus se puhdistaa mielen, poistaa stressin ja sitä rataa. Siksi pidän numerosta kaksi."[446] Se on toisenkin keskustelijan selvä suosikki. "Tuo vesikuva vaikuttaa minuun vahvasti, koska se vain… minä vain pidän vedestä. Pidän veden

[439] "It takes me home, yes. And even those bushes there by the bottom left, where I stayed in Mpumalanga and also the KZN area where my grandparents used to… my grandfather actually was a forester. So those type of forest stuff, makes me feel at home and brings back happy memories for me."

[440] "I am a person scared of water. It makes me feel scared."

[441] "I just feel like it doesn't connect with me in any level. Like I don't know where… Like it doesn't say anything to me because I've never been in such environments."

[442] "I don't really know what I am looking at."

[443] "Number four I also don't like, the one with the lots of trees. It reminds me of a serial killer who has killed a lot of women and then threw them into the trees. So, I am scared when I look at them."

[444] "What I would feel more comfortable with is to replace that one with a photo of us having a picnic and the people sitting there each individual with their baskets. That would make me feel comfortable and think of home."

[445] "And the third picture, bottom left, when I look at that building I don't know if it's a building or what, but it looks like a mine. There is this thing that looks like a mine. I don't know what's it called. Construction? So it reminds me of a place where I am from obviously."

[446] "I like number two because when you sit next to water, next to the pond, or maybe say the sea, sometimes it clears your mind, taking out stress, those kind of stuff. So I like number two."

virtaamisesta, ja se vain jotenkin määrittää minun mieltäni."[447] Metsäkin on hänestä kiinnostava, mutta ihan eri syistä: hän näkee viidakossa nykyelämän vertauskuvan. "Ja metsäkuva, se on tavallaan raju, – – Se ikään kuin muistuttaa minulle, millainen maailma on juuri nyt ja sehän on kuin viidakko, eikö? Minusta maailma on kuin viidakko juuri nyt. – –"[448]

Samoin suomaisemassa miellyttää pitkospuiden tarjoama metafora: elämä on pitkä matka. "Sitten tuo alhaalla vasemmalla, juuri tuo kävelyrata, se muistuttaa minua siitä, – – kuinka pitkä matka minulla vielä on edessäni. – –"[449] Toinenkin keskustelija viehättyy pitkospuista. Ne tuovat mieleen lapsuuden junamatkat Mafikengiin: "Se muistuttaa siitä, kun olin pikkulapsi ja vie minut kotiseudulle, kun olimme palaamassa Mafikengiin. Se näyttää junaradalta. Syntyy sellainen vaikutelma, että rautatie vie meidät kotiin. – –"[450]

Yksi keskustelija kertoo, miten hän muokkaisi kutakin kuvaa mieleisekseen. Peltomaiseman hän pudottaisi joukosta pois. "Minä poistaisin ensimmäisen kuvan, ylhäältä vasemmalta, sillä en ole eläissäni ollut sellaisessa paikassa."[451] Joitain kuvia hän täydentäisi omien muistojensa pohjalta. Vesikuvaan sopisi lapsia kiviä viskomaan. "Kävin aina sellaisissa paikoissa kaverieni kanssa. Kun oli tylsää, istuimme vain padolla ja heittelimme kiviä."[452] Metsä herättää muistoja linnunpyynnistä lingoilla. "Se muistuttaa siitä, kun pienenä tapasin käydä vastaavissa paikoissa kavereiden kanssa ja meillä oli jonkinlaiset ritsat. Pyydystimme lintuja muuta sellaista."[453]

[447] "The water one actually does a lot to me because it just, I just love water. I just love the flow of water and it just put my mind at in some way."

[448] "And the forest one, it's sort of like rough, you know it's just, it's that, it sort of reminds me of how the world is right now which is it's like a jungle you know? For me the world is like a jungle right now, so it kind of like gives me that."

[449] "Then that one on the bottom left, just that road walking, it just reminds me of, you know, the long walk that I still have to take towards, you know what I want."

[450] "it reminds me of when I was a little child and it takes me home when we were going back to Mafikeng. It looks like a railway line. It creates that impression of a railway line taking us back home. It's a long road, but it gives the impression to me, or raises the memories of a railway line taking us home."

[451] "For me, I would remove the first picture, top left, because I have never been to such a place in my life before."

[452] "I always went to such places with my friends, whenever we were bored we'd just sit by the dam and throw stones."

[453] "It reminds me when I was little I used to go to such places when I was with my friends, and we had like slingshots. We were like hunting for birds and stuff." Litterointi päättyy tähän.

KIRJOITUSTEHTÄVIEN KUVAUS

KOTISEUDUN TÄRKEÄT ASIAT

Jokaisen virikekeskustelun päätteeksi tehtiin kaksi kirjallista tehtävää. Ensimmäisessä (virike 14) pyydettiin osallistujia nimeämään kolme kotiseudun tärkeää paikka ja perustelemaan valintaansa. Kyseessä oli siis mitä, missä, miksi -tyyppinen tehtävä.

Virike 15 oli eläytymistehtävä. Osallistujille esitettiin lyhyt tarina, jossa oli kaksi vaihtoehtoista lopetusta: ”Olet muuttanut uuteen asuntoon. Tunnet olosi kotoisaksi. Kuvaile uutta kotiasi ja elinympäristöäsi.”

tai ”Olet muuttanut uuteen asuntoon. Et tunne oloasi kotoisaksi. Kuvaile uutta kotiasi ja elinympäristöäsi.”

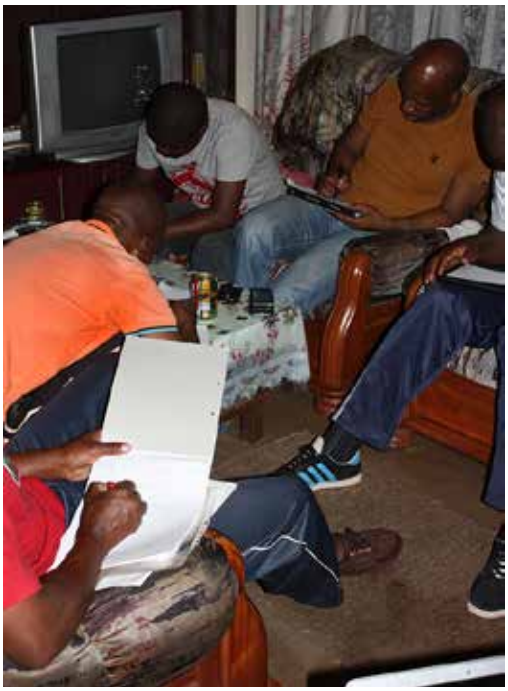
Kirjallisia tehtäviä suoritettiin antaumuksella.

Kirjallisiin tehtäviin osallistui hieman enemmän vastaajia kuin keskusteluun. Aineistossa on kaksi Laerskool De Beerin oppilasryhmää, neljä tyttöä ja viisi poikaa, kun keskusteluaineistoon osallistui vain yksi neljän tyttöoppilaan ryhmä.

Kirjalliset vastukset esitetään seuraavassa sisällöllisesti ryhmiteltyinä.

PAIKKOJA

Tehtävänannon muotoilu vaikutti varmasti osaltaan siihen, että vastauksissa korostuivat maantieteelliset paikat. Kun kysyttiin paikkoja ja missä, ihmissuhteet ja henkiset tekijät jäivät hieman vähemmälle huomiolle.

Paikkoja sen sijaan mainittiin runsaasti erisnimeltä: Carletonville (4), Fochville (2), Grand kanyon, Kani Island, Khutsong (2), Koleni, Kruger national park, Krugersdorp, Lenns [Lenasia], Limpopo (3), Mafikeng (2), Maldives, Mpumalanga, Oberholzer, Potchefstroom, Randfontien, Rimsiq, Riverj, Rysmielbuldt Road, South Africa, Tzaneen, Vryleid, Fennsberry, Standerton, Welverdiend (3), Wetland, White river, Wonderfunteinstream, Shatale.

Paikat ovat ymmärrettävästi varsin laajalla alueella. Koululaiset eivät nimenneet yhtään tarkkaa paikkaa. Kaikissa muissa keskusteluissa nimiä käytettiin. Tällöin paikkoja kuvattiin seuraavasti:

Carletonville Heraldin keskustelussa Carletonville mainittiin kotikaupunkina kahdesti. Toinen vastaaja lisäsi, että siellä asuu oma perhe. Siellä tuntee olevansa tervetullut. ”[Siellä] tunnen olevani tervetullut, ja se on kotikaupunkini, ja perheenikin on siellä.”[454] Potchefstroom

[454] “I fill more welcomed and it’s my home town and my family is here too.”

mainittiin vanhempien kotina ja Standerton entisenä kotikaupunkina. Vastaajan mielessä on selvästi monipaikkainen kotiseutu, kun hän kirjoittaa: ”Carletonville, Potchefstroom, Standerton – Kotini, vanhempieni koti, jossa kasvoin, entinen kotikaupunkini. Nämä paikat ovat osaltaan muovanneet minut siksi mitä olen.”[455]

Koleni mainittiin synnyinpaikkana: se on ”paikka, jossa synnyin” ja Kutsong nykyisenä asuinpaikkana: ”oleskelen siellä”. Vastaajan katse oli myös tulevaisuudessa, sillä hän mainitsi vielä Mafikengin mahdollisena tulevana asuinpaikkanaan: ”tämä on se paikka, johon saatan jäädä”.[456] Tässä vastauksessa ilmenee peräkkäinen monipaikkaisuus tai kotiseudun laajeneminen moniin paikkoihin ajan kuluessa.

Paloaseman keskustelussa Carletonville mainittiin lapsuuden asuinpaikkana, jossa oma perhe yhä asuu: ”Kasvoin täällä, koko perheeni asuu Carletonvillessä”[457]. Puolison lapsuudenkotina mainittiin Limpopo. Vapaasti käännettynä: ”Mieheni tulee sieltä maalaisalueelta. Se on melko nätti ja turvallinen alue.”[458] Myös Rimsiqin merkitystä avattiin samoilla määreillä. ”Se on melko nätti ja myös turvallinen.”[459]

Randfontieniin liitettiin sana ’*malls*’, joka voi tarkoittaa puistokäytävää – todennäköisesti kuitenkin ostoskeskusta: ”Kaupungissa on ostoskeskuksia.”[460] Fennsberry miellyttää, koska ”paikka on hiljainen ja siellä on rikkaita ihmisiä”.[461]

Siirtolaisten kotiseutu leviää laajalle alueelle, koska sitä leimaavat hyvinkin pitkät työskentelyjaksot Carletonvillessa ja lomajaksot perheen ja sukulaisten luona. Monipaikkaisuus näkyy esimerkiksi sen siirtotyöläisen vastauksessa, jonka kotiseudun kolme tärkeintä paikkaa ovat oma koti Limpopon Tzaneenissa, työpaikka Carletonvillessä ja kansallispuisto Kruger National Park, jossa vietetään lomaa ja vapaa-aikaa.[462]

Toisella vastaajalla kotiseudun tärkeät paikat ovat sentään kaikki Gautengin maakunnassa, vaikka levittyvätkin laajalle. Hän mainitsee Khutsongin vanhempiensa kotina: ”Siellä kasvoin ja elin vanhempieni kanssa.”[463] Oberholzer on oma koti, jossa vastaaja on aloittanut itsenäisen elämän ja ottanut vastuun omista päätöksistään; siellä vallitsevat hänen sääntönsä, ja siellä hän antaa rakkautta lapselleen.[464] Kolmanneksi tämä vastaaja on nostanut opiskelupaikkansa: ”Krugersdorpin paloasema!! olin siellä suorittamassa palontorjunnan kurssini; on tärkeää että opin lisää työstäni.”[465]

---

[455] “Carletonville, Potchefstroom, Standerton
My home, my parents’ home where I grew up, my previous hometown. These places helped shape me to what I am”

[456] “Koleni – the place I was born
Kutsong – I stay there
Mafikeng – this is the place where may stay”

[457] “Carletonville >I grew up here all my family are residing Clville”

[458] “Limpopo > Its where my husband is coming from its a rural area its a nice quite place and also safe”

[459] “Rimsiq > It’s a place to be nice quite place and also safe”

[460] “Randfontien” “The town has malls”

[461] “Fennsberry” “The place is quet and has rich people”

[462] “(1) Tzaneen – Limpopo
(2) Carleton ville – Gauteng
(3) kruger national park. – Limpopo”
“Tzaneen – my home
Carleton ville – my work place
kruger national park – Leisure place / resort”

[463] ”Khutsong” “Its where I grew and stay with my parents.”

[464] “Oberholzer” “My house. that I started life and my responsibility to make my decision, my rule’s and gives love to my child.”

[465] “Krugersdorp fire station!! was doing my fire fighter course there it is important that I learn more about my job.”

Khutsongin keskustelussa yksi vastaaja kertoo, että hänen kotinsa on Mafikengissa. Se on tärkeä, koska siellä tuntuu turvalliselta.[466]

Kunnanvirastossa käydyssä keskustelussa KwaZulu-Natalissa sijaitseva Vryleid mainitaan lapsuuden kotikaupunkina, johon liittyy tärkeitä muistoja: ”Kotikaupunkini, jossa vartuin – minulla oli onnellinen lapsuus ja muistelen mielelläni [?] ’vanhoja hyviä päiviä’ – Vryleid, KZN.”[467]

Oma tärkeä paikka voi olla hyvin kaukana, kuten Malediiveille sijaitseva Kani Island. Se on jättänyt lähtemättömän jäljen yhteen keskustelijaan: Hänestä se on ”maanpäällinen taivas”.[468]

Welverdiendistä tarkennettiin kotoisuuden kannalta tärkeitä rakennuksia ihan erisnimeltä yksilöiden: sairaala, alakoulu ja oma kotitalo.

Kotikaupunki (*hometown*) mainittiin kahdesti, talo kerran, mutta tarkempi minun taloni (*my house*) kahdesti.

RAKENNUKSIA

Mainittiin myös runsaasti rakennuksia: kirkko (4), koti (4), nykyinen koti, kotini (6), koulu (5), maatila (2), isän maatila, ostoskeskus, paloasema [opiskelupaikka], talo (6), oma talo (3), tädin talo, vanhempien talo (2). Nimeltä mainittiin erikseen kolme rakennusta: Krugersdorpin paloasema, Potchefstroomin sairaala ja De Beerin koulu.

Talon ja kodin rajankäynti ei ole englanninkielessä yhtä selvä kuin suomessa. Merkitysten päällekkäisyyttä ja risteämistä ilmenee yleisesti. *Home* voi englanninkielessä viitata kotoisuuden hyvin vaihtelevasti: se voi viitata rakennukseen, lähiyhteisöön tai hyvinkin laajaan kotiseutuun, jopa maahan tai maanosaan. Koti mainittiin kaikissa keskusteluissa, mutta useimmiten on mahdotonta arvioida, tarkoitettiinko rakennusta vai yhteisöä ja toiminnallisuutta – yleensä todennäköisesti kaikkia niitä. Neljästi mainittiin koti (*home*), kuudesti kotini (*my home*) ja kerran nykyinen koti (*current*). Talo (*house*) taas esiintyi viidessä keskustelussa: kuusi kertaa mainittiin talo, kolmesti oma talo, kahdesti vanhempien talo ja kerran tädin talo. Tämä termi on puolestaan englannissa merkitykseltään suppeampi kuin suomen talo. *House*-sanalla ei ole yleismerkitystä ’mikä tahansa rakennus’, vaan se tarkoittaa perheen asumaa taloa tai tilaa.

Oma koti on tärkeä paikka. Siihen liitetään mukavuus, turvallisuus, rakkaus. Kotona tuntee itsensä tärkeäksi ja olonsa mukavaksi. ”Kotini: jokainen saa oloni iloiseksi ja tärkeäksi, siispä rakastan kotiani; siellä tuntuu mukavalta ja rennolta, koska tiedän, että kaikki rakastavat minua ja voin tehdä kaikkea, mitä tahdon.”[469]

Toinen vastaaja perustelee näin: ”perheeni rakastaa minua, ja siksi minulla on turvallinen ja mukava olo. Rakastan kotiani.”[470] Ilmeisesti oma asunto oli mielessä vastaajalla, joka kirjoittaa: ”Koti on minulle tärkein paikka. Se on tärkeä, koska siellä tunnen turvaa ja siellä onni asustaa.”[471]

---

[466] “Mafikeng
= Because I will be safe and home is important
= because I feel safe”

[467] “My home town where I grew up – I had a happy childhood and fandly [?] remember “the good old days”. – Vryleid, KZN”.

[468] “Kani Island, Maldives “heaven is a place on earth”

[469] “My home: Everyone make me feel happy and important, so I love my home and I feel comfortable at my home and relaxed because I know everyone loves me and I know I can do everything that I want to do.”

[470] “Because my family loves me and it makes me feel safe and comfortable. I love my home.”

[471] “Home is the most important place for me. It is important because that’s where I feel safe and that’s where my happiness lies.”

Valmiudessa oleva palontorjuntaryhmä suomalaisvahvistuksella.

Oma talo on toistuvasti mainittu kotiseudun tärkeä paikka. Perusteluksi esitetään muun muassa ”Taloni on paikka jossa asun; koska se kuuluu minulle ja tunnen siellä olevani kotonani”.[472] Taloa omistuksena kuvaillaan: ”Taloni – pieni tila kaupungin ulkopuolella”.[473] Yhdessä vastauksessa painotettiin myös talon ympärillä olevia asioita,[474] toisessa ajallisuutta ja yhteyttä muuhun kotiseutuun: ”Taloni on minulle tärkeä, sillä kasvoin siellä ja se on kotikaupungissani Welverdiendissä.”[475]

Tärkeitä paikkoja ovat myös oma koulu ja luokka. Koulu mainittiin kolmessa eri keskustelussa yhteensä viisi kertaa. Lapset kertoivat juuri omasta koulustaan, siitä jota kävivät parhaillaan. Kerran De Beerin koulu mainittiin myös nimeltä: ”De Beerin alakoulu on minulle tärkeä, sillä käyn sitä ja se on kotikaupungissani Welverdiendissä.”[476] Vastauksia yleisesti yhdistävä tekijä on, että koulussa oppii uusia asioita. ”Kouluni – Koska opettajat ovat kivoja ja miellyttäviä ja on paljon ystäviä, jotka ovat avuliaita ja kivoja. Koulussa opin paljon. Tykkään koulusta.”[477] Toinen vastaaja toteaa lyhyesti: Koulu on ”paikka, jossa opin”[478]. Toinen vastauksissa toistuva tekijä on yhteisöllisyys. Koulu on kavereita ja opettajia, mutta monimutkaisempiakin perusteluja kerrotaan. Yhdessä vastauksessa ilmenee ylisukupolvisuuden merkitys: ”kaikki ystäväni ovat siellä ja myös tätini kävi samaa koulua.”[479]

---

[472] “My house
- where I live
- because it belongs to me and I feel at home there”

[473] “My house – small holding outside town”.

[474] ”around the house”

[475] “My house is important to me because I grew up there, and it is in my hometown of Welverdiend.”

[476] “Primary School De Beer is important to me because this is where I am going to school, and it is in my hometown of Welverdiend.”

[477] “My school – Because the teachers is kind and loving and there are alot of friends they are helpful and kind. I can learn alot at school. I love school”

[478] ”the place where I learn”

[479] “because all of my friends are there, and this is where my aunt also went to school.”

Samoin luokka on huone, mutta myös ystävien ja opettajan yhteisö. Yksi vastaaja nostaa sen tärkeäksi paikakseen: ”Luokkahuoneeni: pidän luokkahuoneestani, sillä siellä ovat kaikki ystäväni ja siellä voin oppia monia asioita suosikkiopettajiltani. Tässä luokassa olen iloinen.”[480]

Aikuiset viittasivat kouluun myös yleisellä tasolla, koulujärjestelmänä, joka on tärkeä sivistystehtävänsä vuoksi: ”Kansa ilman koulutettuja ihmisiä on hukassa; tarvitsemme koulutetun kansan.”[481]

Koulu on tavallaan lasten työpaikka, johon mennään säännöllisesti ja jossa toimitaan yhteisönä. Yhtä runsasta huomiota ei annettu aikuisten työpaikoille. Yhdessä vastauksessa nostettiin vahvasti esiin oma työpaikka ja kerran siihen viitattiin yleisellä tasolla (*job*). Lisäksi Krugersdorpin paloasemaan viitattiin opintojen suorituspaikkana.

Naapurikaupungin sairaala nostettiin tärkeäksi paikaksi elämänhistoriallisen merkityksensä vuoksi, lyhyesti: Potchefstroomin sairaala on tärkeä ”koska synnyin siellä.”[482]

Kirkko mainittiin kolmessa keskustelussa, yhteensä neljästi. Yksittäisenä sanana sekin voi viitata joko rakennukseen, yhteisöön tai toimintaan. Kaksi vastaajaa avasi ajatustaan: ”Kirkko – missä minut hyväksytään.”[483] “Kirkko on paikka, jossa kunnioitan Isääni ja taivasta ja olen turvassa.”[484]

Muita rakennetun ympäristön rakennelmia nimettiin hyvin vähän kotiseudun tärkeiden paikkojen joukkoon. Yhdessä vastauksessa mainittiin, kuinka maatilalla pato mahdollistaa kalastamisen.[485]

Yksi tie pääsi listalle. Siihen liitettiin sekä sosiaalisia että luonnonarvoja: ”Rysmierbultin tie on tärkeä. Käyn siellä lenkkeilemässä vanhempieni kanssa. Paikassa on myös paljon maatiloja ja happea. Siellä ei pelota.”[486] Maatilat mainittiin toisessakin vastauksessa miellyttävänä ympäristönä.

IRTAIMISTOA

Kotiin kuluu myös irtaimistoa ja tärkeitä tavaroita. Niitä keskustelijat kuitenkin mainitsivat vain harvakseltaan. Yhdessä vastauksessa on valittu oma sänky (*bed*). Eläytymistehtävien kuvauksissakin sivutaan jonkin verran irtaimistoa: mainittiin kerran sähköaita (*electric fence*) ja kerran kamerat (*cameras*), joilla kuitenkin tosiasiassa viitattiin turvallisuuden saavuttamiseen. Näiden esiin nostaminen on paikalliset olosuhteet huomioon otettuna ymmärrettävää, sillä lähes kaikki eteläafrikkalaiset omakotitalot on ympäröity muurilla tai sähköisellä turvajärjestelmällä. Ilman sellaista kotivakuutusta on vaikea saada.

Esineistä lueteltiin myös perheenjäsenten valokuvat, joita ”taloni on täynnä”.[487] Suuret ikkunat (*large windows*) mainittiin maisemien tärkeyttä kuvailtaessa.

[480] “My classroom: I like my classroom because all my friends are there and I can learn a lot of stuff with my favourite teachers, and I am happy in the class.”
[481] “A nation without Educated people it’s a lost nation we need educated nation”
[482] “Potchefstroom´s hospital is important to me because I was born there.”
[483] “Church – where I find acceptance”
[484] “A church is the place where I obey my father and heaven and I will be safe on”
[485] “Here is a dam with fish in as that so I i can fish.”
[486] “Rysmierbult [the name of a local road] Road is important.”
“My parents and I go for jogs there. The place also have a lot of farms and oxygen, and this does not scare me.”
[487] “my house is full of my family pictures”

IHMISSUHTEITA JA YHTEISÖJÄ

Ihmissuhteisiin ja yhteisöihin voidaan viitata myös erisnimillä. Aina ei ole selvä, tarkoittaako vaikkapa nimi Carletonville rakennettua ympäristöä vai sen asukkaita ja yhteisöä. Oma perhe on yhteisöistä tärkein. Yhteensä 24 kertaa mainittiin omat sukulaiset. Suosituin termi oli perhe. Se mainittiin neljässä keskustelussa yhteensä kymmenen kertaa. Lisäksi lapset (*child, children, kids*), mainittiin kahdessa keskustelussa kaikkiaan viidesti, vaimo (*wife*) ja aviomies (*husband*) kumpikin kerran. Oma veli nimettiin tärkeimmäksi yhdessä vastuksessa, isä kahdesti (*father, dad*) ja vanhemmat (*parents*) tai vanhempien talo kolmesti.

Perhe on tärkeä, koska se on minun oma perheeni, aina kanssani ja huolehtii minusta ja veljestäni.[488] Perhettä myös ikävöidään, jos siitä joudutaan eroon: siirtotyöläisenä toimiva vastaaja kertoo, että hänellä on kuvia perheenjäsenistään kaikkialla asunnossaan. Näin hän näkee perheensä päivittäin. Se saa hymyilemään ja antaa voimia.[489] Tärkeä sukulainen voi olla myös kaukaisempi. Yksi vastaaja nimesi itselleen tärkeimmäksi ihmiseksi oman tätinsä ja kotiseudun tärkeäksi rakennukseksi tädin talon. Vastaajan oma isä oli jo kuollut.[490]

Perhe ja lemmikit mainittiin kerran myös yhteen niputettuina. Ne luovat kodin tuntua, koska ovat tärkeitä, mutta myös siksi, että niiden läsnäoloon on tottunut.[491]

Ystävät mainittiin kolmessa eri keskustelussa yhteensä neljä kertaa. Kahdessa vastauksessa ystävät nimettiin tärkeimpien tekijöiden joukkoon. Kummassakin vastauksessa ne liittyivät kouluun.

Naapuri esiintyi kahdessa keskustelussa, yhteensä kolmessa vastauksessa, jotka olivat kaikki eläytymistehtäviä. Lisäksi tarkemmin luonnehtien mainittiin intialaisyhteisö: ”Rakastan intialaisyhteisöä ja sen tapaa elää arvokkaasti ja kunnioittaen.”[492]

Ihmiset yleisellä tasolla mainittiin kaikkiaan seitsemän kertaa kolmessa eri keskustelussa, kahdesti kotiseudun tärkeänä tekijänä. Useimmiten ihmisistä kuitenkin puhuttiin eläytymistehtävässä.

Koti mainittiin usein selvästi yhteisönä; koti on perhe ja turva.[493] Tällaisia vastauksia saatiin varsinkin kunnan virkailijoiden keskustelussa: Siellä olen kotonani.[494] Se on ”paikka, jossa löydän turvan”.[495] Kovin paljoa ei voi päätellä seuraavasta määritelmästä, jossa leikittiin kahden kielen erilaisilla vivahteilla: ”kotini (*home*) on siellä, missä on kotiseutuni (*Heimat*)”.[496] Yksi vastaaja määritti, että hänelle tärkeää on kotikaupunki (*home town*).

Yhteisöllisyys voi liittyä olennaisesti myös käsitteeseen talo, kun omassa kodissa korostuvat ihmissuhteet, tunteet ja tilanhallinta. Mainittiin ”Taloni, jossa aloin elämäni ja jossa olen vastuussa päätöksistä, säännöistä ja jossa annan rakkautta lapselleni.”[497]

Kouluakin ajateltiin yhteisönä enemmän kuin rakennuksena. Koulussa ovat itselle tärkeät opettajat; koulu on oppimisen paikka ja siellä viisastuu.[498] Samoin käsiteltiin kirkkoa: kirkko on tärkeä siksi, mitä siellä tehdään. Siihenkin liitetään turvallisuuden tunne. ”Kirkko

[488] “Family because they are always with me, they are my family, they care for my brother and me.”
[489] “It has everything that I need like am a neighbor with CPI security, my house is full of my family pictures is what I like to see that each and every room it puts a smile in my face and makes me strong to make up to see my family everyday.”
[490] “My aunt’s house in Welverdiend [her home town] because this is where my deceased father lived, and it is my family.”
[491] “My family and pets: They make me feel at home and safe, and I am used to them.”
[492] “I love the Indian nabourhood and the way they live with respect and dignity”
[493] “Home: A family it’s a safe home”
[494] “at my home”
[495] “place where I find refuge”
[496] “my home – where my Heimat is”
[497] “My house. that I started life and my responsibility to make my decision, my rule’s and gives love to my child.”
[498] “They are my teachers and I learn there. They are my teachers that I know. They make me clever”

on paikka, jossa noudatan taivaallisen Isäni tahtoa ja jossa olen turvassa."[499] Toisen vastaajan mielessä ei ole rakennus ensinkään. Hänen perusteluissa kirkkoa luonnehtivat Jumalan tunteminen, evankeliumin opettaminen ja ihmisen luonnon hylkääminen.[500]

LUONTOA

Luontoa käsiteltiin kirjallisissa vastauksissa noin 25 eri käsitteellä. Yleisellä tasolla puhuttiin ympäristöstä ja sen merkityksestä (*environment*, 4 keskustelua, 5 mainintaa; *surrounding*, 1 maininta). Lisäksi lähelle tulevia ilmauksia olivat *great outdoors*, *around the house*. Niillä viitattiin myös luonnonympäristöön oman kodin lähettyvillä ja kauempana. "Suuri ulkomaailma – missä voin elää."[501] Tärkeää voi olla se, mitä on talon ulkopuolella: erikseen mainittiin nurmikko (*lawn*). Kahdessa vastauksessa kotiseutuun viitattiin yleisellä termillä *rural area* ja kolmessa sanalla *town*.

Lasten kotiseudun muodostumisessa luonto näyttää saavan isomman sijan kuin aikuisilla. Mainittiin eläimet yleisellä tasolla neljästi, ruoho kahdesti, linnut, kookospalmu, kalat, vihreät pensaat, hyönteiset ja leijona. Ylätason käsitteitä lasten keskusteluissa olivat luonto, ympäristö ja ekosysteemi.

Suosikkipaikakseen "Grand kanyonin" nimeävä vastaaja pitää jännityksestä. Hänelle luonto on olennainen tekijä kotoisuuden muodostumisessa: "siellä on paljon tekemistä; se saa adrenaliinin virtaamaan ja siitä minä tykkään. Minulle on tärkeää, että alue on suuri ja siellä on paljon eläimiä, jotka auttavat egosysteemiä [sic]. Se auttaa meitä".[502]

Isän maatilakin (*dad's farm*) tuntuu kodilta, koska luonto ja erityisesti eläimet ovat vastaajalle tärkeitä. "Rakastan luontoa ja kaikkia eläimiä. Se on minulle tärkeä, sillä se on isäni maatila ja osa minua. Eikä siellä ole paljon autoja eikä melua, siksi rakastan sitä."[503] Olennaista on myös ylisukupolvisuuden tunne – isä ja minä. Näin maatila liittyy erottamattomasti vastaajan käsitykseen omasta itsestä.

Oma erityinen ryhmänsä ovat lemmikkieläimet (3 mainintaa). Ne ovat melkein perheenjäseniä. Yksi vastaaja niputtakin ne yhteen: "Perhe ja lemmikit"[504] Niilläkin voi olla suojeleva, turvallisuutta luova merkitys: "Ne ovat kanssani. Ne suojelevat meitä". [505]

Ympäristöstä voi löytyä esimerkiksi jokimaisema: Mainittiin "Riverj (Wonderfunteinstream) Merafongin kunnan ympärillä"[506] Myös "White river" on ilmeisesti joki. Sen merkitystä perusteellaan lyhyesti maisemakuvalla: "utuinen näkymä".[507]

Mpumalangan aluetta tärkeänä pitävä vastaaja yhdistää paikkaan kolme tekijää: "Paikka on täynnä rauhaa, alue on täynnä luonnonvaroja ja siellä on paljon enemmän lomanviettopaikkoja". [508]

---

[499] "A church is the place where I obey my father in [?] heaven and I will be safe on"

[500] "Church: The foundation of comes from the knowledge of God: the Gospel itself teaches a men not to be a natural men, if we know what about God we will know our boundrig"

[501] "the great outdoors – where I can be alive."

[502] "Grand kanyon
Because there is alot stuff to do what gets your adrenilin pumping and that's what I like. It is important to me because it is very big and there are lots of animals that helps the egosistem. That helps us"

[503] "My dads farm
because i love the nuture and all the animals. It is important to me because it is my dads farm and it is part of me. and there is not many cars and noise so i love it."

[504] "Family and pets."

[505] "They are with me. They guard us"

[506] "Riverj (Wonderfunteinstream) Around Merafong city local municipality"

[507] "Hazey view."

[508] "The area is full of tranquility, area is full of natural resources and is has more pleasure resorts"

Kotiseutu leviää laajalle, jos kaikkein omimmalta tuntuu koskematon luonto. Silloin kotoisuus voi syntyä alkuperäisestä kasvillisuudesta (*indegeneous vegetation*), jota on kaikkialla koskemattomilla alueilla.[509] Yhden kerran mainittiin meri (*sea*) ja happi (*oxygen*). Nekin ovat laajalle leviävää luonnonympäristöä.

Hit Parade -tanssiryhmä 21.11.2015 Khutsongissa.

TEKEMISTÄ JA AJALLISUUTTA

Vaikka ensimmäisessä kirjoitustehtävässä kysyttiin paikkoja, myös ajallisuus yhdistyi moniin vastauksiin. Paikat ovat tärkeitä siksi, että niissä on vietetty aikaa, on tehty jotain. Tekemiseen viittaavia asiasanoja oli kirjallisissa vastauksissa parikymmentä. Vapaa-ajan viettoon viitattiin sanoilla *leisure* ja *pleasure resort*. Toiminnasta ja tekemisestä kertovat tanssiminen (*dancing*), rugby, kalastus (*fishing*), lenkkeily (*jogging*), leikkiminen tai pelaaminen (*playing*), mahdollisuus harrastaa (*hobbies*). Etäisemmin toimeliaisuuteen vihjaa unelma isommasta pihasta (*a big yard*).

Kotiseutu sulkee sisäänsä kodin lisäksi myös päivätyön. Niinpä tärkeäksi paikaksi nimettiin myös työpaikka (*job*): ”työ – missä hankin elantoni”.[510] Koulunkäynti ja opiskelu ovat lapsilla vastaavassa asemassa. Kahdessa keskustelussa ja yhteensä neljä kertaa mainittiin oppiminen (*learning*), kerran yleisemmällä termillä kasvatus (*education*). Yksi vastaaja kuvasi perusteluissaan ammattiin johtavia opintojaan (*courses*).

Ajallisuus korostui myös viitattaessa elämää jäsentäviin vaiheisiin. Kahdesti paikan merkitystä perusteltiin lapsuudella (*childhood*). Neljä kertaa tärkeäksi nimettiin paikka, jossa on kasvanut (*grew up*) Viitattiin myös vanhoihin hyviin aikoihin (*good old days*) ja muistamiseen (*remember*).

[509] “indegeneous vegetation (all over the undisturbed areas)”
[510] “work – where I make a living”

KULTTUURIA

Kulttuuri luo kotoisuutta. Lapset tiedostivat sen vahvasti. Kulttuurissa tunnistettiin toisaalta koko Etelä-Afrikkaa yhdistäviä asioita, toisaalta alueellisia ja henkilökohtaisia asioita, jotka saattavat myös yhtyä: ”Kulttuuri koko maassa (tanssiminen)

Se muistuttaa minua Etelä-Afrikasta; keitä olemme ja mitä teemme huviksemme. Minä pidän tanssista – –.”[511]

Tärkeäksi mainittiin myös Etelä-Afrikan rugbyjoukkue: ”Springboks. Tykkään katsoa rugbya perheeni kanssa ja hurrata heille”.[512]

Yksi vastaaja korosti kulttuurin alueellisuutta; hänelle tärkeää on Merafongin kulttuuri. ”Kotiseudun (Merafongin) alueellinen kulttuuri. Miksi? se muistuttaa lapsuudestani.”[513] Toisessa vastauksessa korostettiin kulttuurin persoonallisuutta muovaavaa voimaa: ”Olen sitä, mitä olen, kulttuurini vuoksi.”[514]

Ruokakulttuurista mainittiin grilliruoka, *braai*.

TILANHALLINTAA JA TURVALLISUUTTA

Tilanhallinta kattaa monenlaisia toisiinsa limittyviä asioita. Se on omaehtoista itsenäisyyttä ja elämiseen liittyvien asioiden sujuvuutta. Sitä, että pystyy hallitsemaan asioita (*can control*) ja on vapaa (*free*) tekemään, mitä itse tahtoo (*can do everything*). Se on mahdollisuus tehdä omat päätöksensä (*make my decisions*). Se on myös taloudellisten rajojen puuttumisesta.[515] ”Kotini: – – voin tehdä kaikkea, mitä tahdon.”[516]

Koti on omaa tilaa (*own space*). Siellä vallitsevat minun sääntöni (*rules*, *order*), järjestän (*organize*) siellä asiat omalla tavallani ja olen niistä vastuussa (*resposibility*, *response*), mutta tarvittaessa siellä saa myös apua (*help*).

Kaikkein useimmin kirjallisissa tehtävissä viljelty sanaperhe oli turvallisuus (*safe, safety, feel safe* 5 keskustelua, 15 vastausta). Kotoisuus syntyy turvallisuudesta. Samaan asiaan viitattiin myös sanalla varmuus, jolla viitattiin turvajärjestelmiin (*security* 2 vastausta, *well secured*). Koti on turvapaikka (r*efuge*). Esimerkiksi yksi vastaaja tiivisti tärkeimmät asiat enempiä selittämättä luetteloksi:

”Home
Urban
Safety & Security”

Turva merkitsee myös rauhaa (*peace, peaceful, tranquility*) ja mahdollisuutta rentoutua (*relax* 2).

Kun tila on hallussa, siellä on mahdollista tehdä itselle mieluisia asioita. Se on mahdollisuuksien paikka (*potential*), jossa voi toteuttaa mielikuvitustaan (*imagination*), olla elossa (*be alive*).

---

511 “Kulture every were in the land (dancing)
Because is remineds me of south afrika, and who we are and wat we do for fun and I like dancing so that’s also why!*”

512 “(Springboks) I like to watch rugby with my family and cheer for them.”

513 “Home (Merafong) culture within the area. Why? It reminds me of my childhood”

514 “I am who i am because of my culture.”

515 “no financial limitations, no noise”

516 “My home: […] I know I can do everything that I want to do.”

TOIMIVAA JA MIELLYTTÄVÄ ELÄMÄÄ

Kotoisuus syntyy myös asioiden miellyttävyydestä ja toimivuudesta. Merafongin kotiseutukeskusteluissa tähän kokonaisuuteen viitattiin useimmin sanalla mukavuus (*comfortable*, *comfort*). Se mainittiin jokaisessa keskustelussa (6 keskustelua, 10 vastaajaa). Miellyttävä olo tarvitsee joitakin reunaehtoja: kahdesti mainittiin hiljaisuus (*quiet*), lämpö (*warm*) ja riittävä tila (*spacious*). Muita tässä yhteydessä kotiin liitettyjä sanoja olivat esimerkiksi puhdas (*clean*) ja helppo (*easy*).

Kodin tarjoamaa hyvää oloa luonnehdittiin lukuisin eri sanoin. Neljä vastaajaa kolmessa eri keskustelussa kuvasi sitä onnellisuudeksi tai iloksi (*happy*, *happiness*, *glad*). Kolmessa keskustelussa yhteensä kuusi vastaajaa puhui rakkaudesta (*love*, *loving*). Kotona saa hyväksyntää (*acceptance*, *tolerance*), arvostusta (*dignity*), kunnioitusta (*respect* 2) ja siellä tuntee olevansa tärkeä (*important* 2).

Koti on koti, kun sinne on tervetullut (*welcome, feeling welcomed*), kun sinne tuntee kuuluvansa (*belonging*), kun tuntuu kotoisalta (*feel homey, feeling at home*). Siellä on helppo hymyillä (*smile*).

Muita tähän ryhmään viittaavia sanoja olivat *aesthetic view*, *amenities*, *great outdoors* ja *surroundings*.

SISÄINEN KOTI

Kaksi vastaajaa nosti esiin myös sisäisen levollisuuden: ihminen on kotonaan siellä, missä vallitsee sisäinen rauha (*inner peace*). Yhdelle vastaajalle se tarkoitti yhteyttä Jumalaan ja Hänen tahtonsa täyttämistä (*God's commandsments*). Toisen vastaajan mukaan omaan mielikuvitukseen voi paeta epämiellyttävää todellisuutta ja luoda täydellisen ympäristön, jonka voi itse hallita.[517]

[517] "Imagination – to escape from realistic dislikes & create a perfect environment that I can control."

ELÄYTYMISTEHTÄVÄN KUVAUS

Uuteen kotiin muuttaminen on monille lähtökohtaisesti miellyttävä asia. Siihen liitetään ilo, lämpö ja tervetulleeksi kokeminen.[518] ”Olen muuttanut uuteen taloon ja huomaan sen mukavaksi, lämpimäksi ja viihtyisäksi asua. Vietän siellä elämäni hyvin turvallisesti.”[519]

Myönteisen vaihtoehdon valinneet kuvaavat uutta kotiaan **TURVALLISEKSI, RAUHALLISEKSI JA MUKAVAKSI**. ”Muuttaisin paikkaan, joka on turvallinen ja rauhallinen ja sijaitsee sellaisessa ympäristössä, jota säteily ei ole saastuttanut. Lisäksi se sijoittuu turvalliselle alueelle ja on hyvin vartioitu.”[520]

Kaikki eivät kaipaa muutoksia, sillä juuri tuttuus luo turvallisuutta ja kotoisuutta. Yksi vastaaja kertoo, että jos pitäisi muuttaa, hän valitsisi mieluiten samanlaisen talon: ”Uusi kotini tuntuu kotoisalta, koska se näyttää samalta kuin vanha taloni ja perheeni on kanssani.”[521]

Myös **LUONTO** kuuluu toivekodin kuvauksiin. Turvallisuuden takaa sähköaita, jonka sisäpuolelle jää suuri piha-alue: ”Se on mukava ja turvallinen, iso talo. Sen joka puolella on sähköaita. Naapurit ovat kivoja. Puita ja kookospalmuja on paljon, samoin vihreää nurmea isolla pihalla.”[522]

”Pitäisin ympäristöstä, jossa on runsaasti eläimiä ja vihreitä pensaita – –.” Kirjoittaja mainitsee myös lintujen laulun.[523]

Grilliruoka, samoin kuin kuivaliha, *biltong,* kuuluu Merafongin ruokaperinteeseen.

[518] “I will happy to be in a new house cause my heart will be glad to be in a new house. Because I will feel worme, happy and welcome”
[519] “I have moved into a new house and I find it easy warm and comfortable to live in it and it is very safe to spend my life in it.”
[520] “I would move to a Place that is safe & is tranquil and is in an environment that is not contaminated by radiation & is placed a closed to safety response area & is well secured.”
[521] “My new hose [sic!] feels homely because it looks like my old house and my family is with me.”
[522] “It is comfortable and safe. It is a big house. It has electric fences all around. The neighbours is kind. There are alot of trees and cocoatrees, Green grass and in a big yard.”
[523] “I would like an invienment [sic!] with lots of animals and green bush because lyon [?] can hear the birds singing and stuff”

Monien mielestä luonnonkaipuu olisi helpoin täyttää maaseudulla tai merenrannalla. ”Se ei ole meluisa, ja se on maatilalla. Eläimiä ja puita, ruohoa ja hyönteisiä on paljon. Siellä on kalaisa patoallas, josta voin kalastaa.”[524]

”Uusi kotini on tilava, isoista ikkunoista on laaja merinäköala. Lapset leikkivät etupihan nurmikolla ja lähinaapurien talo näkyy etäämpänä. Ympäristö on maalaismaista aluetta.”[525]

Yksi vastaaja ei pidä puista. Hän kuvaa unelmakotiaan näin: ”Minulla on oma henkilökohtainen tilani ja tunnen oloni kotoisaksi, koska siellä ei ole puita.”[526]

IHMISSUHTEET ovat tärkeitä. Uudessa kodissa olisi kunnioittava vaimo ja lapset. Rikkaat naapurit kannustaisivat rakentamaan omallekin perheelle kauniin talon. Turvallisuutta loisivat valvontakamerat. Kodissa on rakkautta ja kunnioitusta. ”Jos olisin muuttamassa uuteen kotiin, [jotain puuttuu] kunnioittava vaimo ja lapset. Rikkaat naapurit, jotka kannustavat rakentamaan hyvän ja mukavan kodin perheellesi. Talossa on turvakamerat, runsaasti rakkautta ja kunnioitusta. Tehdään grilliruokaa (*braai*), kutsutaan läheisiä ystäviä ja perheitä.”[527]

Lähiyhteisöllä – naapurit mukaan lukien – on olennainen merkitys sille, että olo tuntuu kotoisalta. ”Tunnen olevani kotonani, koska naapurini tuli juuri esittäytymään ja toivottamaan meidät tervetulleiksi. On eri asia muuttaa palstalta kaupunkiin ja tuntea uusi ympäristö.”[528]

Vieraat ihmiset voisivat olla myös uhka. Miellyttävyys, turvallisuus, suvaitsevaisuus ja tervetulleeksi kokemisen tunne syntyvät juuri siitä, että ihmiset ottavat tulijan myönteisesti vastaan.

”Tunnen oloni mukavammaksi tässä ympäristössä; täällä ihmiset pitävät minua tervetulleempana.”[529]

”Tunnen olevani kotonani, koska ympärilläni olevat ihmiset saavat oloni tuntumaan miellyttävältä.”[530]

”Minä viihdyn hyvin aina, kun lähistö on turvallista ja ympärillä olevat ihmiset ovat suvaitsevaisia. Ja kunnioittavat.”[531]

TILANHALLINTA, TOIMIVUUS JA MIELLYTTÄVYYS takaavat mahdollisuuden toteuttaa itseään: Unelmakoti on: ”Puhdas, rauhallinen. Voin rentoutua. Kaikki on järjestyksessä ja toimii. Tilaa on riittävästi harrastuksilleni. Rahallisia rajoituksia ei ole. Ei melua öisin eikä viikonloppuisin, kun kaivataan rauhaa ja hiljaisuutta.”[532]

”Uudessa kodissani voin rentoutua. Nautin taloni tarjoamasta ympäristöstä ja myös taloa ympäröivistä alueista. Se on sopivan lähellä mukavuuksia, mutta tarjoaa silti minulle maaseudun tunnelmaa.”[533]

---

[524] “It is not very noisy and it is on a farm. Here is many animals and trees, gras and insects. Here is a dam with fish in as that so I i can fish.”

[525] “My new home is spacious with large windows overlooking the panorama & the sea. The kids are playing on the front lawn and the next door neighbours house you can see in the far distance. The environment is in a rural scenic area.”

[526] “I have my own personal space and feel comfortable because there are no trees.”

[527] “If I were to move to a new home a respectfull wife and kids. Rich niegburs that will push you to build a good nice build home for your family. have cameras in the house. and lots of respect and love. Make a *braai* [*braaivleis*-barbeque of meat] invite familys and close friends.”

[528] “I feel at home because my neighbour just came to me and introduce himself and welcome us and it is so difference to move from location to town an sence a new environment”

[529] “I fell more confortaball in the environment and more welcomed by the people there”

[530] “I feel at home because of the people around me, they make me feel comfortable”.

[531] “I’m comfortable as soon as surroundings is safe and people around they have tolerance. And respect.”

[532] “Clean, peaceful. I can relax. Everything is organized and in order. It is spacious to me to develop in my hobbies. There are no financial limitations. No noise at night or on weekends when one desires peace and quiet.”

[533] “My new home allows me to be relaxed. I enjoy the environment in the house and also the environment around the house It is close enough to amenities but still give me a rural feeling.”

ESTEETTISYYS ja mielenrauha yhdistyvät tässä vastauksessa: ”Koti on siellä, missä tunnen oloni mukavaksi. Mielenrauhaa, turvaa ja vapautta. Kun olen vapaa, olen onnellinen. Kodissa on oltava hyvä esteettinen näköala, luonnonkasveja ja sisäistä rauhaa.”[534]

Uskolla on yhden vastaajan mielestä tärkein merkitys. Kodista tulee koti, kun siellä vallitsee rakkaus, ja rakkaus vallitsee, kun pitää Jumalan käskyt: ”Jos olen Jumalaa pelkäävä mies, pidän käskyt, ja kun ne pidät, sinulla on rauha, pystyt kunnioittamaan ja rakastamaan muita ihmisiä. Kun rakastat muita, hekin rakastavat sinua, ja se tekee kodista kodin.”[535]

KIELTEISIÄ VAIHTOEHTOJA

Kielteisen vaihtoehdon valinneet vastaajat tulivat samalla ilmaisseeksi, mitä kotoisuus ei ole. Kotiseudulle eivät kuulu saasteet, onnettomuudet, epävirallinen asutus eikä vaarallinen säteily. Se ei ole autoja, melua, pelkoa. Epämiellyttävää asuntoa kuvataan muun muassa näin: ”Uusi paikka on meluisa ja persoonaton – kuin hotelli vilkkaan tien varrella.”[536]

Muuttamista vältetään muuttoon liittyvän epävarmuuden vuoksi. Muuttaminen merkitsee ensinnäkin nykyisten ystävien ja perheen menettämistä, ja toiseksi uudet ihmiset ovat vieraita, epävarmuustekijä. ”Valitsen B:n, sillä en tuntisi olevani kotonani vaan olo tuntuisi tyhjältä, sillä kaikki ystäväni olisivat poissa ja perheeni olisi kaukana.”[537]

Kuka tietää, millaiseksi talo osoittautuu, millaisia ovat naapurit ja millaista rikollisuutta uudella alueella kohtaa. Silloin voi menettää itselleen tärkeitä asioita: ”En tunne oloani kotoisaksi, sillä en tunne taloa, enkä tiedä, vaikka joku murtautuisi taloon ja varastaisi jotakin tärkeää.”[538]

Välttämättä kyse ei tarvitse olla rikollisuudesta. Epämiellyttävä tunnelma voi syntyä myös epätietoisuudesta tai epäluulosta alueella asuvia ihmisiä kohtaan: “Ei, en pidä tilanteesta, sillä en tunne heidän uskontoaan, tai mitä he tekisivät, tai sitä, olisivatko he hyviä vai huonoja ihmisiä.”[539]

Yksi lapsi arveli kohtaavansa pelottavia asioita, jopa itse talossa: talo ei saa olla liian suuri eikä vieras. ”Olen muuttanut uuteen taloon eikä se tunnu kodilta eikä mukavalta. Ihmiset ympärilläni tekevät oloni epämukavaksi, talo on liian suuri ja jokin pelottaa minua. Luulen, että talossa on henkiä, jotka valtaavat minut nukkuessani ja pelottavat minua.”[540] Koti ei ole koti, ellei sitä tunne kunnolla.

Yhden vastaajan mielessä tuntuu olevan uuden asuttamisohjelman asunnot. Hän on valinnut kielteisen näkymän: ”Nämä uudet talot eivät tunnu mukavilta, sillä ne sijaitsevat vaarallisella alueella, epävirallisen asutuksen vieressä, jota ei huolleta.”[541] Epävakaa maaperä, epävirallisen asutuksen leviäminen ja puutteellinen infrastruktuuri liitettiin asutusohjelman taloihin myös Merafongin kotiseutukeskusteluissa.

---

[534] “Home is where I feel confortable, Peace of mind, safe and free. When I am free then I am happy. Home must be having good aestheticview, natural vegetation and the inner peace.”

[535] “If I am a God fering man I will keep the commandment, and once you keep that you will have peace you will be able to respect and love other people once you lave other people, people will love you, And thet will create a Home to be a Home.”

[536] “The place [home town] is noisy and impersonal – like a hotel next to a busy road.”

[537] “I choose B because I would not feel at home, and it wil feel emty because al my frinds wil be gone an al my familie would be far away.”

[538] “I will not feel at home because I do not know the house and I do not know if somebody can break into the house and steal something important.”

[539] “No I don’t like it because I don’t know the religion, or what they did; or if they were good or bad people.”

[540] “I have moved to a new house and I don’t feel home and comfortable. The people around me makes me feel uncomfortable, the house is too big and something is scaring me I the house. I think there are ghosts in the house that come to me when I sleep and scare me.”

[541] “I feel not comfortab in these new house, as it is situated in a harzadius area situated next to the informal settlement, not maintained”

LIITE Havaintoja Etelä-Afrikasta tutkimusmatkalla marraskuussa 2015

Kuukauden mittainen tutkijavierailuni eteläafrikkalaisessa North-West Universityssä alkoi maanantaina 9.11.2015. Etukäteen oli sovittu varsin pyöreästi, että tulen vierailuni aikana tekemään noin viikon verran kotiseutuun liittyvää kenttätutkimusta ja kaksi viikkoa käytetään verkostoitumiseen, tulevan yhteistyöhankkeen suunnitteluun, tutkijatapaamisiin, jatko-opiskelijoiden ohjaukseen ja työskentelyyn Vanderbijlparkin kampusalueella. Vierailun ensimmäisen viikko oli vapaata orientoitumisaikaa, jota tarvitsin kirjalliseen työskentelyyn ja tulevien tehtävieni taustatutkimukseen Johannesburgissa.

Sterkfonteinin suuaukolla.

JOHANNESBURG 9.11.–15.11.2015

Kokemuksellisen kotiseutututkimuksen menetelmien soveltaminen Afrikassa sai mukavaa potkua heti OR Tambon lentokentältä. Käytävien seinillä täkäläinen rahoituslaitos tunnusti omaa kotiseuturakkauttaan selvästi mainostarkoituksessa: *This is the continent we call home*. Eikö tämä ole juuri sitä, mitä tavoittelemme suunnitteilla olevassa yrityksen kotiseutu -hankkeessa? *Do you have anyone who speaks hausa? We do,* huusi toinen, monta metriä leveä mainostaulu.

Täällä on vuosisadan lämpöennätys, niitähän tehdään nykyään joka paikassa. Saapuessani oli 36 astetta. Se on kuulemma mittaushistorian ennätys marraskuussa. Ja onhan se vuoristossa aika paljon. Jhb sijaitsee 1700 metrissä; tämä on yksi maailman korkeimmista suurkaupungeista. Viikolla ilma viileni monta astetta. Tiistaina mittari näytti 29 silloin, kun minä satuin vilkaisemaan. Kuuminta täällä on tavallisesti helmikuussa.

Viikko eteni omaehtoisesti taustatöihin, museo- ja tutustumiskäynteihin. Kävin Apartheid-museossa ja Gold Reef Cityn kaivosteemapuistossa ja toimivassa kaivoksessakin 2-tasolla henkilökohtaisen oppaan kanssa. Kaivostoiminnan vaikutukset ja vanhojen alueiden myöhempi käyttö tulevat olemaan ensi viikkoina monella tavalla agendalla.

Etelä-Afrikan muinaisuus on samalla koko ihmiskunnan yhteistä muinaisuutta. Siihen tutustuin Witwatersrandin yliopiston Origins Centressä: erittäin informatiivinen ja vaikuttava museo, yksi parhaista, missä olen käynyt. Tähän teemaan liittyen tein päiväretken myös Sterkfonteiniin. Sterkfontein on se luolasto ja arkeologinen kaivausalue, jota nimitetään ihmiskunnan kehdoksi. Paikasta on kaivettu joukko kaikkein parhaiten säilyneitä hominideja. Lähiympäristössä on yli 300 kaivauspaikkaa, joista kaksi on auki yleisölle. Sterkfonteinin luola ei ollut mikään turistirysä (ainakaan vielä), kolme tai neljä kertaa päivässä tekevät esittelykierrokseen luoliin. Minun kanssani kiersi alle kymmenen kävijää. On täällä kuulemma joskus jonojakin, mutta ei niitä ainakaan nyt näkynyt. Taksikuskinani oli zulu, joka oli ihan mielettömän innostunut kotiseutututkimusideoistani. Tämä valoi uskoa suunnitteilla olevaan tutkimusyhteistyöhön täkäläisten yliopistojen kanssa.

Majoitus Casa Luminissa, Merafongissa.

MERAFONG 15.11.–22.11.2015

Nyt alkoivat tositoimet: Home in Merafong (HoMe) -hankkeen aineistonkeruu, joka toteutettiin yhdessä viikossa. Tässä omia spontaanireaktioitani viikon jokaiselta päivältä:

Sunnuntai

Olen nyt Merafongissa Gautengin maakunnassa, majoittuneena Casa Luminin Guest Houseen. Apunani on hillittömän puhelias sosiologi, juuri nyt vakavasta sairaudesta toipuva Eric Stoch, joka on työskennellyt yliopistossa, harrastaa hevostilaa ja ansaitsee elantonsa hallin-

non palveluksessa. Hän on mukana monissa kansainvälisissä verkostoissa, mm. onnettomuuksien hallintaa tutkivassa yhteisössä. Hän on julkaissut paljon ja on myös uskomaton polyglotti. Äidinkieli on periaatteessa afrikaans, mutta koska hänet on kasvattanut musta kasvattiäiti, hän puhuu myös sujuvaa tswanaa. Turha sanoa, että englantikin soljuu paremmin kuin minulta. Eric kertoi tulevansa toimeen 25 kielellä. Oma gradu on kuitenkin jäänyt kesken, ei vähiten siksi, että Eric on perusluonteeltaan filantrooppi ja altruisti, jolla elämässä tuntuu koko ajan tulevan eteen toinen toistaan tärkeämpiä asioita (*life happens*). Sosiaalisuudestaan huolimatta Eric meni vaiteliaaksi, kun näki diasarja Kikka- ja Nuksu-hankkeiden toteutuksesta. Hetken nieleskeltyään sanoi sitten, että hänen on aivan pakko yrittää hillitä innostustaan. Annoin iltalukemistoksi pari artikkelia. Toivottavasti ei kuole tuohon adrenaliinipuuskaan. Hän lupasi huomenna esittää minulle luettelon ja ryhmäytysehdotuksen noin 25 ryhmäkeskustelijasta. Teemana on kaivostoiminnan merkitys kotiseudun muodostumisessa.

Maanantai

Eric oli vielä hengissä. Ensimmäiset ryhmähaastattelut tehtiin harjoittelun merkeissä. Eric otti tuntumaa menetelmään ja minä uuteen maailmaan. Haastattelimme ensin aamupäivällä yhtä lakimiestä ja taiteilijaa. Iltapäivällä meillä oli kuultavana toistakymmentä yhteiskoulun opettajaa. Keskustelut videoitiin. Teema valittiin tarkoituksella kapeasti: näytimme ympäristön tilaan liittyviä kuvia. Niistäkin irtosi kaikenlaista. Illan kulutimme varsin tiiviisti varsinaisen virikepaketin laatimiseen kolmella kielellä (englanti, afrikaans, tswana). Se testataan huomenna Merafongin kunnan työntekijöillä. Otimme mukaan kuva-aineistoa myös Nurmosta. Jännää tulee!

Tiistai

Ensimmäiset varsinaiset ryhmäkeskustelut pidettiin tänään. Eric oli työstänyt virikepatteria parhaansa mukaan yön ja aamun aikana, mutta ei se ihan valmis vielä ollut. Eilisen kokemuksien perusteella lisäsin settiin vielä yhden epäkohtia käsittelevän kuvasarjan. En ole koskaan koonnut patteria näin hätäisesti. Joka tapauksessa se ponnistettiin ensimmäisen kerran iltapäivällä Merafongin virastotalossa. Eric oli värvännyt mukaan myös vaimonsa Heidin käyttämään kameraa, jotta minä saan keskittyä havainnointiin. Paikalla oli viisi työntekijää, useimmat ymmärtääkseni kaavoitus- ja suunnitteluviranomaisia. Tätä joukkoa leimasi turhautuneisuus, musertava osaamisen, ongelmien, tekojen ja resurssien ristiriita: kotiseutu on jo menetetty.

Kuudeksi illalla oli sovittu tapaaminen Khutsongiin, mustien asuinalueelle yksityiskotiin, jossa meitä odotti kuusi kiiluvasilmäistä tswanankielistä miestä. Alueen vanhimmat talot oli rakennettu jo apartheidin aikana, ANC:n asutusohjelma oli tuonut uuden sukupolven tyyppitalot (*subsidiary house*), lisäksi alueelle on pesiytynyt epälukuinen massa luvattomia siirtolaisia Zimbabwesta, Mosambikista, Nigeriasta ja ties mistä. He asuvat aaltopeltimajoissa. Nämä pojat eivät paljon virikkeitä tarvinneet. Ilmassa leijui kiihko, poliittinen aktivismi ja pettymys apartheidin jälkeiseen hallitukseen. Kaikenlainen turvattomuus, väkivalta, huumeet, saastuminen, epävakaa maaperä ja huono hallintoko ovat syynä siihen, että kotiseudun suosituimmaksi kuvaksi valittiin muuri? Kyllä riitti tunnelmaa. Keskustelu olisi jatkunut vaikka koko yön, mutta pakkohan se oli katkaista. Ehdin vierastupaani vasta vähän ennen kymmentä. Ovet oli jo suljettu ja kaikki pimeänä. Sisäpihalla hetken kierreltyäni pääsin sentään mökkiini.

Keskiviikko

Tälle päivälle saimme käyttöön dataprojektorin. Täydensin edelleen virikeaineistoa emootioita koskevalla kysymyksellä. Nyt taitaa paketti olla lopullisessa muodossa. Ensimmäinen keskustelu oli afrikaansinkielinen, osallistujina neljä maailman ihaninta tyttölasta Laerskool De Beerin ala-asteelta Welverdiendistä. Mutta voi! Heidän kotiseutunsa käpertyi kovin suppeaksi, oman kodin muurien sisäpuolelle ja vieläpä omaan huoneeseen. Päällimmäinen huoli koski avaria paikkoja: joku voi siepata ja tehdä väkivaltaa. Tämäntapainen pelko tuli vastaukseksi melkein joka kuvan kohdalla. Varmaan heitä on eräänkin kerran kielletty liikkumasta yksin missään.

Seuraavaksi sain tilaisuuden itkettää paikkakunnan poliisia. Keskustelu oli sovitettu poliisipiirin viikoittaisen jalkapallotreenin jälkeen kasarmille, jossa annetaan ratsupoliisikoulutusta koko maan tarpeisiin. Musta päällikkö valitsi keskusteluun neljä alaistaan, joista yksi oli nainen. Tämä oli ensimmäinen keskustelu, joka jossain määrin vastasi tunnelmaltaan suomalaisia kokemuksia. Puhuttiin luonnosta, ihmissuhteista, yhteisöllisyydestä ja kerrottiin muistoja. Nurmon kirkkokin tunnistettiin virikekuvasta kirkoksi. Setti huipentui diaan, joka käsitteli afrikkalaista kulttuuria. En ollut ainoa, jonka silmät kostuivat. Paradoksaalia, että humaanein joukko täällä ovat poliisit…

Siirryimme Stochholmin hevostilalle. Minua ajelutettiin maastoautolla pitkin farmia kokoamassa 180-päistä hevoslaumaa. Keskustelijat olivat perhetuttuja – siis valkoisia maanviljelijätaustaisia. Nämä keskustelijat olivat henkisesti samalla aaltopituudella suomalaisten kanssa. Yövyin tilalla olkikattoisessa vierastuvassa, joka oli vielä hieman keskeneräinen. Ilmassa leijui hevosten haju, ja Afrikan linnut vinkuivat koko yön.

Torstai

Kireä aikataulu. Päivään tumpattiin neljä virikekeskustelua. Ensimmäinen pidettiin samalla hevostilalla, jossa yövyin. Osallistujat olivat naapureita – siis kyläläisiä. jos tätä nyt kyläksi voi sanoa (haja-asutusta). Yksi iäkkäämpi keskustelija kieltäytyi puhumasta englantia, vaikka oli aikanaan työskennellyt yliopistossa. Tämä oli periaatteellinen kannanotto: henkilökohtainen protesti englantilaisten (buurisadan aikaisia!) tekoja vastaan. Sitten siirryttiin Potchefstroomin kaupunkiin North-West Universityn tiloihin. Siellä kuultavana oli ensin ryhmä opiskelijoita, sitten mustia äitejä ja illalla vielä yksi setti mustia poliitikkoja ja virkamiehiä.

Kyllä nurmolaiset ällistyisivät, jos kuulisivat millaisen tuomion heidän huippukohteensa tänään saivat. Peltomaisema latoineen tunnistettiin valokuvaksi apartheidin ajalta, kuvassa näkyy useita maatyöläisten asuntoja. Yksi osallistuja arveli itsekin käyneensä juuri tuossa paikassa. Kuva teki häneen voimakkaan vaikutuksen. Avustajani joutui tilaisuuden jälkeen vakuuttelemaan keskustelijaa siitä, että Suomella ei ole ollut mitään tekoa Afrikan kolonialismin kanssa. Paukanevan pitkospuut lintutorneineen on saanut ankaraa kritiikkiä. Se on johtanut keskustelun siihen, miten surkeaan kuntoon hylätyt kaivosalueet jäävät. (Tuossakin kuvassa yksinäinen kaivostorni eikä minkäänlaista maisemointia. Kaikki kuollutta.) Yksi keskustelija tosin arveli, että kuva esittää vankilaa: siinähän näkyy valvonta-alueen raja (pitkospuut), jonka vieressä näkyy vartiotorni (lintutorni).

Metsämaisema herättää mustissa naisissa poikkeuksetta pelkoa. Kahdesti on muisteltu puusta kimppuun pudottautunutta pahantekijää. Yhden keskustelijan käsityksen mukaan metsäkuvassakin on pakkotyöleiri; täällä kuritushuonevangit on perinteisesti pantu metsätöihin. Pelon paikaksi on punnittu myös Hyllykallion ostoskeskus: aitaamattomat pihat ja avarat kadut tarjoavat väijypaikkoja väkivallantekijöille. Hämmästeltiin myös Nurmon kirkon huonoa hoitoa: puita ja pensaita rehottaa ympärillä luokattomassa tilassa; vaikutelma

on pelottava ja luotaantyöntävä. Kirkko tunnistettiin myös autiotaloksi ja kummituslinnaksi.

Kyllä nämä virikkeet toimivat. Ihmiset näkevät niissä itselleen tuttuja asioita, ja niistä sitten puhutaan.

Perjantai

Taas kolme keskustelua. Ensin toinen ryhmä ala-asteen oppilaita. Olivat vähän liian pieniä: apinoivat toisiaan, ja virikkeisiin saatiin aina viisi kertaa sama vastaus. Olo oli vähän kuin englannin keskusteluharjoituksissa (*Repeate after me: I don't like the first picture because…*).

Toinen ryhmä koostui palosotilaista, joista osa oli siirtotyöläisiä. Näyttivät aluksi pitkää naamaa (EVVK). Pari katosi kohta jonnekin, mutta ne jotka jäivät, kiinnostuivat koko ajan enemmän. Kolmas keskustelu pidettiin alueen sanomalehden *Carletonville Heraldin* päätoimittajan kokoamalle ryhmälle. Yhden tswanankielisen osallistujan kirjoitustaito oli niin huono, että hän vastasi kaikkiin tehtäviin suullisesti (tulkin avustuksella), mutta kiinnostus oli kova: silmiin syttyi heti valo, kun hän kuuli tswanankielisen sanan *legae* (kotiseutu). Sama valo näkyy kaikissa iäkkäissä tsuanoissa.

Lauantai

Päivän ainoa produktio oli uusi sovellus kotiseutukävelystä. Kohteemme oli *Hit parade* -niminen mustien lasten ja nuorten kulttuuriryhmä, jossa on yksinhuoltajaperheiden nuoria koko kohdealueelta. Jotkut heistä olivat lähteneet kotoaan jo aamuviideltä ehtiäkseen kävellen Khutsongiin yhdeksäksi! Ryhmän ohjaaja oli valinnut kohteeksi Khutsongin ostoskeskuksen pihan, koska he esiintyvät yleensä senkaltaisissa paikoissa. Paikkaan liittyy myös suuria tunteita siksi, että sen lähistöltä on hallitus hävittänyt (polttamalla) parin sadan talon asuinalueen.

Aluksi ryhmä näytti mitä osaa. Jouduin siinä sellaisen suosionosoituksen kohteeksi, jota kuvatessa sanat kalpenevat. Olivat tehneet minulle kiitoslaulun ja tanssin. Itku pääsi. Onneksi tämä saatiin videolle (enkä tarkoita nyt itkua). Puolen tunnin kulttuurisukelluksen jälkeen aloitimme keskustelun samalla, kun tarjosimme ryhmälle virvokkeita ja purtavaa. Tanssiesityksen aikana paikalle kertyi kymmeniä ohikulkijoita, yksi rullasi pyörätuolilla. Osa liittyi keskustelijoihin ja tuli sujuvasti jakamaan myös ruokapuolta.

Aukealla kentällä tuuli niin pahasti, että jouduimme improvisoimaan henkilöautosta tuulensuojan haastattelupisteeksi. Jokainen ryhmän jäsen kömpi vuorollaan takapenkille kuultavaksi. Minä seurasin haastattelua ulkopuolelta avonaisesta ikkunasta. Aikaa kului ja nahka paloi, sillä jokainen halusi kommentoida. Kirjallisista kysymyksistä luovuimme osaksi tuulen vuoksi, osaksi siksi, että osallistujien kirjoitustaito oli vaihteleva.

Iltapäivällä teimme vielä piston Baptisti-evankelisen seurakunnan eli *Ushembe nobunazarethan* ulkoilmakirkkoon. Tallensimme uskonnollisia menoja ja haastattelimme pastoria ja suntiota. Nimestä huolimatta kyseessä on traditionaalinen afrikkalainen seurakunta – ei puhdasta luonnonuskontoa vaan kristillistä synkretismiä.

Tämä olikin sitten viimeinen vaihe aineistonkeruussa. Alkuperäisen suunnitelman mukaan minun piti kuulla 25 Merafongin asukasta, mutta varsinaisiin ryhmäkeskusteluihin ja tänäiseen maastokäyntiin osallistui lopulta ainakin 80. Neljässä taustahaastattelussa oli vielä noin 20 osallistujaa. Yhdessä viikossa olen siis kuullut noin sataa informanttia, joiden kommentit on videoitu. Siinä riittää purkamista ja käsiteltävää vaikka vuosikausiksi. Eric perheineen jäi Merafongiin, ja minä lähdin Pretorian Centurioniin professori Elize van Eedenin vieraaksi.

Tutkijavierailuni toinen puolisko ei ollut ihan yhtä lennokas kuin ensimmäinen. Tässä havaintoja ja vaikutelmia.

CENTURION 21.–23.11.2015

Sunnuntai

Aamulla heräsin kädet ja pohkeet ihan papuna. Rasvasin ne illalla ja yöllä viiteen kertaan, mutta ei tätä nahkaa taida mikään pelastaa. Ohjelmassa oli vapaapäivä: tutustuminen Voortrekker-monumenttiin ja museoon. Ne ovat buuriväestölle merkityksellisiä muistin paikkoja, jotka todistavat paitsi suuresta vaelluksesta, myös itsenäisten buuritasavaltojen ajasta ja buurisodista. Lounaan jälkeen minulla oli ensimmäistä kertaa viikkoon aikaa valmistella tulevia puheenvuorojani North-West Universityssä.

Voortrekker-museo esittelee Gautengin valkoisten historiaa muun muassa upeina käsitöinä.

VANDERBJLPARK 23.11.–4.12.2015

Maanantai

Vanderbiljpark sijaitsee Vaal-joen varressa 116 kilometriä Pretoriasta. Se on eteläisintä Gautengin maakuntaa. Käytännössä koko päivä kului vaihtoon. Matka sujui kyllä joutuisasti professori van Eedenin kyydissä, mutta iltapäivä tärvääntyi tietoliikenneongelmissa. Professori Pieter Möller kierrätti minua autolla pitkin poikin yliopistoaluetta. Joki on kaunis, mutta uimakelvoton. Jos vettä juo, edessä on sairaalareissu. Yliopistoalue samoin kuin koko kaupunki on väljästi rakennettu. Eksotiikkaa kampukselle tuovat rakennusten lomassa laiduntavat villieläimet: isokokoisia lintuja, monenlaisia sarvipäitä, ainakin neljää lajia antilooppeja. Ne ovat kesyyntyneet, kun kukaan ei niitä kampuksella ahdistele. Seeprakanta kuulemma heikkeni niin pahasti, että se jouduttiin lopettamaan.

Tiistai – keskiviikko
Kirjallisia töitä hotelli Emerald Casinossa. Tässä kompleksissa on oikeasti kasino, kylpylä, uimahalli, keilarata, konferenssikeskus jne. Luksushotelli siis. Paradoksaalisti tämä on ensimmäinen majoitukseni, jossa internet-yhteys ei toimi. Istuin melkein tunnin luuri korvalla, kun joku puhelintuki sääti läppärini asetuksia. Yhteyttä ei tullut. Tuleekohan tämän jälkeen enää missään muuallakaan?

Torstai
Esittäytyminen North-West Universityn School of Basic Sciencessa. Korkeakoulun nimi on hieman yllättävä: Basic Scienceen kuuluvat nimittäin historia, lakitiede, teologia ja yhteiskuntatieteet. Puolen tunnin esitelmäni eteni ylhäältä alas: Suomi – Helsingin yliopisto – Ruralia-instituutti – aluehistorian tutkimusryhmä – viimeviikkoisen tutkimushankkeen kuvaus. Yliopiston neljäminuuttinen esittelyvideo toivottavasti raikasti diasulkeisia. Keskusteluun käytettiin toinen puoli tuntia, ja lopuksi oli kahvitarjoilu. Illalla oli päivällistapaaminen huomiseen konferenssiin kutsuttujen alustajien kesken.

Perjantai
Koko päivä meni Etelä-Afrikan aluehistorian ensimmäisessä symposiumissa, jossa olin pääalustajana (Between Time and Space: Various Directions in Regional History). Työpapereissa esiteltiin menossa olevia tapaustutkimuksia. Päivä päättyi Stellenboschin yliopiston sosiaalihistorian professorin Albert Grundlinghin esitelmään. Lopuksi minulle oli varattu vielä yhteenvetopuheenvuoro. Täytyy tunnustaa, että olin siinä vaiheessa jo niin puhki, että sanoja ei oikein tahtonut löytyä – vaikea on pysyä vireänä kahdeksan esitelmän ajan, vaikka välillä saakin virvokkeita. Onneksi olin pikkuisen hahmotellut päätöspuheenvuoroa etukäteen.

Lauantai – sunnuntai 29.11.2015
Hengähdystauko ennen viimeisen viikon rutistusta. Käytännössä tein verkoitse normaaliin työhöni kuuluvia tehtäviä, kun nettikin lauantaiaamuna yllättäen heräsi henkiin. Lauantaina olin Pieter Möllerin päivällisvieraana.

Isoja uutisaiheita täällä ovat olleet opiskelijoiden mielenosoitukset. Ne ovat jatkuneet jo kuukausia. Turkin ja Venäjän suhteita seurataan tarkkaan (Turkki pudotti venäläiskoneen). Ranskan ja Nigerian itsemurhaiskut ovat saaneet paljon huomiota. Paavin Itä-Afrikan vierailua on seurattu päivittäin, samoin G20-ryhmän kokousta, jonka asialistalla on Afrikka. Keskustelua käydään myös siitä, miksi Etelä-Afrikka on ainoa G20-ryhmän jäsen. Sää puhuttaa aina ja kaikkialla, tällä viikolla myös Pariisin ilmastokokouksen vuoksi.

Maanantai
Majapaikka vaihtui samaisen Emerald Casinon bungalow-tyypiseen ratkaisuun. Sitä vain ei saa sanoa täällä bungalowiksi, korrekti ilmaus on *bush logde*. Muitakin poliittis-historiallisista syistä epäkorrekteja sanoja olen bongannut, esimerkiksi bantu, buuri, bantustan ja sellainenkin termi kuin *district* ovat epäsopivien listalla.

Illalla alkoi nelipäiväinen kirjoitusleiri (*writing camp*). Meille on varattuna kuusi tällaista bungalowia, ja niihin majoittuu lisäkseni kymmenen Elizen tutkimusryhmän jäsentä. Noin puolet on jatko-opiskelijoita, toinen puoli post doc -vaiheen tutkijoita. Tarkoituksena on työstää täällä Westonarian kunnassa sijaitsevaa Bekkersdalen kaivosaluetta koskevan kirjan artikkeleita.

Tiistai – torstai

Toinen syväsukellus eteläafrikkalaiseen sielunmaisemaan. Tyyli oli tyystin toinen kuin edellisviikolla. Kohdealueena on siis Westonarian kunnassa sijaitseva Bekkersdal – asuinalue joka on syntynyt, kasvanut ja kitunut vuonna 1949 perustetun kultakaivoksen mukana. North-West University toteuttaa alueella historiavetoista tutkimushanketta, jossa on mukana kymmenen tieteenalaa. Yhteisenä aineistona on kaksi vuotta sitten toteutettu varsin perusteellinen hyvinvointikysely (18 sivua). Lomakkeet täytettiin johdetusti; haastattelijat kävivät joka kolmannessa asunnossa (n=642). Tutkijat ovat työstäneet aineistoa kukin omasta näkökulmastaan ja kokoontuivat nyt jalostamaan ajatuksiaan sekä kommentoimaan muiden tuotoksia.

Bungalow-tyyppistä majoitusta Emerald Casinon alueella.

Sain heti kärkeen luettavakseni nipun käsikirjoituksia. Näkökulmat vaihtelivat (julkiset palvelut, kotitaloudet, köyhyys, vesihuolto, kansalaisten osallistuminen, yhteisön muodostus, paikallishallinto; mukana oli myös asiantuntijoiden SWOT-analyysi ja tutkimusmenetelmien kuvaus). Päivien mittaan minulla oli keskustelu jokaisen kirjoittajan tai kirjoittajaparin kanssa. Eipä tämä kirjallinen työskentely ihan yhtä lennokasta ole kuin Merafongin kenttätutkimukset, mutta kyllä se syventävistä opinnoista käy.

Perjantai

Kirjoitusleirin päätös ja siirtyminen Johannesburgiin ja viikonlopun jälkeen paluu Suomeen, jossa odottaa järjetön määrä kasautuneita töitä. Vierailu oli erittäin antoisa. Monella tavalla se ylitti odotukseni. Isäntäyliopisto oli tehnyt upeasti pohjatöitä. Vaikea on meidän yltää samaan omien vieraidemme suhteen. Nyt kerätty aineisto tulee työllistämään tutkijoita molemmissa päissä vielä vuosia. Uskon, että yhteistyö North-West Universityn kanssa jatkuu.

Sulevi Riukulehto
Aluehistorian ja kulttuuriperinnön tutkimusjohtaja
Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Kotiseutukeskustelut Merafongissa 17.–20.11.2015:
Merafongin kunnan työntekijät 17.11.2015
Khutsong township 17.11.2015
Laerskool De Beer 18.11.2015 ja 20.11.2015
Carletonvillen paloasema 20.11.2015
Sanomalehti Carletonville Heraldin toimitus 20.11.2015
Aineisto on tutkijan hallussa.

Aïko Zike Marc: *La Nouvelle Afrique du Sud post apartheid*. L'Harmattan 2010.
Barham Lawrence & Peter Mitchell: *The First Africans. African Archeology from the Earliest Toolmakers to Most Recent Foragers*. Cambridge University Press 2009.
Crawhall Nigel: Alpha to Omega. Language origins and demise. Teoksessa *Origins. The Story of the Emergence of Humans in Africa*. Edited by Geoffery Blundell. Double Storey Books, 124–131.
Crime Against Humanity, A. Analysing the Repression of the Apartheid State. Max Coleman (ed.). Human Rights Commitee of South Africa 1988.
Blundell Geoffrey: Introduction: Seven million years of African history. Teoksessa *Origins. The Story of the Emerge of Humans in Africa*. Edited by Geoffrey Blundell. Double Storey Books, 6–15.
Encyclopaedia Britannica. Saatavissa www.britannica.com. Vierailtu 15.9.2020.
Hirsch Valérie: *Les Sud-Africains. Lignes de vie d'un people*. Atelier Henry Dougier. Paris 2015.
Håstad Disa: *Brusten regnbåge. Mandelas krossade dröm*. Albert Bonniers Förlag 2015.
Integrated Development Plan 2017–2018. Merafong City Council. Saatavissa: www.merafong.gov.za/. Vierailtu 14.9.2020.
LGE results dashboard. Electoral Commission of South Africa. Saatavissa www.elections.org.za. Vierailtu 15.9.2020.
Local Government Elections Report 2016. Electoral Commission of South Africa. Saatavissa www.elections.org.za. Vierailtu 15.9.2020.
Mbeki Moeletsi: *Architects of Poverty. Why African Capitalism Needs Changing*. Picador Africa, Johannesburg 2009.
Mathekga Ralph: *When Zuma Goes*. Tafelberg 2016.
Merafong City Council. www.merafong.gov.za. Vierailtu 17.9.2020.
Nieftagodien Noor: *The Soweto Uprising*. Jacana Media 2015.
Oakes Dougie: *Illustrated History of South Africa: the real story*. Reader's Digest Association South Africa 1992.
Pakenham Thomas: *The Illustrated Boer War*. Abridged edition. Jonthan Ball Publishers 2014.
Parliamentary Debates (Hansard). Etelä-Afrikan kansallisarkisto (RSA NA). Saatavissa www.parliament.gov.za. Vierailtu 14.9.2020.
South-African History Online. Saatavilla www.sahistory.org.za. Vierailtu 17.9.2020.
Van Eeden Elize S: *Die geskiedenis van die Gatsrand vanaf die vestiging van die Trekkergemeenskap omstreeks 1839 tot die proklamering van Carletonville in 1948*, unpublished MA dissertation, Potshefstroom University 1988. [The History of Gatsrand from Settling of the Trekker Community circa 1839 until the Proclamation of Carletonville in 1948].
Van Eeden Elize S: So long, gold mines long live industries? A case study of Carletonville's battle for economic survival. *South African Journal of Economic History* 12:1–2 1997, 103–127.
Van Eeden Elize S: Some human actions in the destruction and construction of culture and nature – the Merafong region as a case study. *The Journal for Transdisciplinary Research in Southern Africa*, 2:2 2006, 409–430.
Van Eeden Elize S: Exploring 21st Century Regional History in Ecohealth and Wellbeing Research. In *Between Time and Space*. Sulevi Riukulehto (ed.) Cambridge Scholars Publishing 2015, 45–66.

WWW.HELSINKI.FI/RURALIA

HELSINGIN YLIOPISTO
RURALIA-INSTITUUTTI